

Річний звіт 2016

- 01 ВСТУП**
 - Звернення Голови Національного банку України
 - Рік в одному погляді
- 02 СТРАТЕГІЯ ТА РЕФОРМИ**
 - Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: досягнення
 - Взаємодія з державними та громадськими інституціями
 - Міжнародне співробітництво
- 03 УПРАВЛІННЯ**
 - Звернення Голови Ради Національного банку
 - Рада Національного банку України
 - Правління Національного банку України
 - Зміни в організаційній структурі Національного банку
 - Комітети Національного банку України
- 04 ВИКОНАННЯ ОСНОВНИХ ФУНКЦІЙ**
 - Підтримання цінової стабільності
 - Цілі монетарної політики
 - Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище
 - Валютні інтервенції та міжнародні резерви
 - Розвиток статистики Національного банку
 - Розвиток досліджень
 - Монетарний розвиток
 - Новий операційний дизайн монетарної політики
 - Лібералізація валютного ринку
 - Трансформація та розвиток ринку капіталів
 - Сприяння фінансовій стабільності
 - Умови та ризики банківського сектору
 - Регулювання та нагляд за банками
 - Роль Національного банку в роботі Ради з фінансової стабільності
 - Розвиток платіжних систем та розрахунків
 - На шляху до побудови безготівкової економіки
 - Розвиток платіжних систем та оверсайту
 - Розвиток безготівкових розрахунків
 - Система електронних платежів Національного банку України
 - Національна платіжна система «Український платіжний простір»
 - Готівковий обіг
- 05 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ**
 - Трансформація Національного банку України
 - Комунікаційна політика: прозорість і партнерство
 - Управління персоналом та розвиток людського капіталу
 - Система внутрішнього контролю
 - Фінансовий контролінг
 - Ризик-менеджмент
 - Внутрішній аудит
- 06 КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА 2016 РІК**
 - Ключові показники фінансової звітності Національного банку
 - Удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності банків України
 - Консолідована фінансова звітність Національного банку України за 2016 рік

Звернення Голови Національного банку України

Гонтарева Валерія Олексіївна

У 2016 році після двох років стагнації країна нарешті перейшла до економічного зростання. Вважаю, що центральний банк зробив свій потужний внесок у позитивний результат – плюс 2,3% ВВП. Для цього ми наполегливо працювали над забезпеченням цінової та фінансової стабільності.

Так, у 2016 році після двох років антикризового менеджменту ми перезавантажили та розбудували нову дієву монетарну політику. Досягнення цілі з інфляції на рівні $12\% \pm 3$ в. п. стало результатом виваженої та спланованої монетарної політики. Цінова стабільність – наш мандат, і ми підтвердили, що можемо успішно його виконувати. А інфляційне таргетування – безальтернативний монетарний режим в українських реаліях, що закріплено Основними засадами грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу, затвердженими Радою Національного банку України в грудні 2016 року.

Протягом року ми поступово знижували ключову ставку, але через посилення інфляційних ризиків та ризиків фінансової стабільності були змушені призупинити цей процес наприкінці року.

У 2016 році задля реалізації нашої місії із забезпечення фінансової стабільності також було докладено чимало зусиль. Проведено масштабне стрес-тестування 60 найбільших банків, що становлять понад 98% банківської системи, розроблено та впроваджуються нові методології оцінки та регулювання діяльності банків. Безсумнівно, історичною віхою в забезпеченні фінансової стабільності держави можна назвати вирішення проблеми Приватбанку. Упевнена, що входження держави в капітал найбільшого ощадного банку України було правильним рішенням, яке дало змогу захистити фінансові інтереси понад 20 млн наших громадян та бізнесу.

Окремо хочу згадати подію державного масштабу, 20-ту річницю якої ми відзначали 2016 року. Рівно 20 років тому, у 1996 році, наша країна отримала власну грошову одиницю – гривню. Гривня стала не тільки одним із важливих елементів економічної незалежності нашої країни, але й символом державності. Зараз, аналізуючи проведену під час грошової реформи роботу, маємо гарний приклад для розробки та реалізації наших проєктів щодо розвитку банківського сектору.

У 2016 році ми продовжили приводити діяльність регулятора у відповідність до європейських норм та стандартів.

Триває трансформація центрального банку – перебудова функцій, упровадження проектного та процесного підходів, скорочення видатків. Усе це дасть змогу в майбутньому успішно інтегруватися до європейської родини центробанків та світової фінансової спільноти. Уже зараз наші міжнародні партнери широко підтримують прогрес банківської реформи та перебудови центрального банку у сучасну модерну інституцію.

Після довгої перерви у 2016 році поновила роботу Рада Національного банку України. Упевнена, що злагоджена взаємодія та постійний діалог допоможуть нам разом досягти найвищих стандартів у виконанні функцій центробанку.

Цього року ми не звернули зі шляху незалежності, якої нам вдалося законодавчо домогтися у 2015 році. Наша незалежність – це припинення фінансування бюджетних дисбалансів, продовження боротьби зі схемними та зомбі-банками, гнучке курсоутворення. Водночас ми продовжили плідно та публічно співпрацювати з органами державної влади та парламентом.

Наш внесок у зростання країни – не тільки забезпечення цінової стабільності та безперебійної роботи банківської системи, але і 35,5 млрд грн прибутку Національного банку, перерахованих до Державного бюджету України за результатами 2016 року.

Ми продовжили розпочаті ще у 2014 році реформи і маємо відчутні результати. Пишаюсь, що попри протидію та постійний натиск мені вдалося провести активну фазу перетворень та реформувати банківську систему. Упевнена, що впроваджені якісні зміни принесуть добробут наступним поколінням.

Залишаю Національний банк України потужним центробанком європейського зразка, а банківську систему України – оздоровленою та прозорою.

Рік в одному погляді

2016 рік – рік масштабного впровадження реформ та змін у фінансовому секторі, підґрунтя для яких закладено роком раніше.

Зовнішні умови все ще залишаються несприятливими, кількість загальносвітових ризиків лише збільшується. Але при цьому економічні показники і тенденції, які ми бачимо у банківській системі, дають привід з оптимізмом дивитись у майбутнє.

Ще з 2015 року з набуттям мандата із забезпечення цінової та фінансової стабільності Національний банк зосередився на реалізації ключових функцій. Разом із виконанням первинної функції забезпечення грошового обігу та систем розрахунків Національного банку, пріоритетних програм та проектів, що реалізуються в рамках виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року, наші ключові досягнення за рік, що минув, такі:

1. В економічному та політичному плані ситуація в країні залишалася складною. Однак нам вдалося не тільки стабілізувати ситуацію, а й закласти підвалини для зростання економіки та приведення до нормального стану основних економічних показників.
2. Розбудовано нову монетарну політику. Сучасна та дієва система прийняття рішень із монетарної політики та прогнозування дала змогу досягти поставлених цілей щодо рівня інфляції, які Національний банк ставив на 2016 рік у рамках режиму таргетування інфляції. За підсумками 2016 року фактичний рівень інфляції становив 12,4%, що відповідає цілям Національного банку.
3. Протягом 2016 року Національний банк поступово знижував облікову ставку – з 22% до 14%. Пом'якшення монетарної політики створило умови для зниження вартості грошей на ринку, а отже, – для відновлення економіки.
4. Одночасно з пом'якшенням монетарної політики тривало і поступове зняття обмежень на валютному ринку, запроваджених у найкритичніші моменти 2014 року. Населення, бізнес та іноземні інвестори вже зовсім скоро зможуть вільно використовувати свої кошти завдяки проведенню масштабної валютної лібералізації.
5. При цьому протягом усього року Національний банк нарощував «подушку» фінансової безпеки. За рік золотовалютні резерви Національного банку зросли на 17% і на кінець року становили 15,5 млрд дол. США.
6. У 2016 році тривало масштабне стрес-тестування банківської системи – на кінець року понад 98% банківської системи за активами вже було протестовано. За результатами перевірок 21 із 60 перевірених банків не потребував докапіталізації, 9 достроково виконали трирічні плани докапіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження, 4 банки виведені з ринку, решта – виконують плани згідно із графіком. Загалом у 2016 році банки здійснили заходи на виконання програм докапіталізації на 108 млрд грн. Докапіталізація – критично важливий крок до посилення стійкості і надійності банківської системи.
7. Досягнуто 100-відсоткової прозорості банківської системи. Ідентифіковано всіх контролерів та власників банків. Тепер українці зможуть приймати більш зважені рішення щодо вибору обслуговуючої банківської установи.
8. Для запобігання та протидії кризам у майбутньому впроваджено нову систему оцінок фінансової стабільності та нагляду. У рамках нового нагляду періодичність, глибина та інтенсивність нагляду за банками залежатимуть від ступеня системної важливості банків, рівня їх ризиків та можливого впливу на стабільність усієї банківської системи. Крім того, розпочато розробку принципово нового формату наглядової звітності, що базується на форматі «Єдиний звіт про результати діяльності банків» (The Uniform Bank Performance Report – UBPR).
9. У 2016 році завершено процедуру діагностичного обстеження операцій пов'язаних із банками осіб. Відтепер залучені банками кошти спрямовуватимуться на кредитування бізнесу, а не на фінансову підтримку компаній, що належать акціонерам банку.

10. Попри історично найбільший загальний збиток у 2016 році – 159,4 млрд грн, банківський сектор демонструє поступову тенденцію до відновлення. У цілому за підсумками 2016 року з 96 платоспроможних банків станом на 01 січня 2017 року 63 банки отримали прибуток в обсязі 10,8 млрд грн, а збитки стали результатом доформування резервів після стрес-тестів і на 80% сформовані одним банком. Отже, наступний рік уже може стати для банківської системи початком відновлення прибуткової діяльності.
11. Разом із закінченням активної фази очищення банківського сектору поступово відновлюється довіра до банківської системи. За 2016 рік обсяги вкладів клієнтів платоспроможних банків зросли на 117,6 млрд грн в еквіваленті.
12. Банкноти української національної валюти – гривні, двадцяту річницю запровадження якої відзначено у 2016 році, залишаються одними з найзахищеніших у світі. Постійно впроваджуються нові елементи захисту, до складу банкнот додано український льон. Це не лише підвищило стійкість банкнот до зносу (на 5 – 10%), а й знизило собівартість їх виготовлення.
13. Популярність безготівкових платежів в Україні зростає. Частка безготівкових платежів із використанням карток порівняно з минулим роком зросла на 5 відсоткових пунктів. Якщо у 2011 році частка безготівкових платежів із використанням карток в Україні становила 8%, то за підсумками 2016 року вона перевищила 35%. Обсяги операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, у 2016 році зросли на 30,6% та становили близько 1 610 млрд грн.
14. У 2016 році було розпочато проект Cashless economy – небачений за масштабністю проект загальноукраїнського значення, спрямований на просування безготівкових розрахунків в Україні.
15. Національний банк разом з іншими державними органами докладав значних зусиль для якнайшвидшого впровадження в Україні електронного урядування. Запрацювала єдина система ідентифікації клієнтів банків для отримання адміністративних послуг від держави – BankID.
16. За 2016 рік національна платіжна система «Український платіжний простір» здійснила низку важливих перетворень, що сприяли її розвитку. Було зареєстровано торговельну марку «ПРОСТІР», запроваджено технології безконтактних платежів та переказів із картки на картку в одноемітентному режимі. На кінець 2016 року загальна кількість емітованих платіжних карток під брендом «ПРОСТІР» становила майже 800 тис. шт.
17. Триває внутрішня трансформація Національного банку: централізація функцій регулятора, оптимізація супроводжуваних та неключових функцій, оптимізація чисельності персоналу, реінжиніринг процесів тощо допомогли зекономити загалом 7,3 млрд грн за поточними та капітальними видатками (за 2014 – 2016 роки).
18. Національний банк разом з іншими регуляторами фінансового сектору та стейкхолдерами активно працював над оновленням «дорожньої карти реформ» – Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року. Оновлений документ затверджений Рішенням Правління Національного банку від 16 січня 2017 року № 28.
19. Національний банк став першою державною інституцією, яка отримала визнання у сфері управління персоналом – HR-бренд 2016. Нагороду отримано за кейс «ПЕРСОНАЛЬна трансформація НБУ», що описував внутрішню трансформацію центробанку крізь призму змін у роботі HR-підрозділу та функції управління персоналом. Це доказ того, що реальні зміни в державному секторі можливі, і вони вже відбуваються.
20. Інтеграція до європейської спільноти центробанків – частина Візії Національного банку. Так, у 2016 році центральний банк України вперше провів міжнародну дослідницьку конференцію та виступив приймаючою стороною засідання регіональних груп держав-членів Міжнародного валютного фонду та Світового банку (IMF-World bank Constituency meetings), до яких входить Україна.

Грошова реформа 1996 року: 20 років успішного запровадження національної валюти – гривні

У 2016 році Національний банк відзначив 20-річчя запровадження національної валюти України, яке вже стало надбанням історії нашої держави.

У 1996 році в Україні розпочалося проведення в нашій державі грошової реформи, під час якої купоно-карбованці обмінювалися на нові українські гроші – гривню.

Проведення грошової реформи було серйозним викликом для молодій Українській державі, потребувало величезної політичної, організаційної, виробничої та методологічної роботи.

Грошова реформа проводилася з 2 до 16 вересня 1996 року і мала неконфіскаційний характер. Протягом перших 15 днів у готівковому обігу одночасно вільно використовувалися як гривні, так і купоно-карбованці з поступовим вилученням останніх. Після 16 вересня 1996 року приймання карбованців для всіх видів платежів було припинено і єдиним законним засобом платежу на території України з цього моменту стала гривня.

Грошова реформа – надзвичайно важлива подія для нашої держави, а гривня – невід’ємний і важливий атрибут державності. Гривня зробила Україну фінансово незалежною державою та дозволила Національному банку здійснювати власну монетарну політику, спрямовану на розвиток української економіки.

З нагоди 20-ї річниці грошової реформи у вересні минулого року відбулися святкові урочистості, участь у яких взяли державні діячі, банкіри, працівники

фінансово-економічного сектору, науковці – ті, хто стояв біля витоків державності та народження національної грошової одиниці – гривні, хто сьогодні працює на фінансово-банківській ниві і хто завтра працюватиме на зміцнення та розвиток української валюти. Цей захід став символічною зустріччю різних поколінь нацбанківців, які обмінялися думками та спогадами у новому часі.

Також з метою відзначення цієї важливої події Національний банк з 1 вересня 2016 року увів в обіг пам’ятну обігову монету номіналом 1 гривня «20 років грошовій реформі в Україні».

Монету номіналом 1 гривня виготовлено з алюмінієвої бронзи, тираж – 60 000 штук. На аверсі монети – напис 1 ГРИВНЯ в обрамленні давньоруського орнаменту, на реверсі – стилізована композиція: одnogривнева монета на тлі одnogривневих банкнот. Художники: аверс – Володимир Дем’яненко, реверс: Володимир Таран, Олександр і Сергій Харук. Скульптори: Володимир Дем’яненко, Анатолій Дем’яненко.

Сьогодні Національний банк продовжує на гідному рівні підтримувати українську національну валюту, плідно працюючи над її осучасненням та оновленням. Також регулятор удосконалює системи захисту та розмірковує про цифрове майбутнє національної валюти.

За 20 років змінилася й економіка України, змінилися і потреби громадян у платіжних засобах, змінилася й сама гривня. Реформи, які проводить Національний банк України впродовж останніх двох років, дозволили досягти значного прогресу як у питаннях розвитку грошового обігу, системи розрахунків, залученні грошових коштів до банківської системи, так і у забезпеченні фінансової стабільності держави в цілому.

«Український народ належить до...
європейського кола не силою тільки історичних
зв'язків..., а й самим складом народного
характеру»

Михайло Грушевський

02 СТРАТЕГІЯ ТА РЕФОРМИ

02 Стратегія та реформи

Комплексна програма розвитку фінансового
сектору України до 2020 року: досягнення

Взаємодія з державними та громадськими
інституціями

Міжнародне співробітництво

Ми – сучасний, відкритий і незалежний центральний банк, який має довіру
суспільства та інтегрований до європейської спільноти центробанків
ВІЗІЯ

Забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому
економічному розвитку України
МІСІЯ

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року: досягнення

Реалізація Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року (далі – Комплексна програма) відбувається відповідно до запланованих етапів. У звітному році завершено перший етап «Вирішення проблем минулого та очищення фінансового сектору», а також активно реалізовувався другий етап «Створення передумов для стійкого розвитку та перезавантаження фінансового сектору».

З метою дотримання принципів прозорості та ефективності впровадження заходів Комплексної програми відбувалося за принципами проектного менеджменту. Завдяки роботі Цільової команди реформ з упровадження реформ фінансового сектору протягом звітного року вдалося налагодити системні комунікації та відповідну координацію проектів реформи фінансового сектору.

З метою прийняття важливих законопроектів у процесі реалізації Комплексної програми у 2016 році Національний банк плідно співпрацював із Верховною Радою України та Комітетом з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної

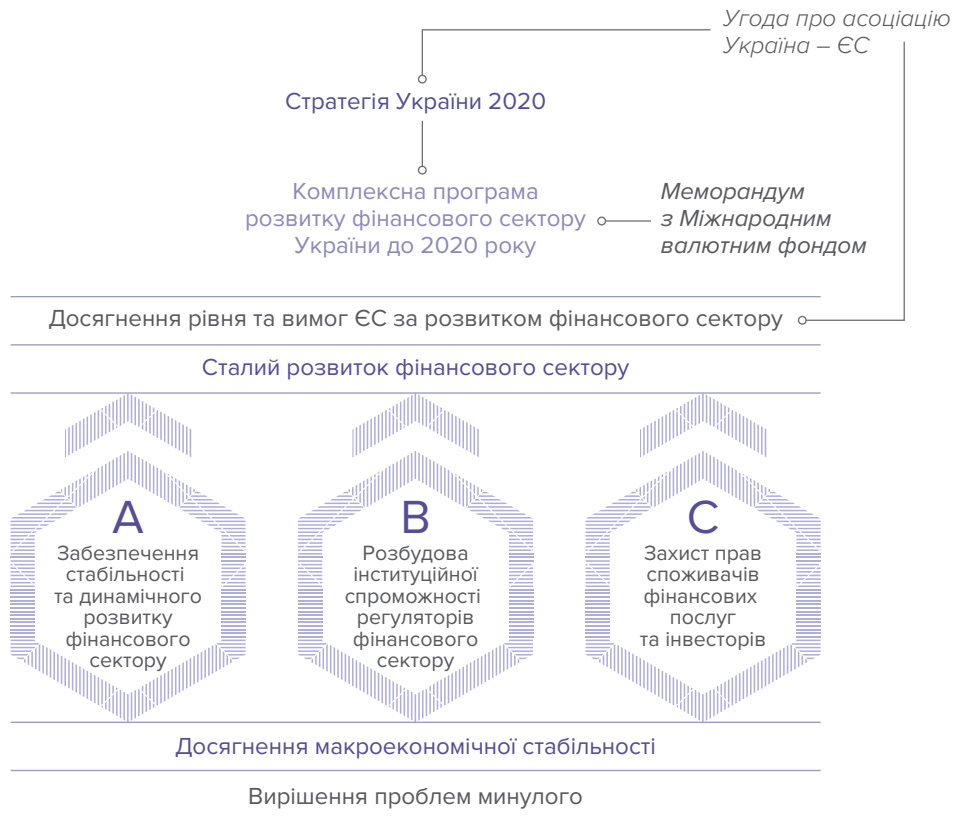
Ради України. За активної підтримки Національного банку парламент провів три тематичних пленарних засідання, присвячених розвитку фінансового сектору України. У 2017 році планується подальше посилення взаємодії з Верховною Радою України для пришвидшення імплементації на законодавчому рівні змін, необхідних для своєчасного впровадження проектів реформи фінансового сектору України.

Комплексна програма реалізовується протягом трьох основних етапів відповідно до детального та прозорого плану дій за кожним із них.

Заходи Комплексної програми здійснюються за трьома ключовими напрямками:

- A. Забезпечення стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору.
- B. Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору.
- C. Захист прав споживачів фінансових послуг та інвесторів.

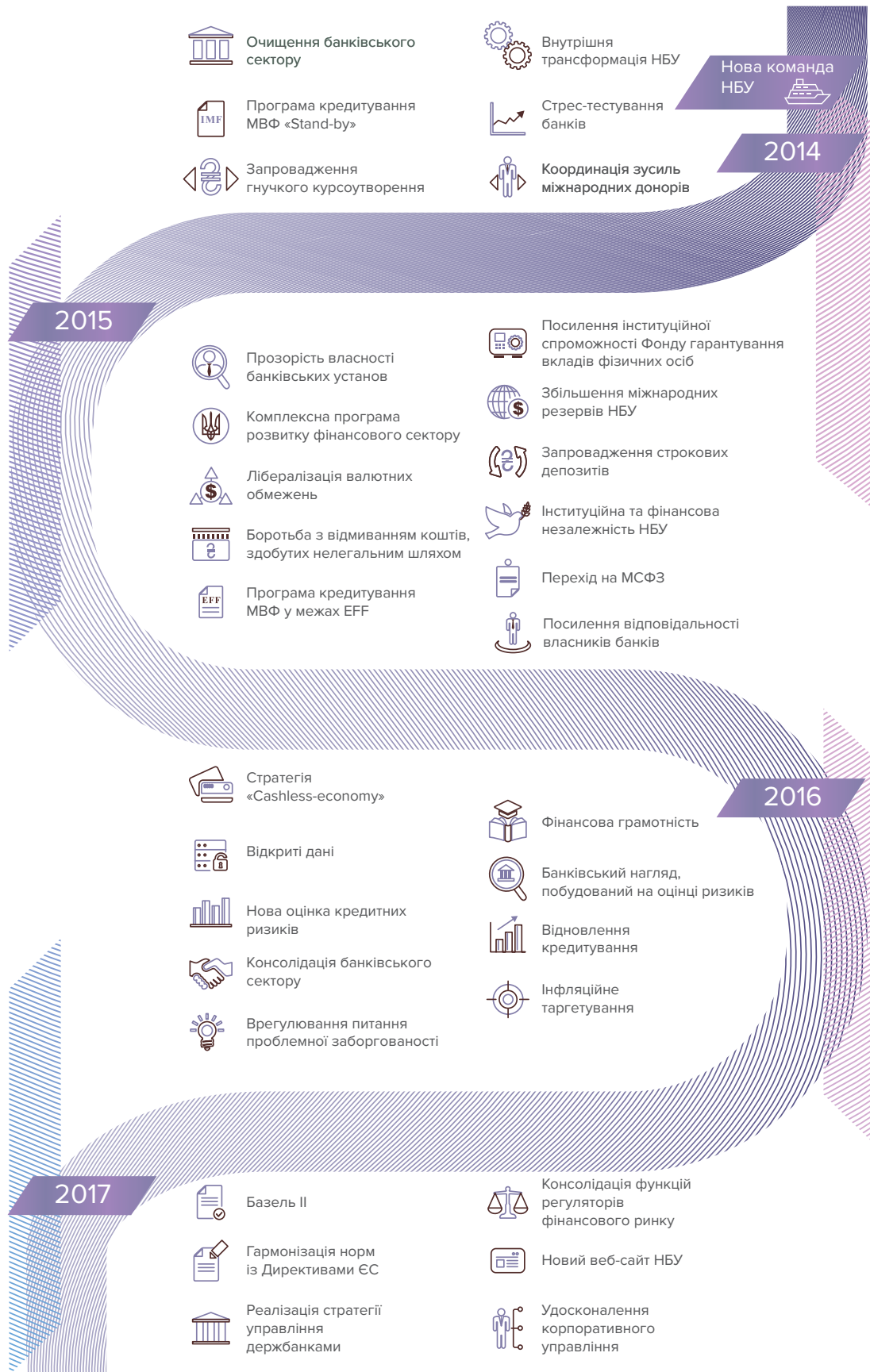
Заходи Комплексної програми

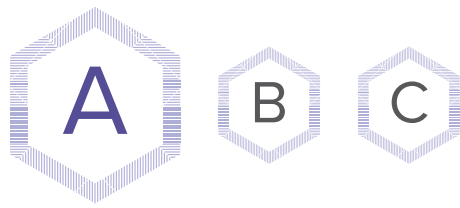

Етапи реалізації комплексної програми реформ

Реформа фінансового сектору має чіткі та вимірювані цільові етапи

У межах блоку «А» Комплексної програми, спрямованого на забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору, основна увага приділялася:

- удосконаленню системи пруденційного нагляду за банківською системою;
- забезпеченню динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків;
- створенню передумов для вільного руху капіталу;
- підвищенню прозорості діяльності та звітності учасників ринку;
- очищенню ринків від проблемних активів та захисту прав кредиторів.

Проект «Створення ризик-орієнтованого банківського нагляду»

З метою вдосконалення системи пруденційного нагляду за банківською системою Національний банк реалізує проект «Створення ризик-орієнтованого банківського нагляду». Протягом 2016 року Національний банк розробив категоризацію банків за бізнес-моделями та здійснив гармонізацію оцінок задля цілісного процесу нагляду за фінансовою стійкістю банків та дотриманням пруденційних вимог. Протягом 2017 – 2018 років роботу над впровадженням ризик-орієнтованого нагляду буде продовжено, зокрема за такими напрямками:

- розвитку регуляторного поля щодо забезпечення мандата пруденційного нагляду;

- розробки та впровадження пруденційних вимог до банків, у тому числі щодо корпоративного управління;
- аналізу та оцінки банків за бізнес-моделями;
- запровадження нових підходів у роботі безвиїзного та виїзного нагляду, роботі кураторів.

Завершено проведення самооцінки відповідності системи банківського нагляду Національного банку основним Базельським принципам ефективного банківського нагляду (Basel Core Principles). Результати засвідчили наближеність до 29 Базельських принципів нормативно-правової бази та практики банківського нагляду, що використовуються в Україні. За результатами проекту Національний банк розробив дорожню карту дій до 2019 року та встановив пріоритети для впровадження заходів з реалізації основних Базельських принципів ефективного банківського нагляду.

Проект «Створення кредитного реєстру в Національному банку»

Центральний банк розпочав проект «Створення кредитного реєстру в Національному банку». У 2016 році Національний банк доопрацював відповідний проект закону України. Запровадження кредитного реєстру Національного банку:

- дозволить удосконалити інструменти банківського нагляду для зменшення рівня кредитного ризику;
- забезпечить безпеку банківських операцій, захист інтересів вкладників та інших кредиторів банку, а отже, підвищить стабільність банківської системи;
- є зобов'язанням України відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику, укладеного в межах спільної з Міжнародним валютним фондом програми в рамках Механізму розширеного фінансування.

Проект Cashless economy

Національний банк працює над забезпеченням подальшого розвитку безготівкових розрахунків. Так, центральний банк розробив та затвердив концепцію масштабного проекту з розповсюдження безготівкової економіки Cashless economy та дорожню карту до нього, яка включає комплекс завдань зі збільшення частки безготівкових розрахунків в Україні. Успішна реалізація заходів залежить не лише від регулятора, а й від інших учасників ринку: міністерств та державних відомств, комерційних банків та бізнесу.

Концепція валютної лібералізації

Національний банк розробив та затвердив концепцію валютної лібералізації. Вона передбачатиме поетапне скасування тимчасових та постійних валютних обмежень за умови належних макроекономічних передумов, а також дорожню карту її впровадження.

Розроблення базового законопроекту про іноземну валюту

Разом з експертами Європейського Союзу здійснюється розроблення базового законопроекту про іноземну валюту, який повністю відповідатиме директивам Європейського Союзу. Відповідно до плану-графіка проекту перший проект закону буде представлено в другому кварталі 2017 року. Основна мета цього законопроекту – адаптація українського законодавства у сфері валютного регулювання та контролю до режиму вільного руху капіталу відповідно до законодавства Європейського Союзу.

Розвиток інфраструктури ринків капіталу

З метою забезпечення динамічного розвитку інфраструктури ринків капіталу у звітному році відбулися такі зрушення:

- розпочато реалізацію проекту з побудови взаємовідносин Депозитарію Національного банку з Глобальним депозитарієм, що дає старт для виходу України на міжнародні фінансові ринки;
- Депозитарій Національного банку відкрив кореспондентський рахунок у глобальному депозитарії для обліку цінних паперів, належним українським депозитарним установам та їх клієнтам. Цей продукт буде остаточно впроваджений протягом 2017 року і дозволить здійснювати облік облігацій зовнішніх державних позик України у вітчизняній депозитарній системі;
- розпочато проект щодо трансформації розрахунково-клірингової інфраструктури ринку капіталів України за технічної допомоги Європейського банку реконструкції та розвитку. Головна мета проекту – упровадити найкращий досвід розвинутих країн для побудови ефективної інфраструктури фондового ринку.

Проект з упровадження вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) 9

Працюючи за напрямом підвищення прозорості в діяльності та звітності учасників фінансового сектору, Національний банк розпочав проект з упровадження вимог МСФЗ 9 в бухгалтерському обліку та звітності Національного банку та банках України. За підтримки так званої «великої четвірки» міжнародних аудиторських компаній центральний банк ініціював розроблення нового Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

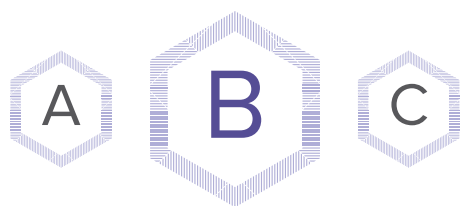
Проект «Відновлення кредитування в Україні»

З метою відновлення кредитування в Україні Національний банк України у 2016 році розпочав роботу над структуруванням проекту «Відновлення кредитування в Україні», основоположними ініціативами якого стануть нові умови та правила у сфері захисту прав кредиторів, вирішення питань проблемної заборгованості в банківській системі та нові інноваційні фінансові механізми.

Протягом 2016 року Верховна Рада України прийняла низку важливих законів для відновлення кредитування:

- «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (№ 1403-VIII від 02.06.2016);
- «Про виконавче провадження» (№ 1404-VIII від 02.06.2016);
- «Про фінансову реструктуризацію» (№ 1414-VIII від 14.06.2016).

Ключовим завданням Національного банку та комерційних банків у 2017 році стане відновлення кредитування реального сектору та домогосподарств. Банки налаштовані оптимістично: за даними опитування Національного банку, понад 70% фінансових установ очікують на зростання кредитного портфеля підприємств протягом 2017 року.

Блок «Б» Комплексної програми націлений на розвиток інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору. У рамках цього блоку протягом 2016 року успішно велася робота щодо:

- удосконалення інституційної ефективності;
- посилення внутрішнього контролю;
- трансформації регуляторів;
- упровадження новітніх ІТ-технологій.

З метою посилення координації між регуляторами фінансового сектору у 2015 році створено та налагоджено роботу Ради з фінансової стабільності.

На початку травня та в грудні 2016 року Рада оприлюднила звіти про свою діяльність.

Підвищення інституційної ефективності Національного банку характеризувалося:

- успішним упровадженням та розвитком проектного управління як засобу централізованого управління змінами;
- продовженням роботи щодо ліквідації непрофільних активів та виведення на аутсорсинг непрофільних функцій.

Проект OpenData

Задля підтримки цінностей прозорості та професійності у 2016 році Національний банк ініціював проект для запровадження нових форматів розкриття даних та механізмів контролю за якістю, релевантністю, відкритістю таких даних (Open Data).

На базі потреб ринку, проаналізованих шляхом опитування та проведення фокус-груп у 2016 році, Національний банк визначив пріоритети відкриття наборів даних. Станом на початок 2017 року практично всі показники монетарної та фінансової статистики розміщувалися в машиночитаному вигляді на веб-сайті Національного банку та доступні на поточний час через API у форматах XML, JSON.

Візуалізація даних, яка суттєво підвищить зручність їх використання, буде запроваджена в новій версії веб-сайта Національного банку.

Проект BankID

Національний банк України завершив перший етап реалізації системи єдиної

онлайн-ідентифікації фізичних осіб та підприємств BankID. За 2016 рік до системи приєдналися шість банків та чотири платформи з надання державних адміністративних послуг, у тому числі Єдиний державний портал адміністративних послуг та портал Міністерства юстиції України. Система BankID надає клієнтам банків можливість за допомогою банківських карток проходити ідентифікацію та отримувати доступ до державних реєстрів. На другому етапі проекту впродовж 2017 року Національний банк планує розробити процедуру отримання ними банківських послуг за допомогою системи BankID.

Проект ISO20022/IBAN

Національний банк також відкрив проект ISO20022/IBAN, який полягає в переході до єдиного стандарту взаємодії всіх елементів платіжної інфраструктури України. Він створить умови для інтеграції платіжної інфраструктури України до платіжних систем світу.

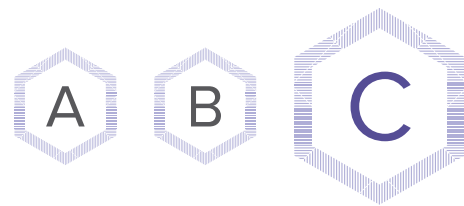
Проект Комплексної програми «спліт»

У рамках підготовки до проекту Комплексної програми «спліт», тобто розподілу функцій Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк проводив активну підготовчу роботу за цим проектом, зокрема:

- зібрав інформацію та проаналізував стан небанківського фінансового ринку;
- здійснив експертну оцінку нормативно-правової бази України з регулювання небанківських фінансових установ за сегментами ринку;
- вивчив міжнародний досвід регулювання ринків небанківських фінансових установ;
- визначив цільову модель функціонування регуляторів на основі деталізованої стратегії, у тому числі розглянув доцільність передавання функцій між регуляторами;
- розробив опції майбутньої організаційної

структури та її функціонального наповнення;

- розпочав роботу з міжнародними експертами з надання технічної допомоги в частині проведення аналізу законодавства України щодо регулювання ринків небанківських фінансових послуг на відповідність законодавству Європейського Союзу.

Реалізація завдань блоку «С» Комплексної програми, спрямованих на посилення захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів фінансового ринку, здійснювалася за двома основними напрямками:

- сприяння розвитку фінансової обізнаності населення України;
- підвищення якості захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів.

У межах заходів з підвищення рівня фінансової обізнаності населення України Національний банк розробив та затвердив **Концепцію підвищення рівня фінансової обізнаності населення України**. Протягом 2016 року Національний банк провів дві стратегічні сесії з основними стейкхолдерами фінансового сектору для визначення спільних завдань та плану дій.

З метою підвищення якості захисту прав споживачів фінансових послуг розроблено та погоджено з ринком та задіяними стейкхолдерами концепцію створення інституту фінансового омбудсмена, основною функцією якого повинно стати досудове (альтернативне) вирішення спорів між споживачами та провайдерами фінансових послуг. Важливим результатом у побудові ефективної системи захисту прав споживачів фінансових послуг було прийняття Закону України «Про споживче кредитування» (№ 1734-VIII від 15.11.2016).

Оновлення Комплексної програми фінансового сектору до 2020 року

Комплексна програма – це «дорожня карта» реформ фінансового сектору та водночас «живий документ».

Тож після майже двох років імплементації вона потребувала оновлення. Спільними зусиллями всіх задіяних у реформі стейкхолдерів цей документ переглянуто та затверджено в оновленій редакції трьома регуляторами фінансового сектору:

- рішенням Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28;
- рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19 січня 2017 року № 31;
- розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, від 07 лютого 2017 року № 219.

Оновлення Комплексної програми дозволило надати нового поштовху саме тим заходам, які зараз потребують більше уваги та роботи з боку регуляторів та учасників ринку. Проте загальна структура Комплексної програми залишилася незмінною – реформа розподілена на три блоки: із забезпечення фінансової стабільності, розбудови інституційної спроможності регуляторів, захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів. Більше

того, у звітному році частину дій у рамках заходів Комплексної програми за цими блоками виконано регуляторами фінансового сектору.

Оновлення Комплексної програми сфокусувалось на трьох найважливіших напрямках змін:

1. Розширення периметру Комплексної програми (нові заходи та дії).

В оновленій Комплексній програмі враховані нові виклики, які з'явилися протягом 2015 – 2016 років після її затвердження.

2. Деталізація/консолідація/відокремлення наявних заходів Комплексної програми.

Завдяки більш чіткому на сьогодні розумінню стратегічних напрямів Комплексної програми вдалося переструктурувати наявні заходи. Так, частину проектів деталізовано, частину – консолідовано, а інші – відокремлено від суміжних заходів. Ці зміни дозволять більш зрозуміло та прозоро структурувати роботу за проектами Комплексної програми, урахувати їх комплексність та складність, а також більш ефективно організувати та координувати роботу лідерів і стейкхолдерів щодо їх імплементації.

3. Перегляд частини строків за реалізацією заходів Комплексної програми.

Взаємодія з державними і громадськими інституціями

У 2016 році Національний банк продовжив плідний діалог із державними органами влади, експертним співтовариством, депутатським корпусом та іншими стейкхолдерами.

Національний банк налагодив системні комунікації та відповідну координацію з державними і громадськими інституціями в процесі реалізації Комплексної програми.

Завдяки роботі **Цільової команди з упровадження реформ фінансового сектору** вдалося консолідувати зусилля й виробити спільну політику для впровадження реформ фінансового сектору, охоплюючи комплексно всі її напрями та блоки, а також залучаючи всіх стейкхолдерів – регуляторів фінансового сектору, представників Міністерства фінансів, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Секретаріату Комітету з питань фінансової політики та банківської діяльності Верховної Ради України, професійних асоціацій та бізнесу, а також експертів. Для участі в засіданнях Цільової команди реформ за певними проектами та питаннями запрошувалися також представники інших міністерств та державних відомств, представники міжнародних організацій.

Протягом 2016 року відбулося 10 засідань Цільової команди реформ, сфокусованих на розгляді концепцій міжвідомчих проектів реформи фінансового сектору та відповідних законодавчих ініціатив.

Цільова команда реформ продовжила тісну взаємодію з Національною радою реформ. Основні завдання Національної ради реформ – визначення пріоритетів реформ, координація дій з реформування, моніторинг реалізації та досягнення цілей реформ. Завдяки злагодженій співпраці консолідується зусилля цільової команди реформ задля розбудви фінансового сектору.

У рамках співпраці з **Верховною Радою України** Національний банк дотримувався активної позиції з удосконалення законодавства.

Співпраця Національного банку з Комітетом з фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України залишилася такою ж активною, як і в 2015 році. Зокрема, Національний банк:

- взаємодіяв з Верховною Радою України та її комітетами, народними депутатами України та їх помічниками з питань, що належать до компетенції регулятора;
- подавав зауваження та пропозиції до проектів законів України;
- роз'яснював позиції Національного банку під час роботи над проектами законів України в комітетах Верховної Ради України;
- готував документи, необхідні для подання та обговорення законопроектів та інших питань на засіданнях комітетів Верховної Ради України, пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Упродовж 2016 року члени Правління та директори департаментів Національного банку 23 рази брали участь у роботі засідань профільного парламентського комітету. Зокрема, заступники Голови Національного банку були присутні на засіданнях Комітету 16 разів, директори відповідних департаментів регулятора – 7 разів. Голова Національного банку Валерія Гонтарева була присутня на одному із засідань профільного комітету.

Представників Національного банку 6 разів запрошували на засідання профільного комітету Верховної Ради України, а 17 разів вони брали участь у зустрічах із власної ініціативи.

Голова Національного банку 5 лютого 2016 року звітувала в сесійній парламентській залі, пояснюючи дії Національного банку на валютному ринку, а також доповіла про стан і перспективи розвитку банківського сектору та фінансового сектору в цілому.

Участь ТОП-менеджменту Національного банку в роботі Верховної Ради України

Профільний комітет Верховної Ради України ініціював практику проведення так званих «фінансових днів» у парламенті, коли до порядку денного вносилися питання реформи фінансового сектору. У такий спосіб вдалося ухвалити низку важливих законів, зокрема, щодо:

- фінансової реструктуризації боргів підприємств;
- споживчого кредитування;

- відшкодування шкоди ошуканим вкладникам банку «Михайлівський»;
- скасування 2% збору з валютообмінних операцій фізичних осіб;
- виконавчого провадження та приватних виконавців судових рішень.

Таким чином, вдалося підвищити законодавчу підтримку реформи фінансового сектору України.

Підсумки 2016 року щодо фінансових законопроектів

8

Законопроекти, прийняті в цілому:

- Державний бюджет на 2017 рік
- Фінансова реструктуризація
- Споживче кредитування
- Гарантування вкладів у банках зі 100% державним капіталом
- Відшкодування шкоди ошуканим вкладникам банку «Михайлівський»
- Скасування 2% збору з валютообмінних операцій
- Усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг
- Виконавче провадження та приватні виконавці судових рішень

6

Законопроекти, прийняті в першому читанні:

- Спліт Нацкомфінпослуг
- Регульовані ринки та деривативи
- Захист прав споживачів фінансових послуг
- Страхування
- Е-квиток в громадському транспорті
- Лібералізація готівкових розрахунків

3

Відхилені законопроекти:

- Стимулювання кредитування в Україні
- Захист прав кредиторів
- Ліцензування надання фінансових послуг

Окрім співпраці в законотворчій площині, Національний банк здійснює постійний обмін інформацією з Верховною Радою України. Так, Юридичний департамент щотижня надсилає¹ інформацію щодо прийнятих нормативно-правових актів та засвідчених належним чином копій постанов Правління Національного банку для розміщення в розділі нормативно-правової бази України на офіційному веб-порталі українського парламенту.

Постанови Національного банку включаються до Єдиного реєстру нормативних актів та опубліковуються в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України»².

У 2016 році Національний банк направив до Міністерства юстиції та Апарату Верховної Ради України інформацію щодо 158 постанов Правління Національного банку.

Співпрацю та координацію дій з **українським урядом** Національний банк забезпечував

завдяки діалогу на постійній основі в рамках моніторингу порядку денного щотижневих засідань Кабінету Міністрів України, а також трьох урядових комітетів:

- Урядового комітету з питань економічної, фінансової та правової політики, розвитку паливно-енергетичного комплексу, інфраструктури, оборонної та правоохоронної діяльності під головуванням Першого віце-прем'єр-міністра України Степана Кубіва;
- Урядового комітету з питань європейської, євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва та регіонального розвитку під головуванням віце-прем'єр-міністра України Іванни Климпуш-Цинцадзе;
- Урядового комітету з питань соціальної політики та гуманітарного розвитку під головуванням віце-прем'єр-міністра України Павла Розенка.

¹ Відповідно до листа Верховної Ради України № 19/6-161 від 11.07.2014

² Відповідно до Указу Президента України № 468/96 від 27.06.1996 «Про єдиний державний реєстр нормативних актів».

Міжнародне співробітництво

Національний банк розширив діалог та співпрацю з міжнародними партнерами, тим самим продовжуючи йти шляхом інтеграції до європейської спільноти центральних банків та модернізації підходів з регулювання банківської системи.

Упродовж 2016 року тривало активне співробітництво з провідними міжнародними фінансовими інституціями: Міжнародним валютним фондом, Групою Світового банку, Чорноморським банком торгівлі та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку. Співробітництво відбувалось як у рамках членства України в них, так і з метою підготовки та впровадження спільних програм та проектів, які сприяли реалізації Національним банком реформ фінансового сектору та забезпеченню фінансової стабільності, зокрема:

- успішне виконання умов Програми кредитування Міжнародного валютного фонду за Механізмом розширеного фінансування та досягнення визначених критеріїв та цілей з реформ банківського сектору та інших сфер економіки країни забезпечило надходження до України чергового траншу на суму 0,7 млрд спеціальних прав запозичень;
- спільно зі Світовим банком проведено оцінку відповідності нормативно-правової бази України з питань банківського нагляду Основним принципам ефективного банківського нагляду Базельського комітету з банківського нагляду та законодавчим актам Європейського Союзу про вимоги до капіталу (CRD IV) та розроблено Дорожню карту покращення якості банківського нагляду в Україні;
- досягнуто домовленостей про реалізацію нового спільного з ЄБРР проекту «Підтримка реформ фінансового сектору в Україні» для ініціювання та супроводження впровадження проектів з реформування фінансового сектору.

У рамках членства в міжнародних фінансових інституціях Голова Національного банку Валерія Гонтарева у 2016 році традиційно представляла Україну на Весняних (квітень, м. Вашингтон, США) та Щорічних (жовтень,

м. Вашингтон, США) зборах Міжнародного валютного фонду та Світового банку, Щорічних зборах Ради керуючих Європейського банку реконструкції та розвитку (травень, м. Лондон, Велика Британія).

Крім того, Голова Національного банку представляла центральний банк під час щорічного засідання Всесвітнього економічного форуму (січень, м. Давос, Швейцарія), 86-х щорічних загальних зборів Банку міжнародних розрахунків (червень, м. Базель, Швейцарія), XXXV засідання Клубу голів центральних банків країн Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан (червень, м. Алмати, Казахстан), а також тринадцятої Щорічної зустрічі Ялтинської європейської стратегії YES (вересень, м. Київ).

У червні 2016 року від імені України Національний банк разом із Міністерством фінансів виступили приймаючою стороною засідання регіональних груп держав – членів Міжнародного валютного фонду та Світового банку, до яких належить Україна. Нашу державу відвідали понад 70 іноземних високопосадовців із 15 країн, серед яких були голови центральних банків, міністри фінансів та їх заступники. Проведення цього форуму було присвячено обговоренню ключових подій, що відбулися в європейському регіоні, та питанням подальшого розвитку Міжнародного валютного фонду і Світового банку.

Національний банк України протягом 2016 року поглиблював співробітництво з центральними банками, з якими вже встановлені сталі та партнерські відносини (Narodowy Bank Polski, Sveriges Riksbank, De Nederlandsche Bank, Swiss National Bank, Bank of England та ін.), а також розширював двосторонні зв'язки у рамках міжнародних ініціатив та пріоритетів. Так, за сприяння Національного банку та Центрального банку Ісламської Республіки Іран проведено перше засідання робочої групи з питань банківського співробітництва. У ході засідання банки України та Ірану визначили потенційні напрями розвитку співробітництва в банківській сфері, у тому числі пов'язані зі зміною міжнародного режиму санкцій проти Ірану.

Національний банк активно брав участь у роботі спільних міждержавних комісій,

комітетів, робочих груп з питань двостороннього та міжнародного співробітництва.

На шляху імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і наближення банківського сектору України до практики регулювання в Європейському Союзі, Національний банк:

- розпочав системну роботу з підготовки планів імплементації актів Європейського Союзу;
- посилив підходи щодо проведення аналізу та експертизи нормативних ініціатив Національного банку на відповідність праву Європейського Союзу та міжнародним зобов'язанням у сфері європейської інтеграції;
- активізував взаємодію з міжнародними експертами з питань європейського права та діалог зі стороною Європейського Союзу щодо регулювання та розвитку фінансового сектору України.

Національний банк удосконалив підхід до технічного співробітництва з міжнародними партнерами для підвищення ефективності та результативності спільних ініціатив та проєктів. Зросли обсяги міжнародної технічної та експертної допомоги Національному банку для реалізації завдань стратегічних документів України та Національного банку, серед яких:

- Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;
- Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року;
- Основні засади грошово-кредитної політики;
- меморандуми про економічну та фінансову політику в рамках спільних з Міжнародним валютним фондом програм.

З метою здійснення ефективного діалогу з міжнародними донорами Національний банк продовжив діяльність, розпочату ще у 2014 році, щодо координації технічної допомоги, що надається для реформування фінансового сектору України. Так, у 2016 році на базі Національного банку проводилися щоквартальні робочі зустрічі, а кожні півроку – зустрічі вищого рівня, на яких звітувалося про статуси всіх поточних проєктів технічної

допомоги та визначалися майбутні пріоритетні сфери співпраці у цьому напрямі.

Для поглиблення діалогу з європейськими та міжнародними партнерами, обміну підходами з удосконалення практики регулювання фінансових систем та відстеження їх тенденцій Національний банк провів:

Третій Український фінансовий форум під егідою Vienna Initiative 2.0 (березень) за участю представників міжнародних фінансових організацій, Європейської комісії, банків країн походження і перебування та українських банків. На заході обговорювалися питання проблемних кредитів, їх реструктуризації, консолідації банків та зміцнення довіри до банківської системи;

Першу Міжнародну щорічну дослідницьку конференцію «Трансформація діяльності центральних банків» (травень) спільно з Національним банком Польщі та за підтримки Уряду Канади і Київської школи економіки. Ключові питання конференції:

- інституційна трансформація центральних банків,
- взаємозв'язок монетарної політики і фінансової стабільності,
- сучасні технології, управління потоками капіталу в умовах фінансової глобалізації.

Конференція стала першою з циклу дослідницьких конференцій Національного банку, зібравши для обговорення актуальних економічних питань та питань центрального банкінгу визнаних у світі фахівців, відповідальних за розроблення грошово-кредитної політики, практиків та відомих науковців. Спікерами конференції виступили представники центральних банків, міжнародних фінансових організацій, провідні науковці та експерти;

Третій спільний захід з Європейським центральним банком «Перехідні процеси у монетарній політиці, макропруденційний аналіз та банківський нагляд» (грудень), який став продовженням серії зустрічей для обговорення ключових питань функціонування та діяльності центрального банку.

03 Управління

03 УПРАВЛІННЯ

Звернення Голови Ради Національного банку

Рада Національного банку України

Правління Національного банку України

Зміни в організаційній структурі Національного банку

Комітети Національного банку України

Ми орієнтовані на результат, прагнемо досконалості, створюємо сприятливе середовище для розвитку та поширення нових ідей
ПРОФЕСІЙНІСТЬ – цінність Національного банку

20
РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

Звернення Голови Ради Національного банку України

Рада Національного банку як один із конституційних органів України має особливе завдання – розроблення Основ грошово-кредитної політики. Це покладає на Раду Національного банку місію найвищого органу монетарної влади в Україні, що має створити надійний фундамент злагодженої роботи Уряду України і Національного банку, повноваження якого значно розширено у 2015 році. Формування Ради Національного банку дало змогу завершити ключовий етап інституційної перебудови Національного банку, зумовленої вимогами оновленого профільного закону.

Пишаюся тим, що лише за два місяці роботи Рада Національного банку, з одного боку, виконала практично всі свої завдання, передбачені річним циклом, а з іншого – сама інституційно зміцнилася. Зокрема, розроблено та затверджено Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу; затверджено щорічний кошторис витрат Національного банку; прийнято рішення про перерахування коштів до Державного бюджету; започатковано проведення аналізу та контролю за реалізацією грошово-кредитної політики; за жовтень – грудень 2016 року проведено майже повну кількість засідань, законодавчо передбачених на рік; запрацював Аудиторський комітет; створено два дорадчих органи Ради Національного банку – Громадську колегію та Вищу експертну Раду.

У 2016 році Національний банк досяг основної цілі грошово-кредитної політики – споживча інфляція знизилася до 12,4% у річному вимірі, за цільового орієнтира $12\% \pm 3$ в. п. Що ж до інфляційних цілей на 2017 – 2018 роки, то вважаю їх досяжними. По-перше, їх планує досягти не лише Національний банк, але й Уряд України. А це, звичайно, запорука успіху. По-друге, цей рівень є консенсусним і в експертному середовищі. Усе це дає надію, що регулятор спроможний поступово відновити цінову стабільність та забезпечити виконання своєї основної конституційної функції.

Україна потребує прозорої, стійкої, передбачуваної – такої, що має чіткі цілі та зорієнтованої на результат, банківської системи. Адже банківська система – один із ключових елементів конкурентоспроможної, відкритої та національно-орієнтованої економічної системи. Тому Рада Національного банку підтримує ініціативи Правління Національного банку і в питаннях оздоровлення банківської системи

та її модернізації. У 2016 році пройдено значну частину цього шляху. Багато із за давнених проблем, які заважали ефективному розвитку банківської системи, розв'язано. Створено підґрунтя для функціонування капіталізованого та ліквідного банківського сектору, спроможного відновити ефективне виконання функції фінансового посередника. Результати здійснених Правлінням Національного банку кроків детально розкрито на сторінках цього Річного звіту. Загалом, вважаю, що виконання другої цілі Національного банку – сприяння фінансовій стабільності – також під силу його Правлінню.

Зараз настав час звернути увагу на виконання третьої цілі нашого центробанку – сприяти економічному зростанню. Тому, вважаю, що головне завдання банків на 2017 рік – відновлення кредитування. Тим більше, що макроекономічне середовище функціонування банків поліпшується: зростає ВВП, інфляція під контролем; значно знижено дефіцит державних фінансів; поліпшується стан платіжного балансу. До речі, свій внесок у це зробила і Рада Національного банку, оскільки вже зараз монетарна політика ґрунтується на ухвалених Радою Основних засадах грошово-кредитної політики. У свою чергу, очікуване прискорення темпів економічного зростання позначиться і на кількості платоспроможних позичальників та фінансово успішних клієнтів банків.

Рада Національного банку цілком усвідомлює виклики, які зараз стоять перед економікою держави, у тому числі перед фінансово-банківським сектором. Тому ми плідно співпрацюємо і з Правлінням Національного банку, і з науково-експертним середовищем, у тому числі з професійними банківськими асоціаціями. Ми прагнемо почути і чуємо думку ринку про результати роботи банківської системи, вплив на неї рішень як Національного банку, так і Ради.

Сьогодні перед суспільством, перед Національним банком, перед Радою Національного банку, перед науковою спільнотою стоять надзвичайно складні завдання. Ключове з них – відновлення довіри. Переконалий, вирішення цього завдання сприятиме поліпшенню результатів роботи не лише Національного банку, Ради Національного банку, банків, а й інших установ. Отже, рух у цьому напрямі потребує цілеспрямованої та злагодженої роботи Уряду України, Національного банку та Верховної Ради. Зі свого боку Рада Національного банку буде крок за кроком напрацьовувати відповідні рішення саме в площині налагодження конструктивної співпраці та закладення основ для відновлення економіки.

Рада Національного банку України

Після річної перерви у 2016 році запрацював новий склад Ради Національного банку, повноваження якої розширено, а інституційні засади функціонування посилено.

Основними законодавчо закріпленими завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Крім того, Рада Національного банку покликана здійснювати нагляд за системою внутрішнього контролю Національного банку.

Ключовими повноваженнями Ради Національного банку відповідно до Закону України «Про Національний банк України» є:

- розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та аналіз їх впливу на розвиток країни;
- контроль за проведенням грошово-кредитної політики;
- затвердження кошторису витрат Національного банку;
- затвердження фінансової звітності Національного банку;

- визначення суми прибутку Національного банку, що перераховується до Державного бюджету України;
- створення Аудиторського комітету Національного банку;
- призначення керівника підрозділу внутрішнього аудиту;
- затвердження на посади заступників Голови Національного банку;
- затвердження методик визначення зарплат: Голови та його заступників; членів Ради Національного банку.

Склад Ради Національного банку складається з дев'яти членів:

- чотири особи призначаються Верховною Радою України;
- чотири особи – Президентом України;
- Голова Національного банку входить до Ради за посадою.

У 2016 році до Ради Національного банку входило сім членів, чотирьох з яких призначив парламент, а двох – Президент України.

Склад Ради Національного банку

Данилишин Богдан Михайлович

Голова Ради Національного банку

Рішення Ради Національного банку України від 25 жовтня 2016 року, строк повноважень – сім років згідно з Указом Президента України № 470/2016 від 24 жовтня 2016 року.

Милованов Тимофій Сергійович

Заступник Голови Ради Національного банку

Рішення Ради Національного банку України від 25 жовтня 2016 року, строк повноважень – п'ять років відповідно до Постанови Верховної Ради України №1440VIII від 07 липня 2016 року.

Гонтарева Валерія Олексіївна

Входить до складу Ради Національного банку за посадою Голови Національного банку.

Козюк Віктор Валерійович

Постанова Верховної Ради України №1440-VIII
від 07 липня 2016 року, строк повноважень – сім років.

Ричаківська Віра Іванівна

Постанова Верховної Ради України №1440-VIII
від 07 липня 2016 року, строк повноважень – чотири роки.

Фурман Василь Миколайович

Указ Президента України № 470/2016
від 24 жовтня 2016 року, строк повноважень – шість років.

Щербакова Олена Анатоліївна

Постанова Верховної Ради України №1440-VIII
від 07 липня 2016 року, строк повноважень – шість років.

За два місяці 2016 року Рада Національного банку провела п'ять засідань, тобто половину від законодавчо передбачених 10 засідань за повний рік. Головні результати роботи цього наглядового органу:

- затвердження річної консолідованої звітності Національного банку за 2015 рік, розподіл прибутку центрального банку та прийняття рішення про перерахування до Державного бюджету України 38 млрд гривень;
- затвердження Регламенту Ради Національного банку;
- створення робочих органів Ради Національного банку (Аудиторський комітет, Громадська колегія, Вища експертна Рада при Раді Національного банку), затвердження їх положень та персонального складу;
- на підставі пропозицій Національного банку затверджено Методику визначення винагороди членам Ради Національного банку, крім Голови Національного банку, а також Методику визначення заробітної плати Голови Національного банку та його заступників;
- затверджено керівний склад Ради Національного банку та заступників Голови Національного банку;
- на підставі пропозицій Правління Національного банку розроблено та ухвалено Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу.

Рада Національного банку визнала пріоритетною ціллю грошово-кредитної політики – забезпечення цінової стабільності. Тобто пріоритетом діяльності Правління Національного банку повинно бути зниження інфляції (за індексом споживчих цін) до однозначного показника та утримання її на такому рівні у середньостроковій перспективі. Це рішення Ради Національного банку формалізувало режим інфляційного таргетування в Україні, що зберегло послідовність грошово-кредитної політики на принципах інфляційного таргетування, які були задекларовані Правлінням Національного банку в серпні 2015 року;

- затверджено План роботи Ради Національного банку на 2017 рік.

Правління Національного банку України

Гонтарева Валерія Олексіївна

Голова Національного банку

Голова Національного банку з червня 2014 року.

Голова Комітету Національного банку з монетарної політики.

Голова Комітету Національного банку з фінансової стабільності.

Голова Комітету Національного банку з управління активами та пасивами.

Голова Ради Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Керуюча від України в Міжнародному валютному фонді.

Співголова Ради з фінансової стабільності.

Голова Наглядової ради Німецько-Українського фонду.

Має понад 20 років досвіду роботи на керівних посадах у провідних українських і міжнародних фінансових інституціях. До призначення на посаду Голови Національного банку працювала головою інвестиційної ради директорів та керуючим директором ТОВ «Компанія з управління активами «Інвестиційний капітал Україна».

Раніше працювала в АБ «ІНГ Банк Україна» на посадах від начальника управління ресурсів до першого заступника голови правління. В АТ Комерційний банк «Сосьєте Женераль Україна» обіймала посади керівника відділу управління ресурсами, керівника департаменту управління ресурсами. Працювала на Українській міжбанківській валютній біржі.

Валерія Гонтарева закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю «Міжнародна економіка» та Київський політехнічний інститут за спеціальністю «Оптичне і оптико-електронне приладобудування».

Смолій Яків Васильович

Перший заступник Голови
Національного банку

Перший заступник Голови Національного банку з жовтня 2016 року.

До цього із квітня 2014 року працював на посаді заступника Голови Національного банку. Член Правління Національного банку з квітня 2014 року.

До сфери управління Якова Смолія належать питання контролю операційної діяльності, платежів та грошового обігу.

Голова Комітету Національного банку з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем.

Голова Комітету Національного банку з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку.

Голова Комітету Національного банку з управління змінами.

У банківській системі України працює з часів її формування – майже 25 років. У 1991 — 1994 роках працював у Тернопільському обласному управлінні Національного банку. До 2005 року був заступником голови правління Акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль». З 2005 до 2014 року обіймав посаду директора з питань банківського бізнесу товариства «Престиж-груп».

Яків Смолій закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка за спеціальністю «Прикладна математика». Має науковий ступінь кандидата економічних наук.

Сологуб Дмитро Романович

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку з березня 2015 року.

До сфери управління Дмитра Сологуба належать питання формулювання монетарної політики, проведення макропроденційної політики для забезпечення фінансової стабільності, проведення економічного аналізу, збору та аналізу статистики і звітності, а також виконання дослідницької функції центрального банку.

У 2002 році розпочав кар'єру наукового співробітника Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. З 2004 року, працював економістом-дослідником у представництві Міжнародного валютного фонду в Україні. До приходу до Національного банку, у 2007 – 2015 роках, обіймав посаду начальника відділу аналізу та досліджень ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Дмитро Сологуб закінчив Білоруський державний університет за спеціальністю «Економічна теорія». Після цього закінчив магістерську програму з економіки (EERC) Національного університету «Києво-Могилянська академія». Має CFA.

Чурій Олег Євгенович

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку з червня 2015 року.

До цього обіймав посаду директора Департаменту відкритих ринків Національного банку.

До сфери управління Олега Чурія належать питання здійснення операцій на відкритих ринках, валютного регулювання, а також діяльності Депозитарію Національного банку.

У фінансовій сфері України працює з 1993 року, з яких понад 10 років – на керівних посадах. Кар'єру розпочав в управлінні міжнародних розрахунків АБ «ІНКО». Займався операціями з цінними паперами у Всеукраїнському акціонерному банку «Ва-банк», Інвестиційній компанії «Співдружність», АКБ «БНП-Дрезднер Банк (Україна)». З 1999 до 2007 року – головний дилер казначейства, пізніше – начальник казначейства АКБ «Банк Австрія Кредитанштальт Україна» (у 2002 році змінено найменування на АКБ «ХФБ Банк Україна»). Наступні три роки – заступник начальника департаменту інвестиційного бізнесу, пізніше – начальник служби інвестиційного бізнесу АКБ «Укрсиббанк». З 2010 до 2014 року – начальник управління операцій на ринку інструментів із фіксованою дохідністю ПАТ «ВТБ Банк».

Профільну економічну освіту Олег Чурій здобув у Вищій банківській школі Міжнародного центру ринкових відносин та підприємництва – Центру «Ринок» за спеціальністю «Фінанси та кредит». Має ступінь міжнародного сертифікованого аналітика CFA.

Рожкова Катерина Вікторівна

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку з 25 жовтня 2016 року.

З 18 січня 2016 року – виконувач обов'язків заступника Голови, член Правління Національного банку.

До сфери управління Катерини Рожкової належать питання пруденційного нагляду.

Голова Комісії Національного банку з питань пов'язаних із банком осіб і перевірки операцій із такими особами. Заступник голови Комітету Національного банку з питань банківського нагляду.

У банківській системі України працює з 1998 року, з яких 12 років – на керівних посадах: заступник голови правління, член правління, радник голови правління ПАТ «Ерсте Банк», заступник голови правління ПАТ «Фінбанк», пізніше – ПАТ «Платинум Банк», виконувала обов'язки голови правління цього банку. У 2009 році півроку очолювала Департамент безвізного банківського нагляду Національного банку. З 10 червня 2015 року до 18 січня 2016 року – директор Департаменту банківського нагляду Національного банку.

Катерина Рожкова закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю «Фінанси і кредит – банківський менеджмент» та Міжнародний інститут менеджменту за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності (MBA)».

Борисенко Роман Миколайович

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку з жовтня 2016 року.

З серпня 2016 року виконував обов'язки заступника Голови Національного банку. Член Правління Національного банку з жовтня 2016 року. Працюючи директором Департаменту персоналу, з грудня 2014 року до липня 2015 року входив до складу Правління Національного банку.

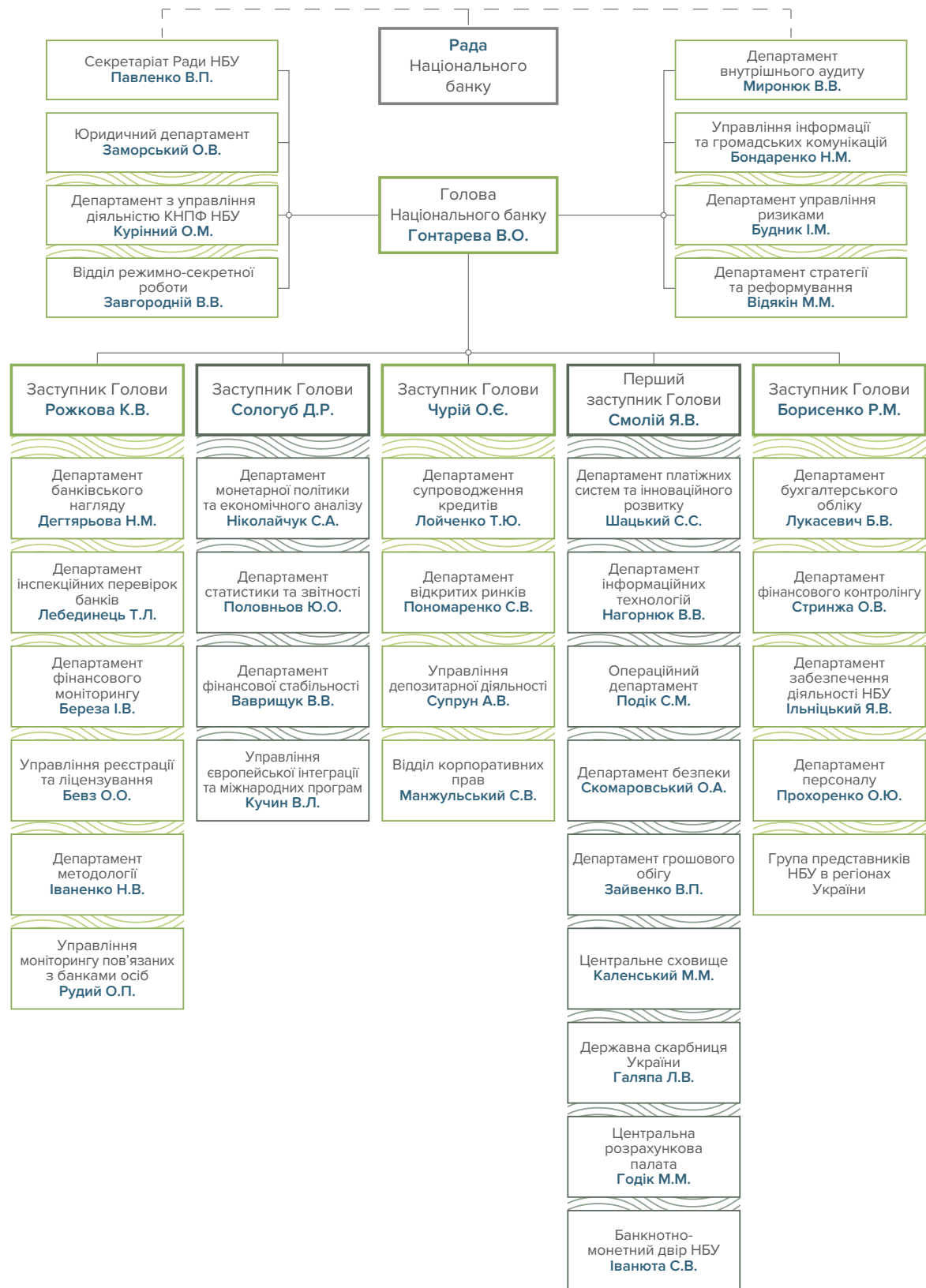
До сфери управління Романа Борисенка належать питання фінансів, управління персоналом та забезпечення діяльності Національного банку.

Голова Бюджетного комітету Національного банку,
Голова Тендерного комітету Національного банку.

У банківській системі України працює понад 20 років. З 2001 до 2014 року працював у банку «Аваль», пройшов трудовий шлях від економіста до заступника директора департаменту – начальника управління департаменту персоналу.

Роман Борисенко закінчив Українську академію банківської справи Національного банку в м. Суми за спеціальністю «Банківська справа».

Організаційна структура Національного банку³

³ Станом на 01.01.2017

Зміни в організаційній структурі Національного банку

Зміни у складі Правління Національного банку

У складі Правління Національного банку протягом 2016 року відбулася низка кадрових змін.

18 січня 2016 року на посаду виконувача обов'язків заступника Голови Національного банку призначено Катерину Рожкову. Вона очолила блок пруденційного нагляду, за який раніше відповідав перший заступник Голови Національного банку Олександр Писарук (залишив посаду 31 грудня 2015 року у зв'язку з поверненням до міжнародної діяльності в рамках Міжнародного валютного фонду). Після завершення роботи Олександра Писарука в Національному банку обов'язки першого заступника Голови центрального банку виконував заступник Голови Яків Смолій.

Владислав Рашкован 1 серпня 2016 року завершив роботу на посаді заступника Голови Національного банку, яку обіймав із листопада 2014 року.

У результаті відкритого відбору кандидатів на посаду заступника Голови Національного банку 25 серпня 2016 року Романа Борисенка призначено виконувачем обов'язків заступника Голови та відповідальним за фінансово-адміністративний блок. З серпня 2014 року до нового призначення Роман Борисенко очолював Департамент персоналу Національного банку. З грудня 2014 року до липня 2015 року входив до складу Правління Національного банку.

25 жовтня 2016 року Рада Національного банку на своєму першому засіданні призначила: Якова Смолія – першим заступником Голови Національного банку, а Катерину Рожкову та Романа Борисенка – заступниками Голови Національного банку.

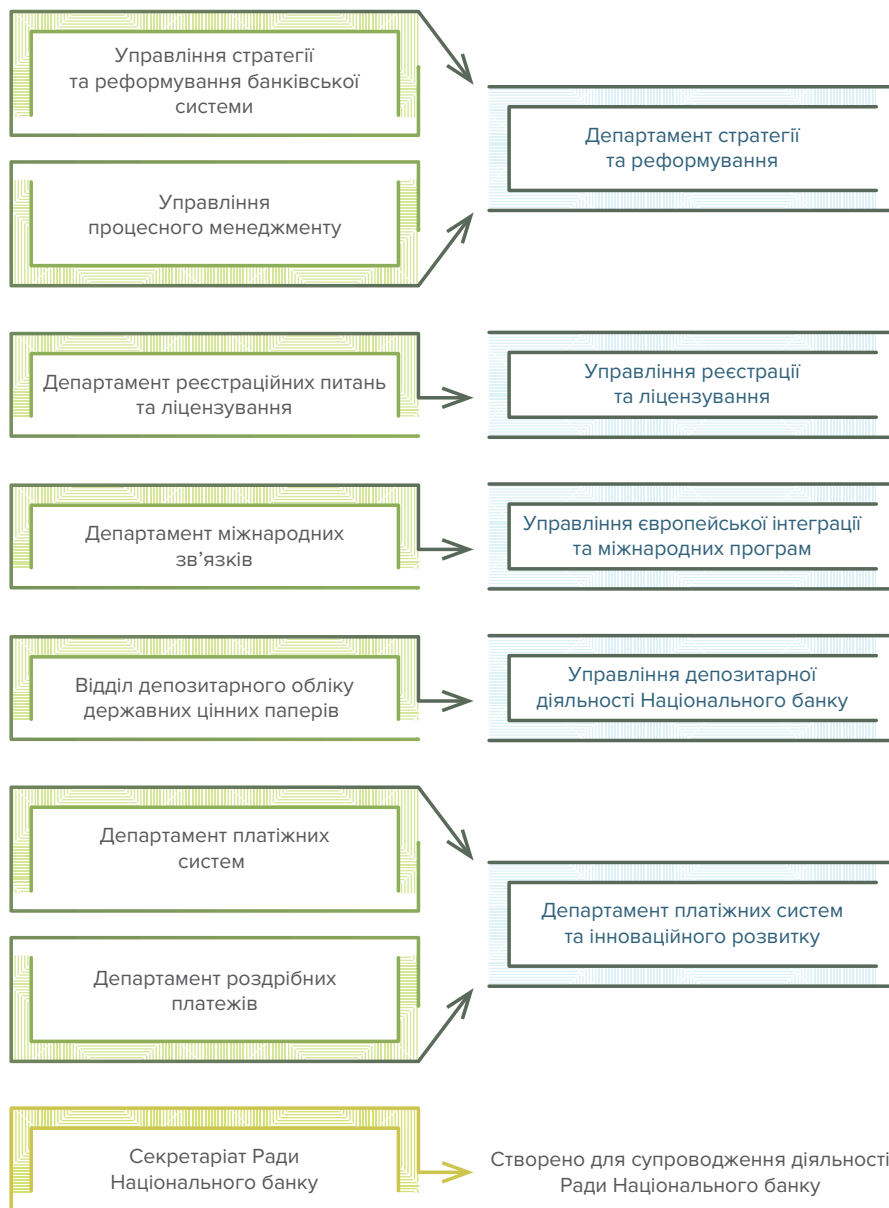
Зміни в організаційній структурі та у складі менеджменту

У рамках подальшої трансформації регулятора протягом 2016 року відбулися зміни в організаційній структурі Національного банку та у складі менеджменту:

- управління стратегії та реформування банківської системи та Управління процесного менеджменту реорганізовані в Департамент стратегії та реформування та підпорядковано Голові Національного банку. Департамент очолив Михайло Відякін;
- департамент міжнародних зв'язків реорганізовано в Управління європейської інтеграції та міжнародних програм, яке увійшло до блоку монетарної стабільності на чолі із заступником Голови Національного банку Дмитром Сологубом. Очолив управління Володимир Кучин;
- департамент реєстраційних питань та ліцензування реорганізовано в Управління реєстрації та ліцензування на правах самостійної структурної одиниці. Управління продовжив очолювати Олександр Бевз;
- департамент персоналу, який очолила Ольга Прохоренко, увійшов до фінансово-адміністративного блоку;
- генеральним директором Банкотно-монетного двору Національного банку призначено Сергія Іванюту, який раніше займав посаду радника генерального директора Банкотно-монетного двору;
- директором Центрального сховища Національного банку став Микола Каленський, який до цього був начальником Головного управління Національного банку по м. Києву і Київській області;

- директором Департаменту банківського нагляду призначено Наталію Дегтярьову. До Національного банку вона прийшла з топ-менеджменту банківського сектору;
- Департамент платіжних систем та Департамент роздрібних платежів реорганізовано в Департамент платіжних систем та інноваційного розвитку. Департамент очолив Сергій Шацький;
- відділ депозитарного обліку державних цінних паперів реорганізовано в Управління депозитарної діяльності Національного банку, який очолив Андрій Супрун;
- для супроводження діяльності Ради Національного банку створено Секретаріат Ради Національного банку. На посаду керівника Секретаріату Ради Національного банку призначено Володимира Павленка.

Зміни в організаційній структурі Національного банку у 2016 році

Менеджери вищої ланки

Топ-менеджери Національного банку мають досвід роботи в українських та іноземних компаніях. Здобувши кращий світовий досвід та опанувавши найефективнішу практику, команда Національного банку здійснює реформу банківського сектору.

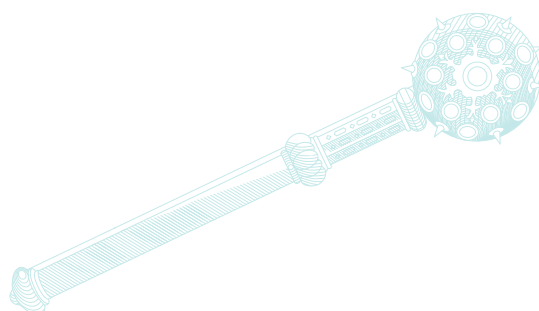
Середній вік менеджерів вищої ланки Національного банку становить 44,5 року.

Команду директорів департаментів у 2016 році поновили три топ-менеджери (оновлення на 9%). У 2015 році – 10 осіб (29%).

Середній стаж роботи менеджерів вищої ланки в Національному банку становить 6,5 року.

Стаж роботи менеджерів вищої ланки у Національного банку

Кількість менеджерів вищої ланки	Стаж роботи
2	20 – 25 років
9	10 – 20 років
4	3 – 8 років
8	2 роки
12	один рік і менше

Комітети Національного банку України

Ще у 2015 році Правління Національного банку скористалося правом делегувати частину своїх повноважень спеціалізованим комітетам. Завдяки цьому Національний банк перейшов до нової системи прийняття рішень, що спирається на колегіальні рішення комітетів.

Налагоджена робота комітетів Правління Національного банку допомагає забезпечити незворотність трансформації та прозорість діяльності Національного банку. Результати 2016 року доводять, що впроваджена система дала змогу поліпшити якість аналітики і матеріалів для прийняття рішень, підвищити ефективність роботи Правління Національного банку. Вдалося зважено розподілити навантаження між Правлінням Національного банку і комітетами, створивши умови для крос-функціонального обміну інформацією та повноцінного обговорення матеріалів усіма задіяними сторонами, до подання пропозицій на розгляд Правління.

Протягом 2016 року увага зосереджувалася на:

- підтримці політики прозорості діяльності та підвищенні якості рішень комітетів;
- налагодженні тісної взаємодії комітетів та посиленні їх спільної роботи;
- створенні єдиних підходів до організації роботи комітетів.

Крім того, у 2016 році Правління Національного банку створило Тендерний комітет з метою організації проведення процедур закупівель у системі регулятора відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі».

На сьогодні в Національному банку функціонують десять спеціалізованих комітетів. Структура системи комітетів охоплює всі основні функціональні напрями Національного банку, які потребують колегіальних рішень і поділяються на три основні групи:

1. розроблення політики;
2. упровадження політики;
3. підтримка політики.

Структура системи комітетів Національного банку

Створення комітетів ґрунтується на чітких принципах їх функціонального розподілу та участі членів Правління Національного банку.

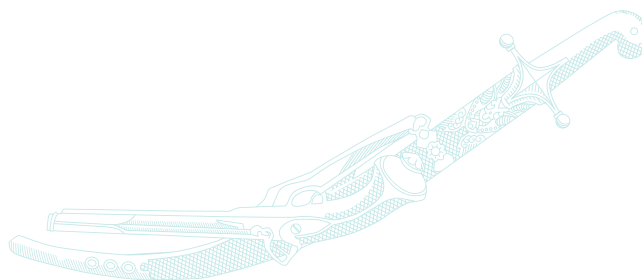
Кожен член Правління має право за власним бажанням бути присутнім на засіданнях усіх комітетів (опціональний учасник комітетів), проте може бути членом лише двох – п'яти комітетів.

Розподіл повноважень для прийняття рішень між комітетами Правління Національного банку здійснюється таким чином:

- Правління Національного банку делегує право прийняття остаточних рішень у межах визначених повноважень двом комітетам (відповідно до Закону України «Про Національний банк України»):
 - 1) Комітету з управління активами та пасивами;
 - 2) Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем;
- Тендерний комітет також має право приймати кінцеві рішення (відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»);

- Комітет з монетарної політики є консультативним органом, після засідання якого відбувається засідання Правління Національного банку з питань монетарної політики, на якому приймаються рішення;
- інші комітети мають право дорадчого рішення, яке набирає легітимності після затвердження Правлінням.

Крім цього, у Національному банку функціонує Комітет з питань аудиту банків України, який є колегіальним органом, діє на підставі законодавчих актів України і нормативно-правових актів Національного банку щодо діяльності банків та банківських груп, рішень Правління Національного банку тощо. До Комітету з питань аудиту банків України входить дев'ять осіб: шість представників від Національного банку, по одному представникові від Аудиторської палати України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (за згодою), Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (за згодою).

Склад комітетів Національного банку

Учасники	Комітети (за функціональними рівнями)									
	Розроблення політики		Упровадження політики			Підтримка політики				
	КМП	КФС	КУАП	КН	КК	КУОРБД	КУЗ	БК	ККТ	ТК
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість членів комітету	10	9	6	11	8	10	8	8	7	7

Участь членів Правління Національного банку

Голова Національного банку	Г	Г	Г							
Заступник Голови з питань банківського нагляду	У	У	У	ЗГ	ЗГ					
Заступник Голови з питань реалізації монетарної політики	ЗГ	ЗГ					У*			
Заступник Голови з питань регулювання грошово-кредитного та валютного ринків	У		ЗГ		Г*					
Заступник Голови з питань готівкового обігу та безготівкових розрахунків				Г		Г	Г			
Заступник Голови з питань фінансового та господарського забезпечення діяльності Національного банку	У		О				У*	Г	Г	Г

Участь директорів/представників департаментів Національного банку

Юридичний департамент				У	У	У			У	У
Департамент внутрішнього аудиту					О			О	О	О
Департамент персоналу						У	У	У		
Департамент управління ризиками		У*	У		У	ЗГ	У			
Департамент банківського нагляду		У		У	У					
Управління реєстрації та ліцензування				У						
Департамент фінансового моніторингу				У						

Склад комітетів Національного банку (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Департамент методології				У						
Департамент інспекційних перевірок банків				У						
Департамент монетарної політики та економічного аналізу	2У	У	О							
Департамент фінансової стабільності	У	У		У	У					
Департамент статистики та звітності	У									
Департамент відкритих ринків	У	У	У							
Департамент супроводження кредитів				У	У					
Департамент платіжних систем та інноваційного розвитку		У		У						
Департамент інформаційних технологій						У	У	У	У	У
Операційний департамент						У				
Департамент безпеки						2У		У	У	У
Департамент грошового обігу								У		
Головний бухгалтер								У		
Департамент фінансового контролінгу			У		У		У	ЗГ	ЗГ	ЗГ
Департамент забезпечення діяльності Національного банку						У		У	2У	2У
Департамент стратегії та реформування						У	ЗГ*			

Позначення:

Г – голова комітету; ЗГ – заступник голови комітету; У – учасник; О – опціональний учасник без права голосу;

КМП – Комітет з монетарної політики;
 КФС – Комітет з фінансової стабільності;
 КУАП – Комітет з управління активами та пасивами;
 КН – Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем;

КК – Кредитний комітет;
 КУОРТБД – Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку;
 КУЗ – Комітет з управління змінами;
 БК – Бюджетний комітет;
 ККТ – Комітет з конкурсних торгів,
 ТК – Тендерний комітет.

Мандат комітетів Національного банку

Комітети	Мандат
1. Комітет з монетарної політики	<p>Консультативний орган, створений для обміну інформацією та поглядами щодо формулювання та реалізації грошово-кредитної політики.</p> <p>Основні завдання Комітету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювання принципів та реалізація грошово-кредитної політики для виконання цілей і завдань, визначених законодавством України та Основними засадами грошово-кредитної політики; • визначення цілей та орієнтирів грошово-кредитної політики; • застосування інструментів грошово-кредитної політики.
2. Комітет з фінансової стабільності	<p>Консультативно-дорадчий колегіальний орган, який розробляє пропозиції і рекомендації щодо формулювання принципів та реалізації макропруденційної політики з метою забезпечення фінансової стабільності.</p> <p>Основні завдання Комітету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікація можливих системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності, та підготовка пропозицій з питань мінімізації їх негативного впливу; • розроблення рекомендацій щодо застосування інструментів макропруденційної політики, їх узгодження із заходами мікропруденційної та монетарної політики, а також моніторинг результатів їх застосування; • забезпечення взаємодії підрозділів Національного банку під час розроблення рекомендацій з питань фінансової стабільності.
3. Кредитний комітет	<p>Консультативно-дорадчий колегіальний орган, основними завданнями якого є формування та подання Правлінню Національного банку рекомендацій щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • надання кредитів банкам для підтримки ліквідності, крім операцій із застосуванням стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; • формування (вивільнення) і використання резервів на покриття фінансових ризиків, пов'язаних із зменшенням корисності (знеціненням) активів Національного банку; • роботи з повернення заборгованості банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, за кредитами, отриманими ними від Національного банку; • методології оцінки кредитного ризику (у тому числі оцінки застави) за операціями Національного банку та управління ним.

4. Комітет з управління активами та пасивами

Колегіальний орган Національного банку, якому згідно зі статтею 17 Закону України «Про Національний банк України» Правління Національного банку делегувало повноваження щодо прийняття рішень з питань управління активами і пасивами, у тому числі золотовалютними (міжнародними) резервами України, забезпечення моніторингу ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку.

Основні завдання Комітету:

- формування та реалізація політики ефективного управління активами і пасивами, у тому числі міжнародними резервами;
- визначення та реалізація інвестиційної стратегії Національного банку за операціями з розміщення міжнародних резервів;
- визначення тактики валютних інтервенцій та дій на відкритих ринках;
- визначення та реалізація політики управління фінансовими ризиками міжнародних резервів і ринковими ризиками Національного банку;
- забезпечення моніторингу ринкових ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку.

5. Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем

Колегіальний орган, якому Правління Національного банку згідно зі статтею 17 Закону України «Про Національний банк України» делегувало окремі повноваження щодо здійснення банківського регулювання і нагляду, державного регулювання і нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду (оверсайту) платіжних систем, валютного регулювання і контролю.

Основні завдання Комітету:

- забезпечення стабільності й надійності банківської системи України, а також захист інтересів вкладників та інших кредиторів банків;
- вирішення пріоритетних питань нагляду за банками, їх відокремленими підрозділами та філіями іноземних банків і діяльності банківського сектору економіки України;
- визначення тенденцій розвитку банківської системи, розроблення системних питань і за потреби надання відповідних пропозицій Правлінню Національного банку;
- забезпечення координації роботи служби банківського нагляду;
- застосування заходів впливу/санкцій за порушення банківського законодавства, законодавства з питань фінансового моніторингу, законодавства про платіжні системи та переказ коштів, нормативно-правових актів Національного банку тощо;
- застосування санкцій до небанківських фінансових установ-резидентів, державне регулювання і нагляд у сфері фінансового моніторингу за якими здійснює Національний банк, за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу;

- ужиття заходів щодо запобігання злочинності та правопорушенням у банківській системі;
- сприяння вдосконаленню законодавчого забезпечення здійснення банківського регулювання і нагляду, державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду (оверсайту) платіжних систем, ініціювання нових і вдосконалення законів України та нормативно-правових актів Національного банку.

6. Комітет з управління змінами

Колегіальний консультативний орган Правління Національного банку, створений для централізованого управління проектною діяльністю Національного банку з метою забезпечення змін у напрямі розбудови більш сучасного, інституційно спроможного європейського центрального банку та фінансового сектору, у тому числі банківської системи України.

Основними завданнями Комітету є централізоване управління проектною діяльністю Національного банку та розгляд матеріалів і пропозицій щодо:

- ініціації та реалізації змін у Національному банку, у тому числі щодо трансформації Національного банку, оптимізації його організаційної структури,
- розвитку та вдосконалення функцій за напрямками діяльності, удосконалення або впровадження нових продуктів, послуг, процесів, стандартів, інформаційних систем та технологій тощо;
- стратегічних програм і планів розвитку фінансового сектору та банківської системи України;
- стратегічних програм і планів розвитку Національного банку, ключових висновків щодо звітів про їх виконання в рамках проектної діяльності.

7. Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку

Постійно діючий колегіальний орган Національного банку, основними завданнями якого є координація питань щодо управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку, розгляд пропозицій та прийняття дорадчих рішень щодо:

- визначення політики управління операційними ризиками, безперервної діяльності, політики внутрішнього контролю Національного банку та страхування ризиків;
- організації процесу із централізованого управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку;
- забезпечення мінімізації та/або усунення операційних ризиків, які виникають у діяльності Національного банку;
- планування дій з метою мінімізації ризиків фінансових втрат Національного банку;
- зменшення негативних наслідків непередбачуваних обставин для діяльності Національного банку, зокрема його репутації, операцій, якості активів, позиції на ринку та спроможності виконувати вимоги законодавства України;
- визначення планів робіт та пріоритетів Національного банку в частині управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку;

- контролю за виконанням планів робіт стосовно мінімізації ризиків та надання пропозицій про виділення коштів на подолання негативних наслідків;
- розроблення та тестування планів із забезпечення безперервної діяльності Національного банку;
- застосування антикризового управління в разі порушення безперервної діяльності Національного банку;
- визначення політики страхування ризиків.

8. Бюджетний комітет

Бюджетний комітет створено з метою забезпечення умов для професійного обговорення керівниками підрозділів Національного банку питань, пов'язаних із забезпеченням діяльності Національного банку, що сприятиме підвищенню якості прийняття управлінських рішень. Комітет є консультативно-дорадчим колегіальним органом Національного банку, який розглядає питання щодо кошторисного процесу Національного банку, процесу управління витратами в системі Національного банку, придбання та відчуження майна Національного банку.

Основні завдання Комітету:

- сприяння формуванню та реалізації політики Національного банку, спрямованої на підвищення ефективності управління його фінансовими ресурсами;
- забезпечення реалізації кошторисного процесу та його інтеграції з процесом стратегічного планування для побудови цілісної системи управління діяльністю Національного банку;
- сприяння реалізації процесу управління витратами Національного банку для підвищення економічної обґрунтованості прийняття управлінських рішень у сфері фінансово-господарської діяльності Національного банку.

9. Комітет з конкурсних торгів

Комітет з конкурсних торгів створено відповідно до вимог Закону України «Про здійснення державних закупівель».

Основні завдання Комітету:

- планування здійснення процедур закупівель;
- складання та затвердження річного плану державних закупівель, додатка до річного плану державних закупівель та змін до них;
- вибору процедури закупівлі.

10. Тендерний комітет

Комітет створено на вимогу Закону України «Про публічні закупівлі». Комітет відповідає за організацію та проведення процедур закупівель.

Основні завдання Комітету:

- планування закупівель, складання та затвердження річного плану закупівель, додатка до нього та змін до них;
- здійснення вибору процедури закупівлі та її проведення;
- забезпечення рівних умов для всіх учасників, об'єктивного та чесного вибору переможця;
- забезпечення складання, затвердження та зберігання відповідних документів з питань публічних закупівель, визначених законом;

- забезпечення оприлюднення інформації та звіту щодо публічних закупівель відповідно до закону;
- надання роз'яснень особам, які виявили намір узяти участь у процедурі закупівлі, щодо змісту тендерної документації в разі отримання від цих осіб відповідних запитів;
- здійснення інших дій, передбачених законом, нормативно-правовими та розпорядчими актами Національного банку.

Комітет з питань аудиту банків України

Колегіальний орган, створений Національним банком, основними функціями якого є контроль за виконанням банками та аудиторськими фірмами вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань зовнішнього аудиту, моніторинг якості проведених аудиторськими фірмами аудиторських перевірок річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, консолідованої звітності банківських груп та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності банків, а також:

- прийняття рішення про включення аудиторської фірми до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, видачу свідоцтва (дубліката свідоцтва) про включення аудиторської фірми до зазначеного реєстру, продовження (відмову в продовженні) строку дії свідоцтва, анулювання свідоцтва;
- розгляд інформації про результати інспекційних перевірок банків (у разі наявності розбіжностей з результатами аудиторських перевірок) та інформаційно-письмових пояснень від банків і аудиторських фірм із питань зовнішнього аудиту;
- прийняття рішення про необхідність здійснення банком у поточному році, до початку нового звітного періоду (року), повторного аудиту фінансової звітності іншою незалежною аудиторською фірмою;
- заслуховування керівників аудиторських фірм та/або аудиторів щодо надання пояснень про допущені ними порушення вимог законодавства України з питань проведення аудиту банків;
- застосування до аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, адекватних вчиненому порушенню заходів впливу, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку;
- надання на розгляд Аудиторської палати України пропозицій про застосування до аудиторів та/або аудиторських фірм відповідних стягнень, передбачених Законом України «Про аудиторську діяльність» тощо.

04 Виконання основних функцій Національного банку України

Ми чесні та принципові, усвідомлюємо та поважаємо різноманітність ідей та позицій,
завжди дотримуємось стандартів ділової етики
ПОРЯДНІСТЬ – цінність Національного банку

Ми діємо в інтересах держави та суспільства
ПАТРІОТИЗМ – цінність Національного банку

ПІДТРИМАННЯ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

- Цілі монетарної політики
- Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище
- Валютні інтервенції та міжнародні резерви
- Розвиток статистики Національного банку
- Розвиток досліджень
- Монетарний розвиток
- Новий операційний дизайн монетарної політики
- Лібералізація валютного ринку
- Трансформація та розвиток ринку капіталів

СПРИЯННЯ ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ

- Умови та ризики банківського сектору
- Регулювання та нагляд за банками
- Роль Національного банку в роботі Ради з фінансової стабільності

РОЗВИТОК ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ ТА РОЗРАХУНКІВ

- На шляху до побудови безготівкової економіки
- Розвиток платіжних систем та оверсайта
- Розвиток безготівкових розрахунків
- Система електронних платежів Національного банку України
- Національна платіжна система «Український платіжний простір»
- Готівковий обіг

Заступник Голови Національного банку Дмитро Сологуб

«Головним фактором макроекономічної стабілізації в Україні стало проведення виваженої монетарної та фінансової політики...»

Завершився перший повний рік інфляційного таргетування, і Національний банк може успішно відзвітувати: проголошену ціль з інфляції виконано. Усупереч оцінкам скептиків, нам вдалося знизити інфляцію з 43,3% на кінець 2015 року до 12,4% за підсумками 2016 року. Такий рівень відповідав інфляційній цілі, передбаченій Стратегією монетарної політики на 2016 – 2020 роки. Макроекономічна стабілізація сприяла відновленню зростання економіки України, яке у 2016 році становило 2,3%.

Приборкати інфляцію стало можливим завдяки виваженій монетарній та фінансовій політиці. Національний банк підтримував вартість гривні на високому рівні використовуючи облікову ставку. Також стрімкому уповільненню інфляції сприяли зусилля Уряду з утримання бюджетного дефіциту в цільових межах.

Відзначу, що можливості Національного банку у впливі на інфляцію посилилися завдяки перетворенню облікової ставки на основний інструмент монетарної політики. Так, на початку 2016 року Національний банк удосконалив свою процентну політику. Це дало змогу підвищити прозорість та передбачуваність монетарної політики, а відтак – сприяло підвищенню впливу процентної політики Національного банку на ринкові процентні ставки за міжбанківськими операціями.

Зниженню інфляції сприяла і ситуація на валютному ринку. Упродовж 2016 року вона залишалася переважно стабільною завдяки поліпшенню зовнішньої кон'юнктури, а також рекордному врожаю зернових та інших сільськогосподарських культур. Національний банк продовжував дотримуватися режиму плаваючого курсу, а отже валютний курс змінювався під дією фундаментальних факторів.

Крім того, дезінфляційний процес підтримували поліпшення економічних очікувань, у тому числі завдяки зменшенню інтенсивності військового конфлікту на сході України, та збільшення пропозиції продовольчих товарів.

За послаблення ризиків для цінової стабільності Національний банк знижував облікову ставку, сприяючи відновленню економічного зростання. Протягом року регулятор шість разів знижував облікову ставку – з 22% до 14%. У відповідь на зниження облікової ставки поступово знижувалася і вартість залучень Урядом коштів шляхом розміщення облігацій внутрішніх державних позик у національній валюті за всіма строками обігу.

Відреагували, хоч і з певним лагом та менш відчутно, й роздрібні ставки банків за кредитами та депозитами. Зниження вартості ресурсів заклало фундамент для подальшого відновлення кредитування у банківському секторі, яке з часом стане підтримкою для економічного зростання.

Протягом 2016 року банківська система функціонувала в умовах значного профіциту ліквідності. Однак унаслідок збереження високих юридичних ризиків та значного боргового навантаження на бізнес відновлення кредитування залишалось слабким.

Поступове відновлення довіри до банків, поживлення економічної активності та поліпшення фінансових результатів підприємств сприяло поверненню до банківської системи депозитів у національній валюті та припиненню їх відпливу в іноземній.

Монетарна політика Національного банку у 2017 році спрямовуватиметься на виконання інфляційних цілей, затверджених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу. За нашими планами, інфляція має уповільнюватися й надалі і вже за результатами 2017 року знизитися до однозначного рівня. Грошово-кредитна політика спрямовуватиметься на те, щоб інфляція була в межах до $8\% \pm 2$ в. п. у 2017 році та $6\% \pm 2$ в. п. у – 2018 році.

Забезпечення цінової та фінансової стабільності стане надійною запорукою підтримки стійкого економічного зростання. Національний банк продовжуватиме втілювати ініціативи для відновлення кредитування, проте для стійкого відновлення економічного зростання потрібне негайне проведення важливих структурних реформ: антикорупційної, судової, пенсійної, земельної.

Зі свого боку Національний банк забезпечить цінову стабільність – надійний фундамент, на якому можна відбудувати економіку.

Підтримання цінової стабільності

Цілі монетарної політики

Монетарна політика Національного банку у 2016 році була спрямована на виконання цілей і завдань, визначених Стратегією монетарної політики на 2016 – 2020 роки⁴. Цим документом уперше визначено незмінні кількісні цілі з інфляції та принципи реалізації монетарної політики на основі режиму інфляційного таргетування.

Основна ціль монетарної політики – зниження інфляції на кінець 2016 року до рівня $12\% \pm 3$ в. п. І Національному банку вдалося це зробити – приріст індексу споживчих цін минулого року становив 12,4%. Для цього центральний банк посилив ефективність монетарної політики, удосконаливши її операційний дизайн та посиливши її підзвітність і прозорість.

Макроекономічна стабілізація та поступове пом'якшення грошово-кредитної політики в міру послаблення інфляційних ризиків стали внеском у відновлення економічного зростання в Україні, темпи якого становили 2,3% за 2016 рік.

Виконуючи свій мандат із забезпечення цінової стабільності, Національний банк продовжував дотримуватися режиму плаваючого валютного курсу. Грошово-кредитна політика у 2016 році не спрямовувалася на досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу. Політика регулятора з операцій на міжбанківському валютному ринку здійснювалася за принципами, окресленими в Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України на 2016 – 2020 роки. Проведення збалансованої політики валютних інтервенцій сприяло зниженню середньомісячної волатильності обмінного курсу гривні до долара США до 6,2%

у 2016 році порівняно з 28,8% у 2015 році.

У періоди перевищення на внутрішньому ринку пропозиції іноземної валюти над попитом Національний банк проводив операції з купівлі іноземної валюти з метою поповнення міжнародних резервів. Сальдо валютних інтервенцій за підсумками року було додатним та становило 1,6 млрд дол. США. Разом з отриманням третього траншу від Міжнародного валютного фонду в рамках програми EFF це дало можливість збільшити обсяг міжнародних резервів до 15,5 млрд дол. США (або 3,3 місяця імпорту майбутнього періоду) на кінець року порівняно з 13,3 млрд дол. США на кінець 2015 року.

Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище

Протягом 2016 року Національний банк у міру послаблення інфляційних ризиків поступово пом'якшував грошово-кредитну політику для підтримки відновлення економічної активності. Це насамперед проявлялось у зниженні облікової ставки. Разом з тим монетарні умови залишалися достатньо стриманими для забезпечення подальшого зниження інфляції та досягнення визначених інфляційних цілей.

Рішення щодо зниження облікової ставки зумовлювалися насамперед оцінкою Правлінням Національного банку інфляційних ризиків.

Так, із січня до квітня 2016 року проводилася стримана монетарна політика – облікова ставка зберігалася на рівні 22%. Такі монетарні умови дотримувалися з огляду на зовнішні та внутрішні ризики для досягнення інфляційної цілі. Серед зовнішніх негативних факторів

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

⁴ Затверджено постановою Правління Національного банку від 18.08.2015 № 541

основними в цей період були:

- турбулентність світової економіки;
- падіння цін на товари українського експорту;
- девальвація валют країн – основних торговельних партнерів України;
- запровадження нових торговельних обмежень з боку Російської Федерації;
- повільна переорієнтація українських експортерів на нові ринки збуту та освоєння ними нових транспортних маршрутів доставки продукції.

Крім цього, враховувалися ризики відтермінування надходження офіційного фінансування в рамках співпраці з Міжнародним валютним фондом, внутрішня політична нестабільність та посилення напруги на валютному ринку.

З кінця квітня до жовтня 2016 року Національний банк поступово пом'якшував монетарну політику. Облікова ставка знижувалася 6 разів з 22% до 14% річних. Це стало можливим передусім завдяки формуванню стійкого дезінфляційного тренду. Уповільненню інфляції сприяло:

- помірне зміцнення обмінного курсу гривні через поліпшення зовнішньої кон'юнктури на сировинних ринках і відновлення транзиту українських товарів через Російську Федерацію;
- зменшення політичної напруги завдяки формуванню нового уряду у квітні 2016 року;
- стриманий внутрішній попит;
- висока пропозиція продуктів харчування, зокрема завдяки гарному врожаю;
- поліпшення інфляційних очікувань населення та бізнесу, у тому числі завдяки завершенню другого перегляду програми співпраці з Міжнародним валютним фондом та надходженню фінансування до країни на початку вересня 2016 року.

В останні два місяці 2016 року Національний банк утримувався від подальшого

пом'якшення монетарної політики – облікова ставка зберігалася на рівні 14%. Таке рішення зумовлено зростанням ризиків для подальшої інфляційної динаміки та досягнення інфляційної цілі у 2017 році. Бралися до уваги ризики посилення політичної напруги, затримки надходження офіційного фінансування через повільне впровадження заходів, передбачених програмою співпраці з Міжнародним валютним фондом, посилення напруги на валютному ринку. До того ж, враховувалася необхідність нівелювати вплив на інфляцію з боку підвищення мінімальної заробітної плати у 2017 році.

Проведення виваженої монетарної політики сприяло стрімкому зниженню споживчої інфляції у 2016 році – до 12,4%⁵, тоді як у 2015 році споживчі ціни зросли на 43,3%.

Швидке сповільнення інфляції у 2016 році відбулося насамперед завдяки послабленню інфляційного тиску, зумовленого фундаментальними факторами. Про це свідчило стрімке уповільнення базової інфляції (до 5,8% з 34,7% у 2015 році). Зниженню базової інфляції і загалом інфляційного тиску сприяло проведення поміркованої монетарної та фіскальної політики. Посилення ролі облікової ставки та її виважене зниження протягом року разом із зусиллями уряду з утримання бюджетного дефіциту в цільових межах привели до суттєвого поліпшення інфляційних очікувань. Вагомим чинником також було послаблення інтенсивності військового конфлікту на сході.

Також відчутний внесок у зниження базової інфляції мали вторинні ефекти від дії факторів з боку пропозиції сирих продуктів харчування. Зростання цін на сири продовольчі товари сповільнилося до 1,2% у 2016 році (із 40,7% у 2015 році) під впливом низки факторів пропозиції. Зокрема йдеться про високі врожаї: в Україні – зернових, овочів та окремих фруктів (наприклад, яблук), а в інших країнах – цитрусових. Крім того, торговельна політика Росії як щодо України (продовольче ембарго з початку 2016 року),

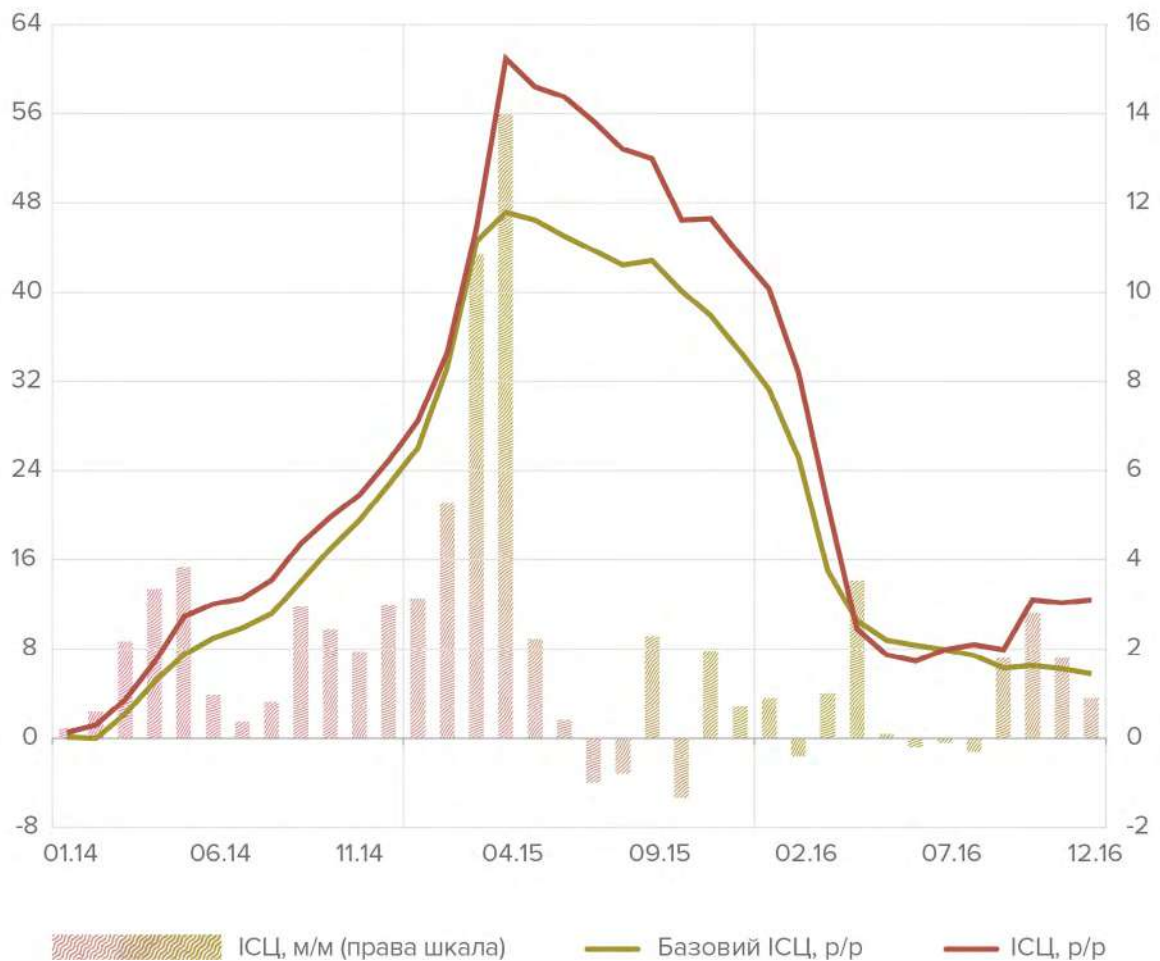
⁵ Усі показники інфляції наведені станом на грудень 2016 року у річному вимірі, тобто, порівняно з груднем 2015 року

так і щодо інших країн зумовила розширення пропозиції продовольчих товарів на внутрішньому ринку.

Основними чинниками зростання цін, як і в 2015 році, залишалися підвищення тарифів, що регулюються адміністративно, та збільшення світових цін на нафту. Річні темпи зростання адміністративно регульованих цін і тарифів у 2016 році уповільнилися до 34,6% (з 64,4% у 2015 році),

однак все ще залишалися значними через підвищення тарифів на 50,9% на всі види послуг житлово-комунального господарства. Також зросли ціни на тютюнові вироби та алкогольні напої. Зростання цін на паливо пришвидшилось у 2016 році до 19,5% (12,3% у 2015 році) та відображало насамперед подорожчання нафти на світових ринках.

Зміна цінових індексів⁶, %

Відновлення макроекономічної стабільності разом із поступовим пом'якшенням монетарної політики сприяло поживленню економічної активності – зростання реального валового внутрішнього продукту за підсумками року становило 2,3%.

Ключову роль у розвитку економіки в 2016 році відігравав внутрішній попит, насамперед інвестиційний. Підвищенню інвестиційної активності сприяло поліпшення фінансових результатів та ділових очікувань підприємств, значні капітальні видатки бюджету, а також відкладений інвестиційний попит, накопичений у попередні роки. Стійкий інвестиційний попит демонструвало сільське господарство, обсяги виробництва якого у 2016 році зросли на 6,1%. Цьому сприяли рекордні врожаї зернових (66,1 млн тонн) та інших сільськогосподарських культур, зокрема олійних. Істотно зросли інвестиції в окремих галузях промисловості, зокрема в харчовому виробництві.

Також відновлювались інвестиції в житлове будівництво та дорожньо-транспортну інфраструктуру, що підтримало значне зростання будівництва (на 17,4% за рік).

Пожвавилось й приватне споживання (зросло на 1,8%), однак залишилося стриманим через помірне зростання реальних наявних доходів населення, підвищення житлово-комунальних тарифів і збереження високого рівня безробіття. Приватне споживання підтримувалося використанням заощаджень попередніх періодів.

Високий інвестиційний попит, збільшення обсягів реалізації сільськогосподарських культур і поступове поживлення промислового виробництва стали чинниками зростання оптового товарообороту (на 4,9%).

Обсяги промислового виробництва за підсумком 2016 року зросли на 2,8%. Насамперед поживилося металургійне виробництво (зросло на 6,8%) завдяки поліпшенню кон'юнктури на світових ринках металів. Але розвиток галузі стримувався періодичними труднощами із сировинним забезпеченням через транспортні ускладнення та високою волатильністю

цін на світових сировинних ринках.

Поступове поживлення економічної активності та поліпшення ділових очікувань підприємств сприяли відновленню попиту на робочу силу у 2016 році, особливо в другій половині року. Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць у середньому у 2016 році (за даними Державної служби зайнятості) зростає на 6,3% порівняно з 2015 роком, а рівень навантаження на одне вільне робоче місце знизився на 16,1% порівняно з 2015 роком.

Однак рівень безробіття населення за методологією Міжнародної організації праці (у % до економічно активного населення у віці 15 – 70 років) залишався високим. Так, у 2016 році рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці незначно збільшився до 9,3% (з 9,1% у 2015 році). Це свідчить про збереження значних диспропорцій між попитом і пропозицією на ринку праці (у регіональному розрізі, за видами економічної діяльності та професійними групами).

Валютні інтервенції та міжнародні резерви

У 2016 році Національний банк затвердив «Стратегію валютних інтервенцій на 2016 – 2020 роки», яка визначила правила проведення операцій на міжбанківському валютному ринку в умовах режиму інфляційного таргетування.

Завданнями здійснення інтервенцій на міжбанківському валютному ринку України є:

- накопичення міжнародних резервів;
- згладжування функціонування валютного ринку;
- підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики.

Водночас, якщо в короткостроковому періоді ціль щодо досягнення цінової стабільності

та завдання щодо накопичення міжнародних резервів суперечать одна одній, пріоритет надається досягненню цінової стабільності.

Стратегією визначено такі форми валютних інтервенцій:

- валютний аукціон;
- інтервенція за єдиним курсом;
- запит найкращого курсу, адресна інтервенція.

Протягом 2016 року Національний банк здійснював інтервенції переважно лише у формі валютних аукціонів, крім однієї інтервенції з купівлі іноземної валюти у квітні 2016 року у формі інтервенції за єдиним курсом. Валютних інтервенцій у формі запиту щодо найкращого курсу та адресних інтервенцій протягом 2016 року регулятор не здійснював. Чиста купівля валюти Національним банком через валютні інтервенції на міжбанківському ринку становила 1,6 млрд дол. США. Проведення збалансованої політики валютних інтервенцій сприяло зниженню середньої місячної волатильності обмінного курсу гривні до долара США з 28,8% у 2015 році до 6,2% у 2016 році.

Чиста купівля валюти на міжбанківському валютному ринку та отримання третього траншу від Міжнародного валютного фонду в рамках угоди про Механізм розширеного фінансування на суму 1 млрд дол. США, а також разом із надходженням пов'язаного фінансування дало змогу збільшити обсяг міжнародних резервів до 15,5 млрд дол. США (або 3,3 місяця імпорту майбутнього періоду) на кінець року. Таким чином, за рік міжнародні резерви збільшилися на 16,8%, або на 2,2 млрд дол. США.

Основна мета управління міжнародними

резервами – забезпечення оптимального співвідношення рівнів захищеності, ліквідності та дохідності, яке забезпечувало виконання функцій Національного банку, визначених законодавством України.

У звітному році управління міжнародними резервами здійснювалося відповідно до Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України на 2016 рік.

У 2016 році міжнародні резерви зберігалися на рахунках банків-кореспондентів, а також у фінансових інструментах з довгостроковим кредитним рейтингом, не нижчим ніж рівень «А». Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. Оптимальний рівень валютного та процентного ризиків забезпечувався шляхом диверсифікації міжнародних резервів.

У процесі управління міжнародними резервами Національний банк використовував такі основні фінансові інструменти, як цінні папери нерезидентів з фіксованою дохідністю та короткострокові депозити в іноземних банках.

Усі зобов'язання банків-контрагентів перед Національним банком за депозитами та борговими фінансовими інструментами виконано вчасно та в повному обсязі.

З метою забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи України та своєчасного виконання державних зобов'язань, ліквідність міжнародних резервів підтримувалася на високому рівні завдяки вибору високонадійних контрагентів та державних облігацій, а також завдяки обмеженню запланованого періоду інвестування та постійному моніторингу параметрів ліквідності резервних валют і фінансових інструментів.

Розвиток статистики Національного банку

Діяльність Національного банку у сфері розвитку статистики та звітності у 2016 році спрямовувалася на централізацію, уніфікацію процесів збирання, контролю якості статистичної інформації, запровадження нових підходів до збирання та поширення звітності та іншої інформації.

Новий підхід до формування та подання статистичної звітності

Національний банк розпочав впроваджувати новий підхід до формування та подання статистичної звітності поставальниками звітності – збирання за окремими показниками на заміну форм статистичної звітності. Піонерами в цьому процесі були небанківські фінансові установи та підприємства, що подають звітність до Національного банку, які вже формують звітність відповідно до розробленого Національним банком реєстру показників та подають у тестовому режимі через веб-портал Національного банку у форматі XML. Для підписання статистичної звітності використовуються електронно-цифрові підписи, що видаються акредитованими центрами сертифікації ключів.

Зазначені зміни спрощують процеси формування та подання статистичної звітності до регулятора, дають змогу відмовитися від паперових носіїв інформації, а також наближують процеси подання звітності до рівня світових стандартів.

Національний банк запровадив централізований підхід до збору та обробки звітності та статистичної інформації. Функції зі збору та складання статистичних даних відтепер зосереджено в межах профільного підрозділу – Департаменту статистики та звітності, якому на супроводження передано показники з-понад 60-ти форм статистичної звітності. З одного боку, це дало можливість підвищити якість і оперативність складання та оприлюднення статистичних даних, а з іншого – сприяє максимальному задоволенню інформаційних потреб як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів.

Опитування суб'єктів ринку кредитування

Отримання якісного зворотного зв'язку від банків як головних суб'єктів ринку кредитування щодо розуміння ними дій центрального банку – важлива складова процесу розроблення грошово-кредитної політики та оцінки рівня довіри до центрального банку. З цією метою Національний банк проводить щоквартальне опитування кредитних менеджерів банків. Це дає змогу з'ясувати їх фактичні оцінки та очікування щодо зміни умов надання кредитів корпоративному сектору та домогосподарствам.

У 2016 році процедури опитування банків зазнали суттєвого розвитку:

- запроваджено веб-технологію опитувань;

- оновлено методологію (ґрунтується на методології опитувань Європейського центрального банку);
- приведено у відповідність до стандартів міжнародної статистики термінологію та поняття;
- упроваджено «особисті кабінети» для банків;
- застосовано принцип модульності та запроваджено інтерактивні підказки в анкеті респондента.

Такі нововведення дали можливість зробити опитування більш комфортними для респондентів, підвищили якість і повноту інформації, що надають кредитні менеджери, посилили комунікації Національного банку із суб'єктами кредитного ринку та поліпшили розуміння впливу монетарної політики на економічний розвиток.

Проект OpenData

Важливим кроком у царині статистики у звітному році була ініціація проекту OpenData, який передбачає більш широке використання машиночитаних форматів даних для їх ефективної автоматичної обробки.

Національний банк, відповідаючи сучасним світовим тенденціям, поступово зміщуватиме акценти щодо поширення даних від форматів html-сторінок, xls-таблиць та pdf-документів у напрямі форматів XML, JSON через API.

На кінець 2016 року суттєво розширений набір даних монетарної та фінансової статистики вже був доступний на веб-сайті Національного банку в машиночитаному вигляді через API у форматах XML та JSON. Загалом відкрито понад 110 000 показників. Національний банк планує протягом 2017 року зробити всі набори даних доступними для збору автоматичними системами.

Надання даних через API перетворює весь контент на структурований масив даних та дає змогу підтримувати їх функціональну сумісність і відкритість. Статистичні набори даних стануть доступними для використання як у державному та комерційному секторах, так й окремими громадянами. Користувачі зможуть використовувати дані в найбільш зручний спосіб – поширювати, посилатися, вбудовувати тощо.

Розвиток досліджень

У 2016 році дослідницька робота Національного банку інтенсивно розвивалась. З метою її впорядкування та керуєчись положеннями основних стратегічних документів Національного банку (Стратегії монетарної політики на 2016 – 2020 роки, та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року) у звітному періоді визначено пріоритетні сфери перспективних досліджень:

- монетарна політика: впровадження режиму інфляційного таргетування;
- фінансова стабільність: політика мікро- та макропруденційного регулювання;
- макроекономічне моделювання та прогнозування: розроблення структурних і економетричних моделей.

Однією з головних подій дослідницького життя було проведення Національним банком разом із Національним банком Польщі та за сприяння уряду Канади і Київської школи економіки першої дослідницької конференції «Трансформація діяльності центральних банків», яка відбулася 19 – 20 травня 2016 року. Конференція передбачала роботу п'яти дослідницьких секцій і трьох панельних дискусій, у яких взяли участь понад 300 учасників – представників центральних банків, міжнародних фінансових організацій, української та світової академічної та експертної спільноти.

Учасники отримали унікальну можливість почути виступи віце-голови міжнародної інвестиційної компанії BlackRock Філіппа Хільдебранда, экс-Голови центрального банку Чехії Зденека Туми, заступника Голови та члена Правління Національного банку Швеції Пера Янссона, економічного радника і директора департаменту

досліджень Міжнародного валютного фонду Моріса Обстфельда, багатьох інших відомих дослідників, експертів та практиків. У межах цього заходу Національний банк також організував низку лекцій у вищих навчальних закладах, де студенти та молоді науковці мали можливість поспілкуватись із ключовими спікерами конференції.

У 2016 році продовжено успішну практику проведення відкритих дослідницьких семінарів (Open Research Seminars). За цей період фахівці Національного банку та запрошені експерти мали можливість безпосередньо обговорити проблеми міжнародної торгівлі, особливості ціноутворення на онлайн-ринках, ефекти перенесення обмінного курсу на внутрішні ціни в Україні та моделювання узгодження потоків-запасів, які відповідно були представлені дослідженнями Сергія Мелещука (Університет Каліфорнії, Берклі), Олександра Талавери (Шеффільдський університет), Олександра Фарини (Національний банк України) та Девіда Уїта (Університет Бергену).

У рамках стратегії розвитку дослідницької функції центрального банку та наслідуючи кращу світову практику, у 2016 році Національний банк започаткував серію науково-дослідницьких публікацій робочих матеріалів Національного банку (Working Paper Series). Робочі матеріали представляють результати досліджень працівників Національного банку та залучених науковців за темами, які входять до сфери інтересів центральних банків. Такі публікації дають змогу привернути увагу до актуальних проблем та отримати критичні коментарі заради вдосконалення рівня поточних досліджень. Завдяки обов'язковій процедурі зовнішнього рецензування досягається висока якість матеріалів цієї серії.

Заступник Голови Національного банку Олег Чурій

«За останні два роки виконано величезний обсяг роботи. Зроблені кроки започаткували глибоку трансформацію всього валютного ринку. Найголовніше – ми стабілізували ринок і зміцнили його стійкість до внутрішніх та зовнішніх ризиків»

Минулий рік став викликом для монетарної політики Національного банку. Перейшовши до режиму інфляційного таргетування, ми взяли на себе зобов'язання дотримуватися гнучкого обмінного курсу гривні. А отже, зіткнулися з необхідністю привчити українців дивитися не на курс, а на зміну цін, адже успішна реалізація монетарної політики за режиму інфляційного таргетування можлива лише за умов, що інфляційні очікування не дублюють девальваційних побоювань і населення дослухається до аргументів центрального банку.

Завдання було нелегким, але перші кроки на цьому шляху зроблено. І пересічні українці, і аналітики, і бізнес, і банкіри все більше дотримуються думки, що Національний банк здатний приборкати інфляцію, і все менше зважають на коливання курсу гривні.

Свідченням успіху на цьому шляху є і той факт, що ситуація на валютному ринку стабілізувалася 2016 року. Цьому сприяли і підвищення цін на товари вітчизняного експорту на світових ринках, і рекордний врожай, і підтримка Міжнародного валютного фонду та інших зовнішніх партнерів України, і поліпшення очікувань населення.

Національний банк не ставив перед собою завдання утримати на певному рівні обмінний курс гривні і лише згладжував його надмірні коливання під впливом тимчасових факторів відповідно до затвердженої наприкінці року Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України на 2016 – 2020 роки.

Більш того, завдяки такій ситуації на валютному ринку чиста купівля валюти Національним банком для резервів у 2016 році сягнула майже 1,6 млрд дол. США. Разом з отриманням офіційного зовнішнього фінансування це дозволило наростити міжнародні резерви до 15,5 млрд дол. США.

За таких сприятливих умов потреба в жорстких адміністративних обмеженнях на валютному ринку відпала, і після майже двох років антикризової політики на валютному ринку 2016 рік став роком довгоочікуваної поступової лібералізації валютного регулювання. Зокрема, ми послабили вимогу до обов'язкового продажу валютних надходжень, продовжили граничний строк для розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, звільнили від обов'язкового продажу кошти, що надходять для здійснення іноземних інвестицій в Україні, дозволили репатріацію дивідендів, нарахованих іноземним інвесторам за 2014 – 2015 роки тощо.

Як швидко ми будемо рухатися в цьому напрямі, залежить насамперед від наявності сприятливих передумов на грошово-кредитному і валютному ринках, збереження макростабільності в нашій державі та, головне, проведення вкрай необхідних структурних реформ. Ми не маємо права своїми діями спровокувати тиск на гривню. Переконали, що і громадяни, і бізнес, та й іноземні інвестори це чудово розуміють.

Більш того, ми плануємо перейти до нової моделі валютного регулювання, концепцію якої ми презентували наприкінці 2016 року. Лібералізація проходить поступово та в декілька паралельних етапів. На початковому етапі ми знімаємо обмеження з експортно-імпортних операцій та прямих іноземних інвестицій, спрямованих на підвищення експортного потенціалу нашої країни. Після цього маємо намір зняти обмеження з портфельних інвестицій та потоків боргового капіталу. І, нарешті, на останньому етапі будуть скасовані всі перешкоди для фінансових операцій фізичних осіб за кордон.

Для повного переходу до більш ліберальної моделі валютного регулювання місце жорсткого валютного регулювання має посісти ефективне податкове регулювання. Тому ми пропонуємо запровадити в Україні п'ять ключових та найбільш нагальних із 15 рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку щодо протидії зменшенню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон (або BEPS).

Нова модель валютного регулювання буде втілена в життя в законопроекті про іноземну валюту, розроблення якого ми разом з європейськими експертами розпочали восени 2016 року. Перший проект ми плануємо подати у II кварталі 2017 року. Сподіваємося, що Верховна Рада України підтримає цю ініціативу, і Україна замість численних розпорощених нормативно-правових актів отримає єдиний рамковий закон, який визначатиме основні принципи валютного регулювання в країні.

Іншим важливим завданням на майбутнє залишається подальше накопичення резервів, урахування високі обсяги зовнішніх платежів за державним боргом починаючи з 2019 року. Для цього Україні вкрай важливо продовжувати структурні реформи та підтримувати співпрацю з міжнародними партнерами, яка є запорукою того, що наша країна зможе пройти через піковий період виплат за державним боргом без зайвого стресу для валютного ринку і фінансової стабільності в цілому.

Монетарний розвиток

У відповідь на виважене зниження облікової ставки Національного банку протягом 2016 року поступово знижувалися й процентні ставки банків. Так, середньозважена ставка овернайт на міжбанківському кредитному ринку знизилася з 18,8% в грудні 2015 року до 12,8% у грудні 2016 року. Також зменшилася вартість залучень урядом шляхом розміщення облігацій внутрішніх державних позик у національній валюті за всіма строками обігу.

Відреагували, хоч і з певним лагом та менш відчутно, й роздрібні ставки банків за кредитами та депозитами. Більш помірний відгук роздрібних процентних ставок був зумовлений збереженням високих кредитних ризиків і низькою платоспроможністю позичальників. Крім того, зменшення вартості залучення коштів домогосподарств стримувалося через більшу чутливість населення до ситуативних факторів. А утримання досить високої вартості кредитів домогосподарствам пояснюється значною питомою вагою споживчих та карткових кредитів, які є відносно дорожчими в обслуговуванні.

Опосередковано зниженню вартості ресурсів сприяла і ситуація на валютному ринку, яка впродовж 2016 року залишалася переважно стабільною (за винятком початку та останніх місяців року). Цьому насамперед сприяли поліпшення зовнішньої кон'юнктури (зростання світових цін на сталь та залізну руду), а також рекордний врожай зернових та сільськогосподарських культур, що компенсувало зниження світових цін на зернові.

Крім того, протягом 2016 року Національний банк зберігав присутність на міжбанківському ринку, згладжуючи надмірні коливання курсу. Водночас регулятор не перешкоджав зміні

обмінного курсу в обидва напрями під дією фундаментальних ринкових факторів. За сприятливої ситуації Національний банк здійснював інтервенції з метою поповнення міжнародних резервів, що також вплинуло на їх збільшення.

У готівковому сегменті валютного ринку впродовж усього року пропозиція іноземної валюти перевищувала над попитом на неї. Тимчасове зростання в окремі періоди попиту на готівкову валюту з боку населення за одночасного зменшення її пропозиції пояснюється чутливістю населення до впливу ситуативних негативних факторів. Однак у цілому за підсумками року населення продало на 2,5 млрд дол. США більше валюти, ніж придбало.

Через посилення девальваційного тиску в останні місяці року, у цілому за 2016 рік гривня послабилася на 13% до долара США. У листопаді-грудні суттєво знизилася пропозиція іноземної валюти на міжбанківському ринку. По-перше, чим ближче до кінця року, тим менші були надходження валютної виручки від одного з основних її джерел – сільськогосподарського експорту. По-друге, потреба бізнесу в продажі валюти для отримання гривневої ліквідності знизилася через отримання значних обсягів відшкодування податку на додану вартість. Водночас наприкінці року збільшився попит на іноземну валюту з боку учасників ринку для платежів за кредитами в іноземній валюті.

Однак девальваційний тиск відчували більшість валют країн – торговельних партнерів України, у тому числі євро. У результаті номінальний ефективний обмінний курс гривні в грудні 2016 року послабився на 9,1% порівняно з груднем 2015 року, компенсавши все ще вищу інфляцію в Україні порівняно з торговельними партнерами. У результаті реальний ефективний обмінний курс гривні знизився на 1,8%.

Новий операційний дизайн монетарної політики

У квітні 2016 року Національний банк удосконалив монетарний інструментарій і привів його у відповідність до стандартів режиму інфляційного таргетування. Унаслідок цього облікова ставка стала відігравати суттєвий вплив на грошово-кредитний ринок, у тому числі і на процентні ставки банків.

Де-факто обліковій ставці було надано статус ключової ставки монетарної політики. Національний банк синхронізував облікову і процентну ставки за основним інструментом монетарної політики. В умовах структурного профіциту ліквідності, який спостерігався в банківській системі, такими операціями є розміщення двотижневих депозитних сертифікатів Національного банку. Якщо в майбутньому структурна позиція банківської системи зміниться на дефіцит, тоді за обліковою ставкою проведуться операції з надання ліквідності.

Синхронізація облікової ставки та ставки за двотижневими депозитними сертифікатами дала змогу підвищити ефективність управління короткостроковими процентними ставками на міжбанківському грошово-кредитному ринку.

Також у рамках зміни операційного дизайну монетарної політики Національний банк зафіксував коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу. Верхньою межею коридору є ставка за кредитами овернайт (+2 в. п. від облікової ставки), а нижньою — за депозитними сертифікатами овернайт (-2 в. п. від облікової ставки). Ширина коридору дає змогу обмежити коливання процентних ставок міжбанківського кредитного ринку, а також зберігає стимули для перерозподілу грошових ресурсів на міжбанківському ринку.

Разом з тим Національний банк оптимізував процедури та набір інструментів управління ліквідністю.

По-перше, було скасовано регулярне проведення тендерів із розміщення депозитних сертифікатів на терміни, відмінні від двох тижнів. Раніше регулярно проводилося розміщення депозитних сертифікатів строком на один тиждень та один місяць. Цю практику скасовано з метою сприяння активнішому перерозподілу грошових ресурсів на міжбанківському ринку і підсиленню впливу на стан ринку основних операцій з розміщення депозитних сертифікатів на два тижні.

По-друге, усунуто можливості дострокового погашення депозитних сертифікатів. Оскільки операції з вилучення ліквідності проводилися виключно на короткі строки, то відпала потреба в проведенні дострокового погашення.

По-третє, усі операції з надання ліквідності почали проводитися за єдиною ставкою, яка дорівнює ставці за кредитами овернайт. Із запровадженням можливості роловеру кредитів овернайт вони за своєю суттю ідентичні тендерам з підтримки ліквідності.

Перехід до нового дизайну процентної політики сприяв:

- підвищенню прозорості та передбачуваності монетарної політики;
- підсиленню чіткості сигналів щодо її змін;
- стимулюванню розвитку міжбанківського кредитного ринку.

Наразі зміна облікової ставки, яка є орієнтиром вартості грошей, та інших процентних ставок центрального банку впливає як на процентні ставки за іншими фінансовими активами (зокрема, державними цінними паперами), так і на роздрібні ставки банків за кредитами та депозитами. Таким чином, поточний операційний дизайн монетарної політики надав можливість використовувати облікову ставку в якості основного інструменту для досягнення цілей щодо інфляції.

Лібералізація валютного ринку

У 2016 році Національний банк презентував концепцію нової, цілком ліберальної моделі валютного регулювання.

Дотримуючись цієї концепції, центральний банк проводить лібералізацію валютного регулювання на шляху до цільової моделі поступово – у кілька паралельних етапів:

- на початковому етапі послаблюються обмеження з експортно-імпортних операцій та прямих іноземних інвестицій, спрямованих на підвищення експортного потенціалу нашої країни;
- після цього пом'якшення стосуватимуться портфельних інвестицій та потоків боргового капіталу;
- на останньому етапі будуть скасовані всі перешкоди для фінансових операцій фізичних осіб за кордон.

Такий підхід ґрунтується на розумінні, що лібералізація валютного регулювання не повинна призвести до порушення ще досі хиткої стабільності фінансової системи. Відповідно швидкість лібералізації залежить не від календарних строків, а від наявності важливих передумов:

- економічне зростання та низька інфляція;
- відсутність суттєвих розривів у платіжному балансі;
- стійка фінансова система,
- достатні міжнародні резерви;
- розвинені фінансові ринки;
- захищені права інвесторів тощо.

Дотримуючись таких принципів, за минулий рік для бізнесу, насамперед експортерів, Національний банк вже знизив обов'язковий продаж валюти, збільшив строки розрахунків за зовнішньоекономічними операціями та скоротив строк резервування гривні для купівлі іноземної валюти. Крім того, для іноземних інвесторів Національний банк дозволив здійснювати репатріацію дивідендів.

Подальший рух до ліберальної моделі валютного регулювання також залежить від налагодження ефективного податкового регулювання. Адже без запровадження дієвого податкового регулювання є значний ризик відтоку валюти з України через різноманітні схеми та значні втрати податкових надходжень до бюджету. Тому минулого року Національний банк разом із Державною фіскальною службою України, Комітетом Верховної Ради України з питань податкової та митної політики та експертами аудиторських компаній «Великої четвірки» розробив законопроект, спрямований на боротьбу з непродуктивним відпливом капіталу через низькоподаткові та інші закордонні юрисдикції. Його прийняття має забезпечити впровадження в Україні п'яти основних із 15 принципів протидії розмиванню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон (BEPS), розроблених Організацією економічного співробітництва та розвитку.

Основні кроки з протидії BEPS, які передбачені законопроектом:

- запровадження Правил оподаткування контрольованих іноземних компаній. Резиденти України (фізичні особи) сплачуватимуть в Україні податок із нерозподіленого прибутку іноземних компаній, які їм належать або контролюються. Запроваджується обов'язкове декларування участі (контролю) в іноземних компаніях;
- обмеження витрат за фінансовими операціями з пов'язаними особами. Посилюються обмеження щодо врахування в податковому обліку витрат за фінансовими операціями з пов'язаними особами;
- запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування;
- запроваджуються загальні правила запобігання зловживанням під час здійснення виплат на користь нерезидентів (General Anti-Abuse Rules або GAAR)

у зв'язку із застосуванням договорів про усунення подвійного оподаткування;

- запобігання уникненню статусу постійного представництва. Уточнюються правила про оподаткування постійних представництв нерезидентів в Україні, що перешкоджатимуть штучному уникненню цих правил;
- запровадження звітності для міжнародних груп компаній. Запроваджується система звітності та розкриття інформації для груп компаній, які розташовані в Україні та за кордоном.

Зазначений законопроект також передбачає запровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією між податковими відомствами країн, які уклали відповідні угоди, за єдиним стандартом.

Завдяки реалізації цих кроків Національний банк зможе перейти до нової, більш ліберальної моделі валютного регулювання, зосередившись на здійсненні прозорого фінансового моніторингу.

Нова модель валютного регулювання буде втілена в життя за допомогою нового законодавства, яке замінить Декрет

Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 1993 року та численних нормативно-правових актів з цього питання. З листопада 2016 року в Національному банку над розробленням нового законодавства працює робоча група за участю експертів, залучених Європейською комісією, у рамках проекту EU-FINSTAR. У результаті цього буде розроблено проект закону «Про валюту» – єдиного рамкового закону, який визначатиме основні принципи валютного регулювання в країні. Водночас конкретні норми будуть виведені на рівень підзаконних актів.

Такий підхід зробить валютне регулювання в Україні прозорим, простим і зрозумілим для населення, бізнесу та банків, а Національному банку дасть можливість більш оперативно та ефективно реагувати на зміни стану платіжного балансу та кон'юнктури ринку. Також він допоможе адаптувати українське законодавство у сфері валютного регулювання та контролю до режиму вільного руху капіталу відповідно до законодавства Європейського Союзу.

Трансформація та розвиток ринку капіталів

У 2016 році Національний банк активно долучився до побудови ефективної, сучасної, зручної для інвесторів та емітентів розрахунково-клірингової інфраструктури ринку капіталів України. Незважаючи на те, що такі проекти здебільшого належать до компетенції Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк відіграє важливу роль у їх розробленні та реалізації разом із Національним депозитарієм України та іншими учасниками ринку за технічної підтримки міжнародних донорів, зокрема Європейського банку реконструкції та розвитку.

На сьогодні на порядку денному – визначення цільової моделі розрахунково-клірингової інфраструктури вітчизняного фондового ринку, яка забезпечить можливості для розвитку ринку капіталів в Україні. Цільова модель повинна відповідати вимогам Європейського Союзу та має бути побудована відповідно до найкращої практики, включаючи створення єдиного депозитарію цінних паперів, проведення розрахунків у грошах центрального банку, інтеграцію до міжнародних фінансових ринків.

Так, з метою підвищення ефективності діяльності Національного банку в частині надання депозитарних послуг Управлінням депозитарної діяльності здійснено централізацію всіх видів депозитарної діяльності.

Наступний крок – передавання функцій депозитарію державних цінних паперів Національного банку

(Депозитарію Національного банку) до Національного депозитарію України, що виконує функцію Центрального депозитарію. Водночас одними з головних умов передання функцій є безперешкодне проведення Національним банком монетарних операцій, зокрема операцій з рефінансування комерційних банків, забезпечення надійності зберігання та проведення розрахунків за угодами з державними цінними паперами.

Передання функцій Депозитарію Національного банку до Центрального депозитарію має відбутися після завершення трансформації останнього. У 2016 році Центральний депозитарій та його ключові акціонери – Національний банк та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – зосередили увагу на удосконаленні корпоративного управління Центрального депозитарію з огляду на необхідність його більш активного розвитку, посилення його функцій, запровадження світових стандартів депозитарного обслуговування, унесення системних змін до роботи програмно-технічного комплексу депозитарію, та з метою залучення до керівництва Центрального депозитарію найбільш фахових працівників. З цією метою вперше запроваджено практику проведення публічного конкурсу на посаду керівника Центрального депозитарію та інститут незалежних директорів під час формування нового складу наглядової ради Центрального депозитарію.

Іншим важливим напрямом у рамках трансформації та розвитку

інфраструктури фінансового ринку є встановлення кореспондентських відносин Депозитарію Національного банку з глобальними депозитаріями. Зокрема Депозитарій Національного банку відкрив кореспондентський рахунок у глобальному депозитарії для обліку облігацій зовнішніх державних позик України, що належать українським депозитарним установам та їх клієнтам на локальному ринку. Таку можливість клієнти депозитарію отримують після завершення вдосконалення внутрішніх процесів і нормативних документів Національного банку протягом 2017 року.

Але найбільш важливим кроком буде відкриття рахунків глобальним депозитаріям у Депозитарії Національного банку. Це значно спростить доступ іноземним інвесторам до українського ринку капіталів та дасть

можливість Міністерству фінансів України зменшити ризики та вартість запозичень шляхом більшої диверсифікації бази інвесторів і збільшення частки залучень у національній валюті.

Також Національний банк підтримав ініціативу із запровадження в депозитарній системі України рахунків номінального утримувача. Наш ринок понад 15 років чекав на можливість відкриття рахунків провідним міжнародним інвестиційним банкам-кастодіанам за принципом номінального отримувача. Адже це може надати новий імпульс для приходу іноземних інвесторів в Україну за зрозумілими та простими процедурами, які працюють в усіх цивілізованих країнах. Для пришвидшення реалізації цю ініціативу включено до оновленої Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року.

Сприяння фінансовій стабільності

Заступник Голови Національного банку Катерина Рожкова

«2017 рік стане початком розвитку оновленої банківської системи України»

Можливо, колись ми напишемо книгу про те, як було вирішено проблему Приватбанку. Упевнена, що вона стане справжнім бестселером серед фахівців банківської справи. І не лише в Україні, але й за кордоном. Адже Національний банк провів безпрецедентну «операцію» з порятунку найбільшого в країні приватного банку. Рахунки мільйонної армії його клієнтів – фізичних осіб не було заблоковано, а інфраструктура, яка підтримувала розрахунки, продовжувала працювати.

Ніхто не гарантував нам позитивного результату, бо ніхто подібного в Україні раніше не робив. Проте наша команда зважилася на цей крок, ретельно вивіривши всі ризики. Наші розрахунки та узгоджені з урядом, Президентом та парламентом дії дали змогу державі без проблем увійти до капіталу Приватбанку. Нам не завадив навіть шалений тиск з боку різних політичних сил, незацікавлених у конструктиві.

Приватбанк – лише ланка в довгому ланцюгу значних змін, які відбулися у нагляді та регулюванні банківського сектору за минулі два с половиною роки. Так, з 2014 до 2017 року з ринку виведено 87 банків. Але подивімося, хто пішов?

Наприклад, сім виведених банків – це установи, які опинилися на анексованих територіях у Криму та в зоні проведення антитерористичної операції. Щодо виходу з ринку ще п'яти банків рішення прийняли самі власники, 14 банків виведено за порушення у сфері фінансового моніторингу та відвертий фрод (від англ. fraud – «шахрайство»). Але найбільше банків пішло через повну втрату капіталу і ліквідності. У деяких із цих банків видані пов'язаним з акціонерами особам кредити становили до 90% портфеля. Ці банки могли залишатися на ринку?

Сьогодні банківський ринок став прозорим, капіталізованим, відповідальним та надійним.

Перші 20 банків досягли 5% адекватності капіталу, а на кінець 2017 року мають продемонструвати адекватність на рівні 7%.

Друга двадцятка банків пройшла нульовий капітал на 01 січня 2017 року. Наступні 20 банків теж уже продіагностовано. Вони вийшли на нульовий капітал у березні 2017 року. Діагностику решти 37 банків закінчимо у III кварталі 2017 року.

Система буде розвиватися та зміцнюватися. І в нас багато планів на 2017 рік. Зокрема, маємо намір:

- розпочати проект «Новий нагляд», який змінить підхід до пруденційного нагляду. Від практики нагляду за дотриманням банками стандартів ми перейдемо до проактивного нагляду – будемо не просто фіксувати проблеми в банківських установах, а робити їх діагностику, прогнозувати їх роботу в майбутньому. Будемо здійснювати нагляд «заздалегідь»;
- забезпечити повну та своєчасну оцінку банками величини кредитного ризику, що сприятиме коректному розрахунку їх капіталу та посилить фінансову стійкість банківського сектору;
- сприяти тому, щоб банківська система знову почала активно кредитувати.

У 2016 році з'явилися ознаки відновлення кредитування, але у 2017 році кредитування повинно стати масовим. Для цього потрібні зміни у законодавстві, а саме: розгляд Верховною Радою України низки законопроектів, без яких механізм кредитування буксуватиме.

Зазначене вище – лише дешифрація задуманого, але я впевнена, буде втілено у життя нашою командою. Ми готові змінювати систему на краще за допомогою банківської спільноти та за підтримки Верховної Ради України, яка має забезпечити законодавче підґрунтя для системних змін у державі.

Умови та ризики банківського сектору

У 2016 році Національний банк України успішно реалізовував стратегію реформування банківського сектору, спрямовану на його оздоровлення та відновлення довіри населення і бізнесу.

Очищення від неплатоспроможних банків практично завершилося. Розпочато наступний етап Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року – перезавантаження банківського сектору. Під час цього етапу заплановано скасувати низку адміністративних обмежень та створити умови для відновлення кредитування, а саме:

- підвищити капіталізацію фінансових установ;
- збільшити прозорість відносин та захищеність сторін у ланцюжку «акціонер-менеджмент-клієнт»;
- посилити захист прав позичальників, кредиторів та інвесторів.

Протягом 2016 року фінансові установи поступово визнавали справжню вартість активів, виконували плани капіталізації, переглядали бізнес-моделі, поступово зменшували обсяги кредитування пов'язаних осіб до встановлених регулятором нормативів.

Національний банк завершив діагностичне обстеження другої та третьої двадцятки банків за розміром активів. Частка загальних активів цих банків становить 9,5% банківської системи. Загалом протягом 2015 – 2016 років діагностичним обстеженням охоплено топ-60 банків, які сукупно займають понад 98% активів сектору.

Результати діагностики показали, що банки неадекватно відображають якість кредитного портфеля та визнають кредитні ризики. Для усунення цих недоліків фінансові установи сформували трирічні плани капіталізації та зниження обсягів кредитування пов'язаних осіб. Друга двадцятка банків повинна забезпечити достатність регулятивного капіталу у 0% на 01.01.2017 та 5% на 01.04.2017, третя – 0% на 01.04.2017 та 5% на 01.07.2017. За результатами діагностики 21 банк із 60 не потребував додаткового капіталу. Дев'ять банків виконали трирічний план докапіталізації достроково.

За 2016 рік кількість діючих банків в Україні зменшилася на 21. Із них, 9 банків – через незадовільний фінансовий стан, 12 банків – унаслідок причин нефінансового характеру:

- порушення вимог фінансового моніторингу (3 банки);
- непрозора структура власності (4 банки);
- самоліквідація (3 банки);
- конфлікт інтересів у банку (1 банк);
- неспроможність акціонерів збільшити статутний капітал (1 банк).

На 01.01.2017 платоспроможними були 96 банків.

Наприкінці грудня Приватбанк перейшов у власність держави. Це дало змогу зберегти кошти понад 20 мільйонів його клієнтів та мінімізувати ризики для фінансової стабільності, які створювала суттєва недостача капіталу цього системно важливого банку. Як наслідок, змінилася структура банківського сектору: частка державних банків у чистих активах збільшилася до 51,3% (з 28,1% на початок звітного року), а за депозитами населення – майже утричі – до 59,5%.

Також зросла концентрація у секторі: питома вага 20 найбільших банків у чистих активах на кінець року становила 89,4% порівняно з 86,4% на 01.01.2016, 5 найбільших банків – 56,1%.

Результати очищення:

- вкладники можуть бути впевнені, що їх кошти будуть повернуті вчасно та у повному обсязі;
- залучені банками кошти спрямовуються на кредитування бізнесу, зокрема, малого та середнього, а не на фінансову підтримку компаній, що належать акціонерам банку;
- обсяги кредитних ресурсів, доступних для підприємств, зростають;
- вартість кредитів знижується, адже залучені кошти спрямовуються на внутрішній ринок;
- завдяки відкритій структурі власності банків клієнти можуть зробити власний висновок, наскільки вони довіряють акціонерам;
- стійкість банків до макроекономічних шоків підвищилася, банки мають достатній запас ліквідності та капіталу, для стабільної роботи навіть у умовах рецесії.

У 2016 році банки дедалі більше поклалися на внутрішні джерела фондування, а не на зовнішнє фінансування. Вклади клієнтів банків зросли на 94,4 млрд грн, або 12,8%. Частка коштів населення та бізнесу у зобов'язаннях банків збільшилася за рік із 64% до 73,4%, повернувшись до рівня 2006 року, коли почалася експансія в Україну іноземних банків.

Основна тенденція звітного року – значне збільшення обсягів депозитів корпорацій. Фінансове оздоровлення державних підприємств, зростання доходів експортерів у другій половині року та поповнення оборотних коштів за рахунок банківських кредитів призвели до зростання залишків на рахунках бізнесу на 13,7% у гривні та на 10,3% в іноземній валюті в доларовому еквіваленті.

Поетапне скасування обмежень на зняття вкладів позитивно вплинуло на довіру населення до банків та динаміку депозитів. Кошти фізичних осіб у платоспроможних на 01.01.2017 банках у гривні зросли на 9,1%, а у валюті – на 1%. Частки депозитів суб'єктів господарювання та фізичних осіб у зобов'язаннях банків на кінець року майже зрівнялися – 36% та 37% відповідно⁷.

Залучення нових депозитів дало змогу банкам повернути Національному банку 30,2 млрд грн рефінансування. Частка кредитів Національного банку у зобов'язаннях фінустанов за рік знизилася з 4,6% до 2,0%. Банки, що мали потребу в докапіталізації, частково конвертували в капітал зобов'язання перед материнськими структурами у формі субординованого боргу та міжбанківських кредитів.

Поліпшення ліквідності внаслідок повернення до банків коштів клієнтів, а також поступове зменшення Національним банком облікової ставки з 22% до 14% протягом року створили передумови для зниження ставок за депозитами. Відсоток за 12-місячними депозитами фізичних осіб за рік знизився на 3,8 в. п. – до 17,5% річних у гривні та на 2,2 в. п. – до 5,7% річних у доларах США.

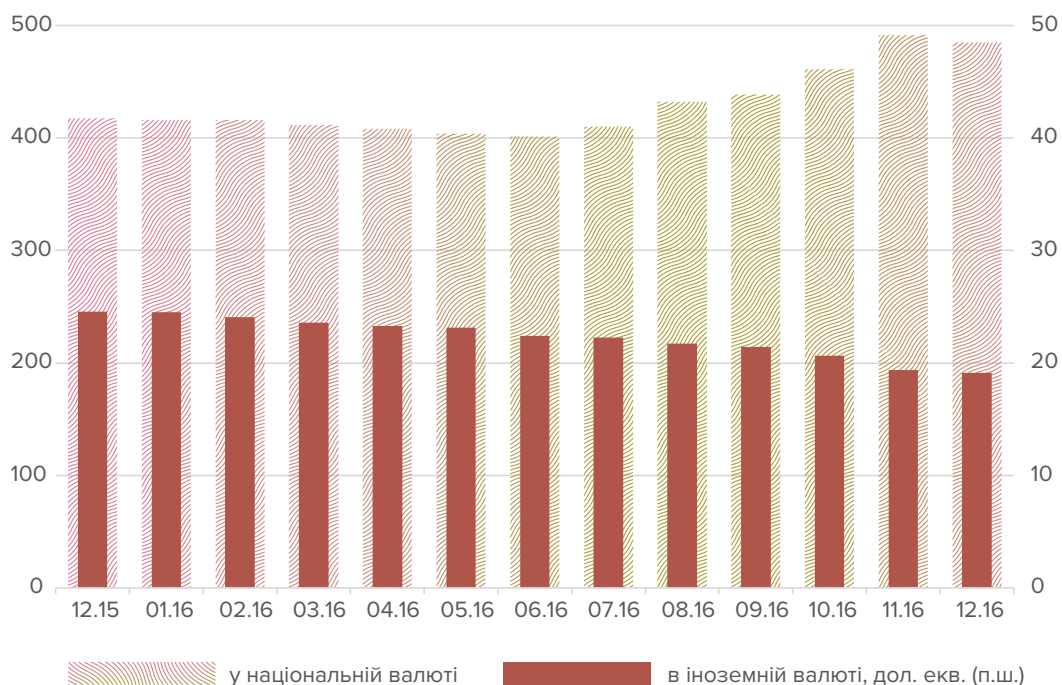
Вартість депозитів у доларах та євро досягла нових історичних мінімумів, оскільки попит банків на валютне фондування залишається низьким. Зниження вартості фондування дозволило банкам у другому півріччі знизити відсоткові ставки за кредитами для бізнесу більше, ніж дешевшали депозити населення. Проте вартість нових кредитів усе ще залишається високою, а тому вони залучаються переважно на короткий термін на фінансування обігового капіталу.

У цілому кредитна активність банків залишалася низькою, особливо у першому півріччі 2016 року. З урахуванням ефекту обмінного курсу кредитний портфель суб'єктів господарювання та фізичних осіб у платоспроможних на 01.01.2017 банках знизився на 3,5%.

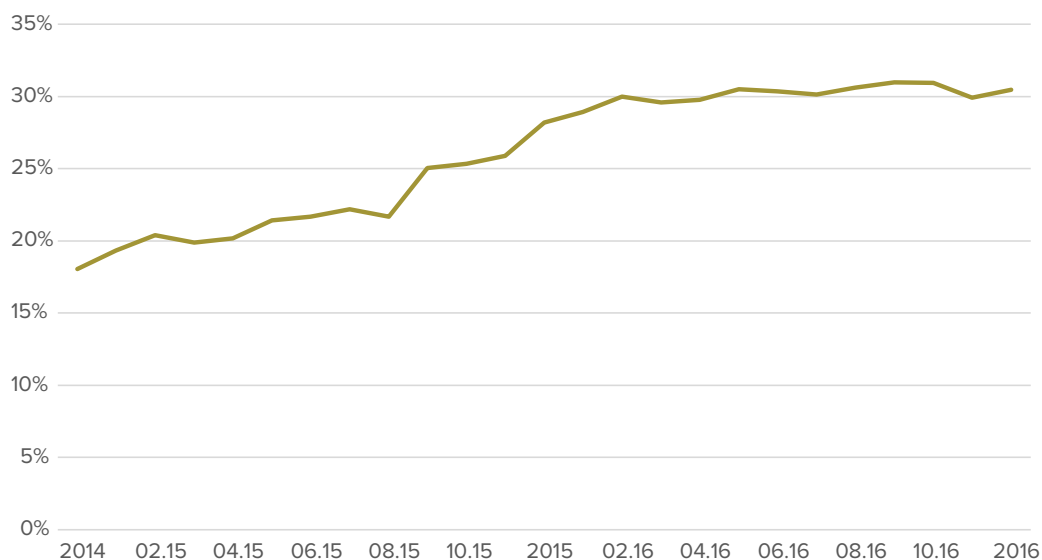
У другій половині року кредитування в гривні дещо поживалося, а його основою стали кредити державних банків держмонополіям. Нові кредити також отримала низка великих агропромислових корпорацій. Крім того, зросли обсяги реструктуризації валютних кредитів у гривневій, завдяки чому покращилися перспективи обслуговування боргів позичальниками. Гривневі кредити суб'єктам господарювання за рік збільшилися на 71,8 млрд грн, або 21%, а в іноземній валюті скоротилися на 4,5 млрд дол. США в еквіваленті. Питома вага валютних кредитів суб'єктам господарювання у кредитному портфелі знизилася з 59% до 53%. Кредитування населення зменшилося як у гривні, так і у валюті у цілому – на 10%.

Банки нарощували портфель державних цінних паперів. Сукупна частка вкладень у цінні папери, які можна заставити для отримання рефінансування від Національного банку (переважно – облигації внутрішніх державних позик та депозитні сертифікати Національного банку), за рік зростає на 10,6 в. п. і на початок поточного року становила 24,6% чистих активів сектору. Половина цього обсягу – облигації внутрішніх державних позик, випущені для докапіталізації Приватбанку.

Кредити, надані платоспроможними банками суб'єктам господарювання та фізичним особам, млрд од. валюти

Частка негативно класифікованих кредитів платоспроможних банків⁸ у всіх кредитах

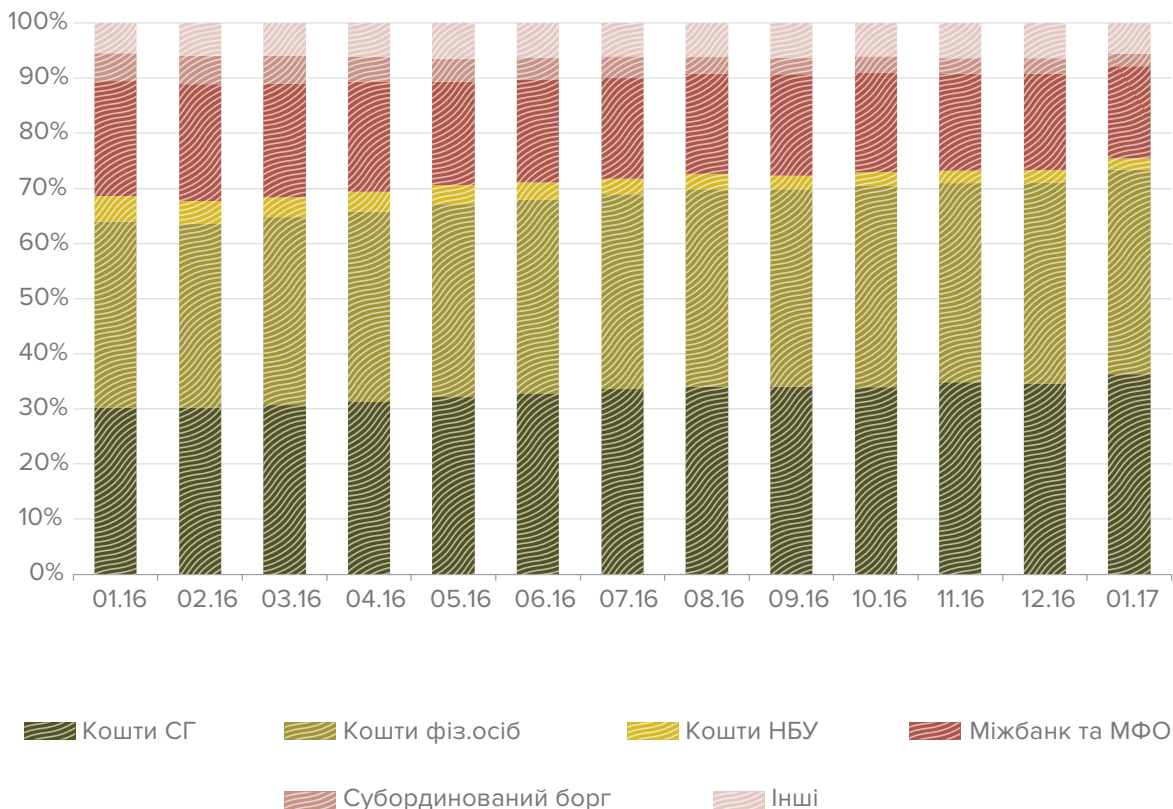
⁸ Негативно класифіковані кредити класифіковано відповідно до вимог постанови Правління Національного банку України від 25.01.2012 №23

Заявлена банками частка проблемних кредитів (IV та V категорії якості⁹) становила 30,5% на кінець року (28,2% на 01.01.2016). Це значно нижче ніж показники, визначені під час діагностичного обстеження. Визнання реальної якості кредитного портфеля Приватбанку та перехід банківського сектору на нові правила оцінки кредитного ризику¹⁰ з початку 2017 року призведуть до наближення частки проблемних кредитів до виявленої під час стрес-тестування.

Платоспроможні на кінець 2016 року банки отримали 86,2 млрд грн операційного доходу, що на 7% менше, ніж у 2015 році. Чистий процентний дохід¹¹, який становив

51% операційного доходу, дещо скоротився через високу вартість фондування, обмежене нове кредитування та фінансові труднощі позичальників. Компенсатором стало помірне зростання чистого комісійного доходу завдяки відновленню попиту на банківські послуги та підвищенню фінустановами тарифів на обслуговування. За 2016 рік чистий комісійний дохід збільшився на 7,1% до 24,2 млрд грн. Фінансовий результат торговельних операцій був на 62% нижчий, ніж у 2015 році, і суттєво коливався упродовж року: збитки за рахунок переоцінки валютних активів і пасивів у I кварталі компенсувалися прибутком від торгових операцій з цінними паперами у III кварталі.

Структура зобов'язань банків

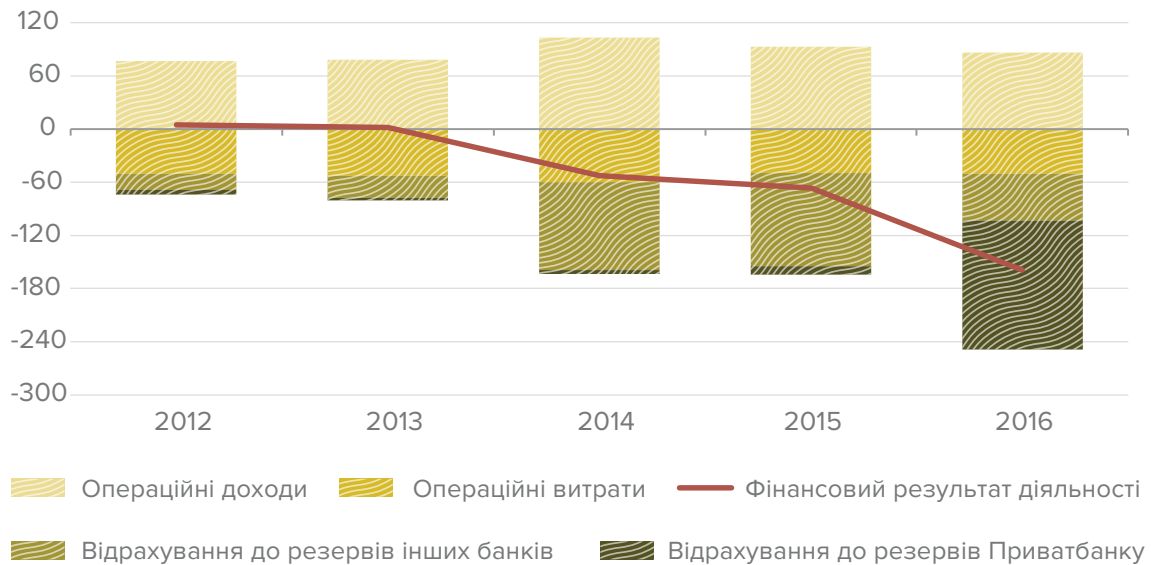

⁹ Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 №23

¹⁰ Постанова Національного банку України від 30.06.2016 №351. Нове визначення недіючих кредитів ґрунтується переважно на наявності прострочення на 90 днів і більше

¹¹ Відсутність чистого процентного доходу у IV кв. 2015 – одноразовий ефект від переходу банків на МСФЗ

Фінансовий результат платоспроможних банків, млрд грн

За підсумками 2016 року зафіксовано історично високий збиток банківського сектору – 159 млрд грн. Його насамперед зумовило формування резервів під кредитний портфель Приватбанку на 145 млрд грн. У решти банків обсяги відрахування до резервів знизилися порівняно з попереднім роком, а сукупні збитки зменшилися з 66,9 млрд грн до 24 млрд грн, попри те, що процес визнання фінансовими справжньої якості активів триває. Водночас чистий прибуток сектору до відрахувань у резерви залишився позитивним і становив 36,8 млрд грн. Це свідчить про здатність більшості банків надалі генерувати позитивний чистий грошовий потік та вийти за результатами 2017 року на прибуток.

Значні потрясіння попередніх трьох років залишилися позаду. Банківський сектор

України близький до відновлення активного кредитування реального сектору економіки та поступового переходу до етапу сталого зростання. Завдяки підвищенню доходів підприємств-позичальників їх боргове навантаження нормалізується. Банки розпочинають довгострокове планування, впроваджують нові підходи до ризик-менеджменту, шукають нових клієнтів. Завершення очищення банківського сектору та сприятливі макроекономічні умови дадуть змогу залучати в систему кошти населення та бізнесу. Очікується, що відсоткові ставки надалі нижуватимуться, відтак кредити ставатимуть доступнішими. Актуальною досі залишається проблема захисту прав кредиторів, у подоланні якої протягом минулих років практично не було прогресу.

Регулювання та нагляд за банками

Посилення банківського нагляду і регулювання

У 2016 році Національний банк зробив рішучі кроки для поліпшення нагляду за банками, розпочавши активно використовувати інструменти банківського нагляду на основі оцінки ризиків (risk-based approach). Це дало змогу посилити якість і глибину аналізу банківської діяльності, щоб краще розуміти ситуацію в банках та в разі потреби бути здатним застосувати швидкі коригуючі заходи.

У 2016 році безвізний нагляд продовжував використовувати систему раннього реагування (Early Warning System – EWS). Ця система дає змогу завчасно визначати банки, які потребують більш прискіпливого моніторингу та впровадження наглядових дій, спрямованих на виправлення негативних тенденцій у діяльності банків.

Зокрема, прийнято рішення про реорганізацію наглядового процесу відповідно до рекомендацій Європейської банківської наглядової організації

(European Banking Authority – EBA). Відповідно до EBA належний процес наглядових перевірок та оцінок (Supervisory review and evaluation process – SREP) складається з таких елементів:

- категоризація банків за їх значимістю та ризиковістю;
- моніторинг ключових показників банків;
- аналіз бізнес-моделі;
- оцінка систем корпоративного управління та внутрішнього контролю;
- оцінка ризиків, які загрожують капіталу;
- оцінка ризиків, які загрожують ліквідності та фондуванню;
- оцінка достатності власних коштів банку;
- оцінка достатності ліквідності банку;
- загальна оцінка SREP;
- наглядові заходи.

У 2016 році Національний банк провів категоризацію банків за їх важливістю для банківської системи та здійснив оцінку їх бізнес-моделей. Ключові елементи нового підходу SREP Національний банк України планує впровадити з середини 2018 року.

Ризик-орієнтований підхід до банківського нагляду

У 2016 році Національний банк упровадив такі нові напрями у нагляді:

- почав уперше використовувати в тестовому режимі такі елементи SREP, як категоризація банків і групування банків за бізнес-моделями;
- розпочав розроблення принципово нового формату наглядової звітності, що базується на форматі «Єдиний звіт про результати діяльності банків» (The Uniform Bank Performance Report – UBPR). Єдиний звіт є аналітичним інструментом, створеним для банківського нагляду та експертизи. Він дає змогу краще зрозуміти адекватність надходжень, ліквідності і капіталу банку та якість управління активами і пасивами.
- організував Школу банківського нагляду та інтенсивне крос-функціональне навчання наглядювців у Школі;
- оптимізував підготовку аналітичної та наглядової звітності, зокрема поліпшив наглядову аналітику, упровадивши щомісячну та щоквартальну управлінську звітність щодо стану банківського сектору;
- продовжив практику регулярного діалогу з учасниками банківського сектору із роз'яснення змін у нормативно-правових актах щодо нагляду;
- удосконалив рейтингову систему оцінки банків за результатами інспекційної перевірки CAMELS, доповнивши компонентом «О» та актуалізувавши критерії оцінок.

Порівняння традиційного та ризик-орієнтованого підходів до нагляду

Традиційний підхід	Ризик-орієнтований підхід
Підхід на основі аналізу транзакцій	Процесний підхід
Суцільний моніторинг всіх банків	Нагляд на основі принципу пропорційності (співмірності) – наглядові заходи пропорційні значимості банку та його профілю ризиків
Стандартні процедури	Процедури залежать від профілю ризиків
Історичні показники	Прогнозні показники

Новий підхід до оцінки кредитних ризиків

Прийняттям Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351 завершилася робота над новим підходом до оцінки кредитних ризиків банків.

Новий підхід відповідає світовим стандартам і ґрунтується на Базельських принципах банківського нагляду. Зокрема сумісний із стандартом МСФЗ 9 (Фінансові інструменти), який також вимагає оцінки очікуваних збитків за фінансовими інструментами та буде впроваджено на міжнародному рівні із 01.01.2018.

Зміна підходу до оцінки кредитних ризиків спрямована на забезпечення повної і своєчасної оцінки банками величини кредитного ризику, що сприятиме коректному розрахунку їх капіталу та, у кінцевому результаті, посилить фінансову стійкість банківського сектору.

Положення розроблялося понад рік разом із банківською спільнотою, із залученням експертів Міжнародного валютного фонду, Світового банку, міжнародної компанії Oliver Wyman, USAID.

Важливою особливістю нового підходу є поєднання чітких деталізованих правил та загальних принципів оцінки кредитного ризику, що передбачає можливість використання обґрунтованого судження як банку, так і регулятора. У результаті банки не зможуть не визнавати низьку якість активів, посилаючись на формальні правила.

Для розрахунку величини очікуваних збитків положенням передбачено застосування рекомендованої Базельським комітетом з банківського нагляду формули, яка використовує три компоненти: імовірність дефолту боржника (PD – probability of default), рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default) та борг за активом (EAD – exposure at default).

Підходи, передбачені положенням, ураховують висновки Національного банку про практику оцінки банками кредитних ризиків, зроблені, у тому числі за результатами діагностичного обстеження банків.

Положення також передбачає:

- застосування стандартизованих підходів до оцінки фінансового стану боржників банку (економетричної скорингової моделі – для боржників-юридичних осіб, переліку якісних та кількісних показників – для інших боржників);
- можливість оцінки кредитного ризику позичальника на основі характеристик групи компаній, з якою позичальник пов'язаний відносинами контролю або спільним економічним ризиком. Фінансовий стан групи компаній може як поліпшити, так і погіршити оцінку кредитного ризику компанії – позичальника банку;
- інші фактори ідентифікації рівня кредитного ризику (зокрема своєчасність виконання боржником своїх зобов'язань). Якщо спрацюватимуть ознаки високого кредитного ризику, то категорія якості кредиту буде понижуватися, навіть якщо економетрична скорингова модель визначатиме кредит таким, що має високу якість;
- розширення групової (портфельної) оцінки активів та визначення основних критеріїв такої оцінки. Кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам у сумі до 2 млн грн оцінюватимуться банками на портфельній основі;
- удосконалені вимоги до переліку забезпечення та умов його прийнятності. Зокрема, майнові права (крім майнових прав на депозити) виключено з переліку застави, яка може враховуватися банками під час визначення розміру кредитного ризику.

Положення застосовувалося в тестовому режимі в тісному контакті з банківським співтовариством з 01.09.2016 і з 03.01.2017 обов'язкове до виконання.

Робота з докапіталізації банків

За результатами діагностики безвізний нагляд проводив моніторинг виконання схвалених програм капіталізації та оцінку ефективності проведених банками заходів.

У 2016 році Національний банк дозволив банкам як чинник зменшення потреб у капіталі розглядати мінімізацію кредитного ризику за рахунок, таких заходів, як:

- погашення заборгованості за проблемними кредитами, у тому числі за рахунок реалізації банком прав заставодержателя;

- оформлення за кредитами додаткового якісного забезпечення.

Раніше докапіталізація банків проводилася переважно за рахунок вливання грошових коштів та/або переведення боргу в капітал банку.

На 01 січня 2017 року в Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, із них 99 мають банківську ліцензію та один банк (АТ «Родовід Банк») має ліцензію санаційного банку.

Діяльність Національного банку з реєстрації та ліцензування банків

Відомості Державного реєстру банків	Кількість
зареєстровані філії українських банків на території України	91
діючі філії українських банків на території України	89
діючі представництва українських банків на території України	5
за кордоном	3
зареєстровані відділення українських банків на території України	11 823
діючі відділення українських банків на території України	10 256
закрито відокремлених підрозділів українських банків на території України:	
представництва	1
філії	16
відділення	2530
відкрито відокремлених підрозділів українських банків на території України:	
представництва	0
філії	0
відділення	415

У 2016 році запроваджено зміни до нормативно-правових актів Національного банку, якими вдосконалено порядок погодження керівників банків,

оптимізовано розгляд пакета документів та перехід від формального до сутнісного підходу під час здійснення Національним банком ліцензування банківської діяльності.

Розгляд пакетів документів

Процес	Кількість розглянутих пакетів	Надано згоду/ прийнято позитивних рішень	Не надано згоду/ прийнято негативних рішень
Погодження призначення та визначення відповідності професійної придатності та ділової репутації керівників банку	592	411	45
Розгляд повідомлень банків про початок нових видів діяльності та/або фінансових послуг ¹²	11	7	3
Надання банківських ліцензій банкам у зв'язку зі зміною найменування ¹³	4	4	–
Акредитація представництв іноземних банків на території України, погодження змін до їх положень, скасування акредитації представництва іноземного банку банків на території України	6	3 ¹⁴	–

¹² У 2016 році банки переважно зверталися за дозволом на інкасацію

¹³ Змінили назви:

ПАТ «АП Банк» на «Агропросперис Банк»

ПАТ «Агрокомбанк» на ПАТ «Айбокс Банк»

ПАТ «Неос Банк» на АТ «Альт Банк»

РВС БАНК втратив статус перехідного, у зв'язку з чим змінив свою назву

¹⁴ Скасовано акредитацію:

Представництво АТ «Банк ЦентрКредит» у м. Києві (02.09.2016)

Представництво акціонерного товариства «Трастовий комерційний банк» (30.12.2016)

У 2016 році до Національного банку України надійшло 126 пакетів документів

для погодження зміни до статутів, з яких погоджено 102 пакети документів.

Погодження статуту банку

Пакети документів на погодження статутів	2016	2015
Надійшло пакетів документів:		
усього	126	184
щодо збільшення розміру статутного капіталу	76	60
Погоджено зміни до статутів:		
усього	102	159
щодо збільшення розміру статутного капіталу	60	49
Відмовлено в погодженні змін до статутів:		
усього	2	0
щодо збільшення розміру статутного капіталу	2	0
Повернуто пакети документів	21	16

Новий банк повинен мати статутний капітал не менше ніж 500 млн грн, діючий банк – не менше ніж 120 млн грн. Національним банком України передбачено графік поступового збільшення розміру

статутного капіталу діючих банків до 500 млн грн до липня 2024 року. Наприклад, уже з 11 липня 2017 року статутний капітал усіх банків повинен бути не менше ніж 200 млн грн.

Зміна розміру статутного капіталу

Розмір статутного капіталу	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
кількість банків, які мали банківську ліцензію	163	120	100
із них:			
статутний капітал менше ніж 120 млн грн	30	28	1
статутний капітал від 120 до 200 млн грн	46	30	42
статутний капітал від 201 до 300 млн грн	25	18	16
статутний капітал від 301 до 500 млн грн	21	13	11
статутний капітал від 501 і більше	41	31	30

Нагляд за власниками банків

У 2016 році Національний банк	кількість
отримав для погодження набуття істотної участі	70 пакетів документів
погодив набуття істотної участі	31 заявникові
заборонив набуття істотної участі	13 заявникам
повернув пакети документів для погодження набуття істотної участі	16 заявникам
оштрафував за набуття істотної участі без погодження	2 заявники
на розгляді	10 пакетів документів

У 2016 році Національний банк України включив сім банків до переліку як приймаючі банки. Ці банки зможуть брати участь у конкурсі, щоб придбати активи неплатоспроможних банків. Такий конкурс проводить Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Крім того, у 2016 році Національний банк включив до переліку один банк та одну фізичну особу як інвестора. Інвестори мають право брати участь у конкурсі, щоб придбати неплатоспроможний або перехідний банк.

Нагляд за прозорістю структур власності

У 2016 році завдяки зусиллям Національного банку стали відомі власники всіх банків. Протягом року регулятор перевіряв на прозорість структуру власності 21 банку. Зокрема надіслано запити 17 власникам істотної участі у 9 банках

для підтвердження відповідності їх фінансового стану встановленим вимогам. Два банки Національний банк оштрафував за несвоєчасне подання своєї структури власності.

У 2016 році Національний банк через непрозору структуру власності вивів чотири банки:

- ПАТ «ТК Кредит»;
- ПАТ «Банк «Юнісон»;
- ПАТ «Смартбанк»;
- ПАТ «Класикбанк».

Суди підтвердили законність віднесення ПАТ «ТК Кредит» та ПАТ «Банк «Юнісон» до категорії неплатоспроможних через непрозору структуру власності.

У 2016 році Національний банк видав генеральні валютні ліцензії 10 банкам і 22 небанківським фінансовим установам. Генеральні ліцензії скасовано 11 небанківським фінансовим установам.

Генеральні ліцензії на валютні операції

Національним банком у 2016 році видано	Кількість банків	Кількість небанківських фінансових установ
нових генеральних валютних ліцензій, у тому числі:	10	22
у зв'язку з розширенням переліку дозволених валютних операцій	8	–
у зв'язку зі зміною назви банку	2	–
переоформлено генеральні ліцензії на нові без зазначення адрес	15	–
ліцензії на операції з обміну валюти	–	11

У 2016 році Національний банк визнав шість банківських груп:

- Траст-Капітал;
- Райффайзен Банк Аваль;
- Альфа-Банк;
- Індустріалбанк;
- ПФБ;
- Укрбудінвестбанк.

Усього станом на 31.12.2016 в Україні діяло 19 банківських груп.

Упродовж 2016 року Національний банк розробляв нові підходи до визначення учасників банківських груп та принципи їх ідентифікації, підґрунтям для цього був отриманий досвід нагляду за банківськими групами.

У 2017 році Національний банк планує затвердити зазначені підходи, що дасть змогу вдосконалити нагляд на консолідованій основі за банками, забезпечити більшу прозорість та стабільність усієї банківської системи.

Нагляд за банківськими групами

Національний банк у 2016 році	Кількість банківських груп
визнав	6
погодив зміни у структурі власності	5
припинив визнання	2
розглянув повідомлення про наміри стати контролером	5

Діагностика пов'язаних осіб

Національний банк завершив перший етап процесу виявлення пов'язаних із банками осіб, а також поступового зниження обсягів залежності банків від таких осіб.

Діагностичне обстеження банків розпочалося в травні 2015 року і здійснювалося на основі найкращих світових практик з урахуванням єдиного методологічного підходу. Це дало змогу виявити реальні обсяги кредитування пов'язаних осіб у банківській системі.

Результати діагностики пов'язаних із банками осіб

	Кількість банків на 01.01.2017
пройшли діагностику	99
ідентифіковано перевищення нормативу, із них:	44
виведено з ринку	4
виконали нормативи	4
регулятором погоджено трирічні графіки зниження обсягу заборгованості пов'язаних осіб	8
перебувають на розгляді регулятора трирічні графіки зниження обсягу заборгованості пов'язаних осіб	15
готуються трирічні графіки зниження обсягу заборгованості пов'язаних осіб	13

Усього за 2015 – 2016 роки 99 банків пройшли процедури діагностичного обстеження. Діагностику 18 банків з топ-20 проведено у 2015 році, 81 банк перевірено протягом 2016 року. За результатами проведеної роботи рішення регулятора про необхідність уключення до уточнених звітів банків інформації щодо активних операцій з пов'язаними особами отримали 65 банків. Перевищення нормативу максимального розміру кредитного ризику за заборгованістю із пов'язаними особами зафіксовано у 44 банків.

На результати діагностики банківська система відреагувала застосуванням дієвіших механізмів виявлення пов'язаних осіб, що дасть змогу зменшити обсяги кредитування таких осіб.

Для підвищення ефективності моніторингу пов'язаних із банками осіб Національний банк у 2016 році:

- запровадив нову форму статистичної звітності¹⁵. Цей крок дав змогу посилити пруденційним блоком Національного банку контроль за операціями з пов'язаними особами;
- уніс зміни до Положення про визначення пов'язаних із банком осіб, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 12 травня 2015 року № 315 (зі змінами). Змінами розширено перелік ознак визначення Національним банком фізичних або юридичних осіб такими, що є пов'язаними з банками.

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

¹⁵ Правила організації статистичної звітності, затверджені постановою Правління Національного банку України від 01.03.2016 №129. Форма № 661 «Звіт про пов'язаних з банками осіб»

У 2017 році починається другий етап роботи з виявлення пов'язаних із банками осіб, а також подальшого зниження залежності банків від таких осіб. На цьому етапі передбачено:

- здійснити моніторинг виконання банками планів-заходів зі зниження обсягу заборгованості пов'язаних із банками осіб. До банків, які не забезпечать виконання цих планів, будуть застосовані адекватні заходи впливу;
 - провести роботу щодо поглибленого моніторингу пов'язаних осіб із банками осіб, включаючи поточний моніторинг нових позичальників банків, операції з якими здійснювалися банками після проведення діагностики.
 - аналіз та формування критеріїв визначення умов операцій із пов'язаними з банком особами, що не є поточними ринковими умовами, унесення змін до нормативних документів.
- «Про затвердження змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 03.06.2016 № 338 – для посилення капіталізації банків;
 - «Про затвердження Змін до Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів» від 18.10.2016 № 395 – для вдосконалення порядку погодження призначення керівників банків, оптимізації процедур реєстрації та ліцензування;
 - затверджено «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 – для повної та своєчасної оцінки банками величини кредитного ризику;
 - унесено зміни до «Положення про визначення пов'язаних із банком осіб» від 22.07.2016 № 362 – для уточнення ознак визначення фізичних та юридичних осіб такими, що є пов'язаними з банками, та моніторингу активних операцій з ними.

Зміни нормативної бази

Для забезпечення ефективної реалізації запланованих змін у банківському секторі Правління Національного банку у 2016 році прийняло низку важливих постанов:

- «Про здійснення діагностичного обстеження банків» від 04.02.2016 № 59 – для удосконалення механізму проведення діагностичного обстеження 40 найбільших за розміром активів банків;
 - «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України» від 10.05.2016 № 311 – для забезпечення підвищення рівня корпоративного управління в банках, зокрема в частині посилення контролю за діяльністю підрозділів внутрішнього аудиту;
- передбачено право Національного банку віднести банк до категорії проблемних у разі невідповідності розміру його статутного капіталу вимогам законодавства України (№ 336 від 30.05.2016);
 - розширено перелік та уточнено редакцію окремих ознак здійснення банками ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу (№ 365 від 02.08.2016);
 - удосконалено порядок застосування окремих заходів впливу, зокрема, змінено механізм розрахунку окремих штрафів (за неподання/несвоєчасне подання, подання недостовірної статистичної

звітності, за порушення банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів, за подання недостовірної або неподання/несвоєчасне подання інформації про структуру власності). Також розширено перелік критеріїв віднесення банку до категорії проблемних та з метою підвищення ефективності особливого режиму контролю за діяльністю банку, удосконалено окремі норми, що регулюють діяльність у банку куратора, призначеного Національним банком (№ 374 від 19.08.2016).

У рамках заходів з реалізації спільного проекту Національного банку та Незалежної асоціації банків України Paperless banking з метою дебюрократизації системи валютного контролю Правління Національного банку у 2016 році:

- унесло зміни до «Інструкції про порядок здійснення контролю за експортними, імпорнтними операціями» та спростило взаємовідносини між банками, клієнтами та державними органами (№ 347 від 16.06.2016);
- розширило перелік підстав для проведення перевірок дотримання вимог валютного законодавства та уточнило порядок їх проведення (№ 383 від 07.09.2016).

Крім того, протягом 2016 року Національний банк разом зі Світовим банком розробив дорожню карту удосконалення банківського нагляду, реалізація якої протягом 2017 – 2019 років сприятиме подальшому удосконаленню банківського регулювання та нагляду.

Реорганізація безвиїзного банківського нагляду

У 2016 році регулятор завершив реформування блоку пруденційного нагляду. У рамках реорганізації Департаменту банківського нагляду Національного банку об'єднано функції наглядовців і кураторів за групами схожих за характеристиками банків та покладено функції діагностичного обстеження і стрес-тестування на Департамент банківського нагляду Національного банку. Нова організаційна структура департаменту відповідає принципу пропорційності/співмірності настанов SREP. Тобто періодичність, глибина та інтенсивність нагляду тепер залежать від ступеня системної важливості банків, відповідають рівню їх ризиків та можливому впливу на стабільність всієї банківської системи.

Нова структура інтегрує функції аналізу аудиторських звітів з наглядовими функціями та впроваджує режим єдиного вікна у взаємодії з правоохоронними органами.

У 2016 році Національний банк 155 разів надавав правоохоронним органам доступ до інформації в межах розслідувань кримінальних правопорушень у банківській сфері. Найактивніше в минулому році Національний банк співпрацював з Генеральною прокуратурою та Національною поліцією України.

Удосконалення підходів і процедур інспектування банків

Однією з важливих форм банківського нагляду залишались інспекційні перевірки банків.

Протягом 2016 року інспекторами

Національного банку проведено 84 інспекційні перевірки 60 банків. Значні ресурси Департаменту інспекційних перевірок Національного банку також були спрямовані на оцінку якості активів у рамках першого етапу діагностичного обстеження банків.

Кількісний розподіл інспекційних перевірок

Інспекційні перевірки	Кількість
Планові	34
Позапланові, у тому числі:	50
у рамках проведення діагностичного обстеження банків	41
з питань виконання зобов'язань за кредитними договорами, укладеними з Національним банком	6
ініційовані за результатами безвіізного банківського нагляду в рамках особливого режиму контролю за діяльністю банків	2
перехідного банку щодо оцінки приведення інвестором діяльності такого банку у відповідність до вимог банківського законодавства	1

Під час проведення планових інспекційних перевірок у період з 01 січня до 31 жовтня 2016 року здійснювалася оцінка діяльності банків за компонентами рейтингової системи CAMELS та якості управління

операційним ризиком. З 01 листопада діяльність банків під час проведення планових інспекційних перевірок оцінювалася за оновленою рейтинговою системою CAMELSO.

Рекомендації, надані банкам за результатами інспекційних перевірок

Рекомендації, надані банкам за результатами інспекційних перевірок	На суму, млрд грн
За результатами I етапу здійснення діагностичного обстеження банків у частині коригування (збільшення) розміру кредитного ризику	8,6
За результатами комплексних перевірок банків щодо	
коригування (збільшення) розміру регулятивного капіталу	67,9
збільшення розміру непокритого кредитного ризику	59,1
коригування (зменшення) фінансових результатів діяльності банків	1,7

Порівняння систем рейтингових оцінок

CAMELS-2007	CAMELSO-2016
Компоненти	
С – достатність капіталу	С – капітал
А – якість активів	А – якість активів
М – менеджмент	М – менеджмент і корпоративне управління
Е – надходження	Е – надходження
Л – ліквідність	Л – ліквідність
S – чутливість до ринкового ризику	S – чутливість до ринкових ризиків
	О – операційний ризик введення нового компонента «О» – показників та критеріїв для оцінки операційного та інформаційного ризиків
Оцінки	
<ul style="list-style-type: none"> Показники – якісні, шкала оцінки – п’ятибальна. Тенденція суб’єктивного усереднення рейтингових оцінок за компонентами (оцінка 3 – «посередній») 	<ul style="list-style-type: none"> Перехід на чотирибальну оцінку компонентів для уникнення випадків застосування середнього значення. Уведено кількісні показники та деталізовано якісні показники. Застосовано метод зважування (визначено вагомість компонентів у загальній рейтинговій оцінці та окремих показників кожного з компонентів)

Додатковими перевагами нової рейтингової системи CAMELSO є оцінка корпоративного управління, внутрішнього та зовнішнього аудиту, системи внутрішнього контролю та системи управління ризиками з урахуванням рекомендацій Базельського комітету та Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту.

Нова рейтингова система нівелює ризик суб’єктивного прийняття рішення щодо

оцінки банку. Деталізовані критерії показників за компонентами CAMELSO дають змогу комплексно оцінити фінансовий стан банку, рівень, характер і особливості його ризиків, якість корпоративного управління, ефективність систем управління ризиками та внутрішнього контролю.

CAMELSO – інструмент для визначення наглядової стратегії та підґрунтя для розвитку бальних оцінок SREP.

Стандартизація та деталізація методологічних процедур

У 2016 році кардинально оновлено процедури інспектування. Зокрема:

- розроблено та запроваджено стандартизовані та деталізовані методологічні процедури інспекційної перевірки за напрямками діяльності банків;
- розроблено та запроваджено Порядок організації, планування, проведення та оформлення результатів інспекційної перевірки, який визначає внутрішні процедури взаємодії працівників Департаменту інспекційних перевірок на всіх етапах інспекційних перевірок;
- розпочато введення в промислову експлуатацію програмного комплексу AutoAudit для оптимізації процесу використання робочих документів інспектування в електронному вигляді;
- удосконалено підхід до оцінки повноти та якості виконання банками рекомендацій, наданих за результатами інспекційних перевірок (подальший контроль виконання рекомендацій);
- приведено у відповідність до удосконалених корпоративних стандартів Національного банку структуру форматів Звіту про інспектування та Довідки про перевірку;
- оптимізовано та удосконалено процес використання робочих документів інспектування в електронному вигляді. Разом із удосконаленням можливостей збереження електронних документів, наданих банками і створених під час інспекційної перевірки.

Для підвищення якості інспекційних перевірок, ефективного контролю та мотивації інспекторів у 2016 році запроваджено оцінку якості їх роботи.

Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та питання дотримання валютного законодавства України

Протягом 2016 року Національний банк діяв відповідно до Плану заходів на 2016 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – легалізація кримінальних доходів/фінансування тероризму), затвердженого постановою Правління Національного банку і Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 № 103.

Національний банк брав участь у проведенні першої в Україні Національної оцінки ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму за 2013 – 2015 роки.

Національний банк у 2016 році вдосконалював нормативно-правову базу з питань запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, зокрема, прийнято шість та внесено зміни до п'яти постанов Правління Національного банку:

- схвалено «Методику проведення оцінки ризиків використання банку, філії іноземного банку для легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму та пов'язаних з публічними особами» (№ 191 від 24.03.2016);
- схвалено «Методичні рекомендації здійснення перевірок банків, їх відокремлених підрозділів та філій іноземних банків з метою оцінки достатності заходів, вжитих щодо ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів» (№ 193 від 24.03.2016);

- схвалено «Методичні рекомендації здійснення перевірок банків, їх відокремлених підрозділів та філій іноземних банків з метою оцінки достатності заходів, вжитих щодо ризиків, пов'язаних з публічними особами» (№ 194 від 24.03.2016);
- затверджено «Положення про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу в частині надання ними фінансової послуги щодо переказу коштів» (№ 388 від 15.09.2016).

Розроблено зміни до:

- «Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» (№ 417 від 26.06.2015);
- «Інструкції про порядок формування уповноваженими банками реєстрів» (№ 247 від 07.04.2016).

Мета зазначених змін – імплементація Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Директиви Європейського Союзу 2015/849 Європейського Парламенту і Ради щодо запобігання відмиванню грошей та боротьби з тероризмом та рекомендацій Міжнародного валютного фонду

У 2016 році на запити Державної служби фінансового моніторингу України Національний банк надавав матеріали з аналізом поточного стану та вдосконалення системи запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму. Матеріали були використані для підготовки до пленарних засідань Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL).

У рамках підготовки до проведення п'ятого раунду оцінки України з питань запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму Національний банк надав у межах компетенції інформацію Державній службі фінансового моніторингу України для запитальників оцінки MONEYVAL (з технічної відповідності та ефективності системи протидії відмиванню коштів). Також представник Національного банку брав участь у 50-му та 52-му засіданнях MONEYVAL у складі урядової делегації України.

Протягом 2016 року фахівці Національного банку провели 44 виїзні перевірки банків (41 планова та 3 позапланові) щодо дотримання ними вимог відповідного законодавства та складено 46 актів безвиїзного нагляду (44 банки та 2 небанківські фінансові установи).

Результати перевірок банків та небанківських фінансових установ

Показник	2016 рік
Кількість проведених перевірок банків/небанківських фінансових установ, (од.), із них:	88 / 2
Планових виїзних	41 / 0
Позапланових виїзних	3 / 0
Складені акти безвиїзного нагляду	44 / 2
Кількість банків/небанківських фінансових установ, у діяльності яких були виявлені порушення, (од.), з них:	59
Банків	57
Відокремлених підрозділів банків	0
Небанківських фінансових установ	2

У 2016 році здійснено 350 перевірок з питань дотримання валютного законодавства України, у тому числі 44 камеральні перевірки та 270 перевірок кас небанківських фінансових установ, а також їх структурних підрозділів.

Розглянуто понад 127 звернень, пакетів матеріалів перевірок та іншої інформації, отриманих від державних органів валютного контролю та правоохоронних органів з питань дотримання законодавства України під час проведення валютних операцій банками та фінансовими установами.

Протягом 2016 року за результатами виїзних перевірок та безвиїзного нагляду з питань фінансового моніторингу передано до правоохоронних органів відомості про фінансові операції клієнтів понад 40 банків і 2 небанківських фінансових установ. Інформація, яка надавалася до правоохоронних органів, стосувалася проведення клієнтами банків фінансових операцій з готівкою у значних обсягах, фінансових операцій з переказу коштів за кордон,

що може свідчити про виведення капіталів.

За результатами виявлених порушень було застосовано (адекватно порушенням чи рівню загрози кредиторам і вкладникам банку) заходи впливу/санкції, у тому числі у вигляді штрафів, письмових застережень, протоколів про порушення вимог валютного законодавства, а також відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку.

У 2016 році завершено на користь Національного банку дві судові справи стосовно рішень регулятора, прийнятих у 2014 році, про віднесення банків до категорії неплатоспроможних за ризикову діяльність у сфері фінансового моніторингу та систематичні порушення зазначеного законодавства.

Із серпня 2016 року Національний банк щомісяця інформує громадськість про застосовані до банків заходи впливу за порушення ними законодавства у сфері фінансового моніторингу. Відповідні відомості публікуються на офіційному сайті Національного банку у розділі «Фінансовий моніторинг».

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу та валютного контролю у 2016 році

Показник	Кількість
Письмове застереження	44
Штраф на банк	33 рішення на загальну суму 9 557 920,74 грн
Обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій	2
Тимчасове, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади	1 (відсторонено дві посадові особи)
Відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку ¹⁶	4
Письмова вимога до банку щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства	51
Протокол про порушення валютного законодавства	192
Постанова про притягнення до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства	206 на загальну суму 3 302 369,13 грн

Крім того, до банків та посадових осіб банків застосовано адекватні виявленим порушенням заходи впливу, зокрема письмові застереження, укладення письмової угоди, накладення на банк штрафів, притягнення

до адміністративної відповідальності. До правоохоронних органів надіслано два повідомлення про фінансові операції, що можуть містити ознаки кримінальних правопорушень.

Штрафи за результатами інспекційних перевірок

Штрафи за результатами інспекційних перевірок	Нараховано, млн грн	Сплачено, млн грн	Основи підстави для накладання штрафів/притягнення до адміністративної відповідальності
Накладання штрафів на банки	2,9	2,9	• невиконання вимог нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності банків;
Притягнуто до адміністративної відповідальності 22 посадові особи	0,7	0,7	• подання Національному банку недостовірної та/або неповної звітності; • здійснення банками ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку
Усього	3,6	3,6	–

Застосовані заходи впливу безвізного нагляду

У 2016 році безвізний нагляд застосував до банків 158 заходів впливу. Завдяки впровадженню заходів, спрямованим на поліпшення фінансового стану, з 7 банків із 25, визнаних проблемними

у 2016 році, знято статус проблемності. Зараз вони продовжують працювати на ринку. На момент виходу з проблемності всі 7 банків виконали плани фінансового оздоровлення, але рівень стабілізації у них різний, тому вони все ще залишаються під особливим контролем Національного банку.

Заходи впливу до банків, ужиті Національним банком у 2016 році

Вид заходу впливу	Кількість заходів впливу ¹⁷	Кількість банків
Письмове застереження	55	39
Визнання банку проблемним ¹⁷	26	25
Запровадження особливого режиму контролю та призначення куратора	24	21
Накладання штрафу на банк	18	18
Накладання штрафу на посадових осіб або власників істотної участі	14	8
Укладення письмової угоди	12	12
Накладання обмежень або зупинення операцій	9	9

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

¹⁷ Упродовж року один вид заходу може бути застосовано до одного банку кілька разів

Підвищення якості аудиторських послуг

У 2016 році Національний банк провів детальний аналіз звітів аудиторських фірм про перевірки річної фінансової звітності 100 банків.

У зв'язку зі встановленими порушеннями вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку Комітет з питань аудиту банків України виключив одну аудиторську фірму з Реєстру аудиторських фірм. Крім того, ще одну аудиторську фірму виключено з Реєстру аудиторських фірм за особистим зверненням. Натомість упродовж 2016 року Комітет з питань аудиту банків України включив дві аудиторські фірми до Реєстру аудиторських фірм.

Наступні кроки

У 2017 році Національний банк зосередить свої зусилля на:

- продовженні впровадження стратегії капіталізації банків;
- завершенні діагностики та стрес-тестуванні решти банків, щоб гарантувати, що у банківському секторі залишаються лише надійні банки, які функціонують належним чином;
- плановому скороченні надмірних обсягів кредитування пов'язаних із банками осіб;
- створенні кредитного реєстру Національного банку, який дасть

змогу завчасно виявляти та запобігати ризикам концентрацій позичальників у банківському секторі, а банкам урахувати якість обслуговування кредитів одним і тим самим позичальником у різних банках;

- аналізі життєздатності бізнес-моделей, моделювання та прогнозування показників діяльності банків;
- аналізі систем корпоративного управління і внутрішнього контролю банків;
- оцінці ризиків капіталу і достатності капіталу для їх покриття;
- оцінці ризиків ліквідності і фондування;
- оцінці ризиків банківських груп та бенефіціарів банків.

Рекомендації банкам на 2017 рік

- переглянути та удосконалити внутрішні системи ризик-менеджменту. Фокусом майбутньої роботи має бути не боротьба за частку ринку, а за якість активів, зокрема кредитного портфеля;
- адаптувати свої бізнес-моделі до нових умов. Банки, які не генерують позитивного операційного прибутку, повинні вжити рішучих та швидких заходів з метою реструктуризації бізнесу та скорочення поточних витрат;
- виконувати затверджені програми капіталізації та плани реструктуризації, розроблені за результатами діагностичного обстеження.

Роль Національного банку в роботі Ради з фінансової стабільності

У 2016 році відбулося шість засідань Ради з фінансової стабільності, на яких розглядалися актуальні проблеми фінансового сектору та економіки й обговорені кроки для мінімізації ризиків і посилення стійкості фінансової системи.

Запорукою ефективності роботи Ради став її фокус на фахових дискусіях. Рада регулярно відстежує та системно аналізує ризики фінансового сектору. Це дає змогу проводити якісні обговорення та надавати за їх результатами зважені рекомендації.

Беручи до уваги поступову макроекономічну стабілізацію в Україні, члени Ради підтримують курс Національного банку на поступову лібералізацію валютного регулювання. Зокрема Національний банк запропонував послабити обмеження, які стосуються репатріації дивідендів, та скасувати 2%-ий пенсійний збір з купівлі валюти, і Рада підтримала цю ініціативу. Так, Національний банк дозволив репатріацію дивідендів, нарахованих іноземним інвесторам за 2014 – 2015 роки. Іноземні інвестори змогли отримати дивіденди на суму 890 млн дол. США, у тому числі за рахунок валюти, купленої на міжбанківському валютному ринку – 714 млн дол. США. Наприкінці 2016 року Верховна Рада скасувала пенсійний збір з купівлі готівкової валюти. Водночас необхідність не допустити дестабілізації ситуації на валютному ринку зумовила збереження низки валютних обмежень, установлених Національним банком.

З огляду на системну важливість державних банків Рада регулярно розглядала питання їх діяльності та надавала необхідні рекомендації. Дослухавшись до них, Міністерство фінансів має намір запровадити в державних банках найкращі світові

практики корпоративного управління, прозоро сформувати незалежні наглядові ради та розпочати підготовку до залучення іноземних інвестицій у капітал цих банків.

Рада погодила перелік законопроектів, необхідних для прискорення реформ у фінансовому секторі, та закликала парламентарів найскоріше їх ухвалити.

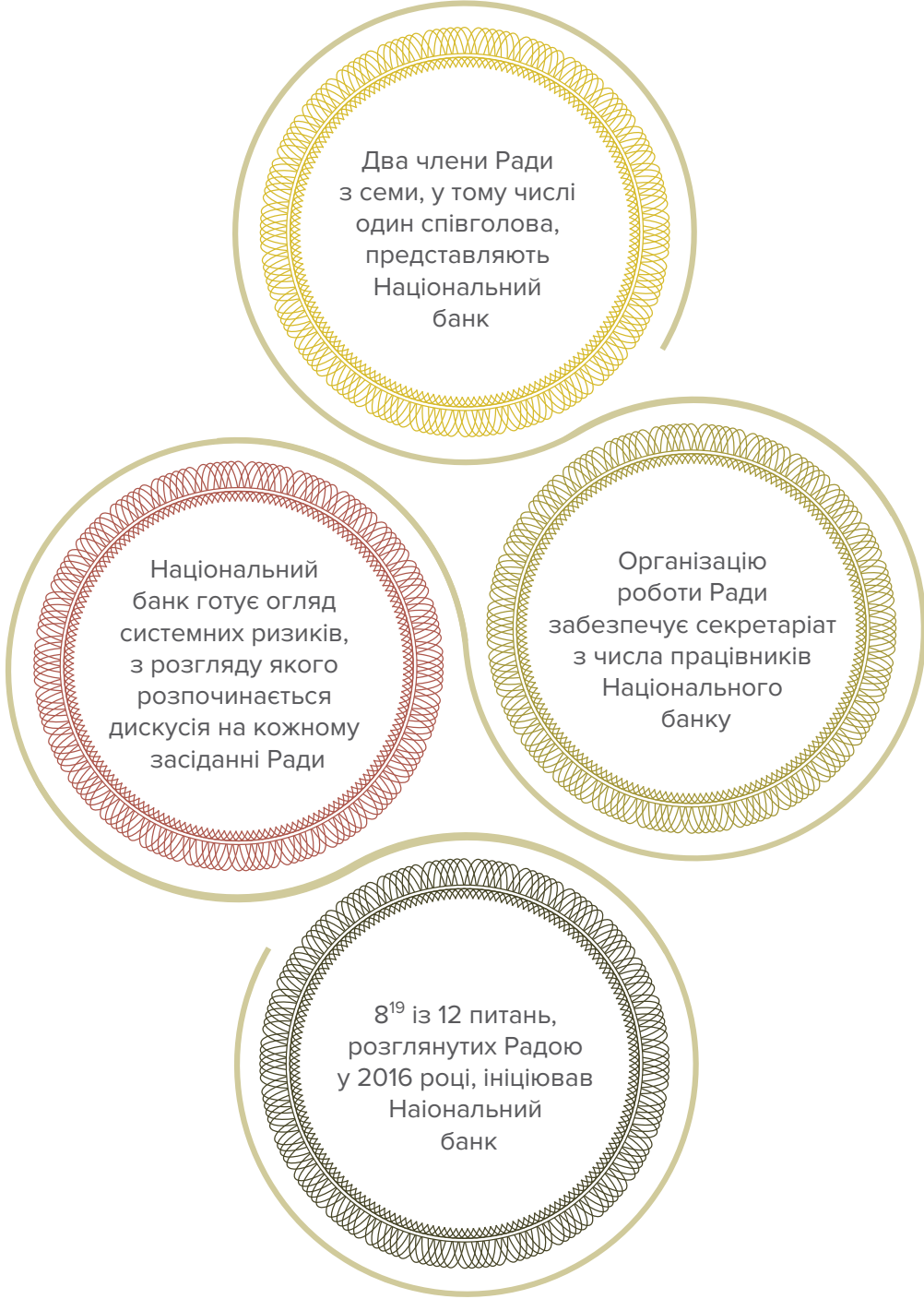
Важливим досягненням Ради стали домовленості з посилення інституційної спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Пріоритетами Фонду на найближчі роки стануть реалізація активів збанкрутілих банків та реформування системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Наприкінці 2016 року у системно важливому Приватбанку посилювалися фінансові проблеми, які накопичувалися протягом багатьох років. Основною їх причиною стала невважена кредитна політика банку, що призвела до втрати банком капіталу. Понад два роки Національний банк вів роботу з акціонером в напрямку розробки та виконання плану докапіталізації. Проте план виконано не було. При цьому Національний банк встановив, що загальна потреба Приватбанку в капіталі становила 148 млрд грн.

Така ситуація загрожувала фінансовій системі порушенням стабільності, а клієнтам банку – втратою коштів. Ураховуючи всі можливі ризики, члени Ради пристали на пропозицію Національного банку підтримати звернення власників, які запропонували передати банк державі в особі Міністерства фінансів¹⁸. У найстисліші терміни сформовано перехідний баланс та необхідний обсяг резервів під активні операції, проведено додаткову емісію акцій, унесено зміни до статуту банку, проведено всі необхідні процедури для продажу акцій та зміни власників банку. Держава стала власником 100% акцій Приватбанку. Це зробило можливим виконання ним усіх зобов'язань перед своїми клієнтами.

¹⁸ Відповідно до вимог статті 41-1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Ключові факти про участь Національного банку в роботі Ради з фінансової стабільності

Два члени Ради з семи, у тому числі один співголова, представляють Національний банк

Національний банк готує огляд системних ризиків, з розгляду якого розпочинається дискусія на кожному засіданні Ради

Організацію роботи Ради забезпечує секретаріат з числа працівників Національного банку

8¹⁹ із 12 питань, розглянутих Радою у 2016 році, ініціював Національний банк

Розвиток платіжних систем та розрахунків

Перший заступник Голови Національного банку Яків Смолій

«Проведення грошової реформи 1996 року було надзавданням і серйозним викликом для української держави, адже потребувало величезної політичної, організаційної, виробничої та методологічної складової. І це надзавдання було успішно виконане»

У минулому році Україна відзначила 20-річчя важливої події, яка вже стала надбанням історії нашої держави, – запровадження національної валюти України – гривні. Сьогодні, через 20 років, Національний банк на належному рівні здійснює організацію готівкового грошового обігу, що є суттю діяльності центрального банку. Виконуючи цю функцію, центральний банк забезпечує державу якісними банкнотами і монетами всіх номіналів в обсязі, достатньому для обслуговування процесу розрахунків за товари, роботи та послуги.

Відповідно до вимог часу ми модернізуємо та захищаємо нашу національну валюту, втілюємо в ній весь спектр найсучасніших інноваційних світових технологій. Так, з 11 квітня 2016 року номінальний ряд банкнот України оновився банкнотою нового покоління номіналом 500 гривень.

Гідним і вагомим етапом історичного розвитку гривні, на моє переконання, стало використання у банкнотному папері волокон українського льону. Це не тільки підвищує міцність та зносостійкість сучасних банкнот гривні на 5 – 10%, а й знижує вартість виготовлення грошей, бо вартість вітчизняної лляної сировини помітно нижча від імпортованого бавовняного волокна. Крім того, це дає можливість підтримати національного товаровиробника.

Саме така інноваційна технологія була застосована під час виготовлення пам'ятної банкноти номінальною вартістю 20 гривень з нагоди 160-річчя від дня народження видатного українського письменника Івана Франка, уведеної в обіг 01 вересня 2016 року.

Одним із основних стратегічних напрямів розвитку фінансового сектору України є розвиток безготівкових розрахунків. Національний банк продовжує працювати над розбудовою безготівкової економіки, зокрема розширенням сфери застосування безготівкових розрахунків та платіжної інфраструктури (проект Cashless economy).

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

За підсумками 2016 року ми відзначаємо зростання частки безготівкових платежів до 35,5% (на початок 2016 року – 31%) та зниження рівня готівки в економіці до 13,8% (на початок 2016 року – 14,3%).

Упродовж 2016 року спостерігалось збільшення кількості активних платіжних карток та обсягів безготівкових платежів.

На початок 2017 року в Україні працювало 45 платіжних систем та 39 систем переказу коштів, ефективна діяльність яких безпосередньо впливає на стабільність фінансової системи країни.

Система електронних платежів Національного банку надійно забезпечує проведення міжбанківських переказів у національній валюті.

Важливою ланкою у цьому ланцюгу також стала розбудова Національної платіжної системи «Український платіжний простір».

Протягом 2016 року ще 7 нових банків та 2 незалежних процесингових центри приєдналися до платіжної системи «ПРОСТІР». Завдяки спільній роботі з учасниками платіжної системи «ПРОСТІР» реалізовано чимало проєктів: запущено безконтактні розрахунки та внутрішньобанківські перекази з картки на картку з використанням карток «ПРОСТІР», емітованих АТ «Ощадбанк»; розпочато емісію електронних пенсійних посвідчень для внутрішньо переміщених осіб на базі платіжних карток «ПРОСТІР» із безконтактною технологією; оновлено і спрощено тарифну політику системи; створено власний промо-сайт тощо.

Проте ми не зупиняємося на досягнутому. Зусилля Національного банку і надалі спрямовуватимуться на збільшення частки безготівкових розрахунків та оптимізацію готівкового обігу. Наша мета відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України – знизити рівень готівки в економіці (відношення М0 до ВВП) до 9,5% у 2020 році.

Cashless economy – це безпрецедентно великий проєкт, що об'єднає всіх учасників ринку та державні відомства. Реалізація проєкту наблизить нашу країну до європейських стандартів життя, допоможе українському бізнесу вийти на продуктивніший рівень та зробити нашу економіку більш прозорою.

Усе це – реалії XXI століття з його діджиталізацією, ІТ-технологіями, зручними та безпечними безготівковими розрахунками.

На шляху до побудови безготівкової економіки

Національним банком затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року (далі – Комплексна програма), одним із напрямів якої є забезпечення подальшого розвитку безготівкових розрахунків, інфраструктури фінансового ринку та оверсайту (проект A9 Cashless economy) за рахунок розбудови платіжної інфраструктури та поступового зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового.

Україна належить до групи країн із високим показником рівня готівки в економіці. Потреба в готівці в Україні формувалася протягом усіх років незалежності країни. У державі створено розвинену інфраструктуру, орієнтовану на зняття готівки. Але існує значний відрив від інших країн світу в технологіях і засобах безготівкових розрахунків.

У розвинених країнах такі часи вже давно в минулому. Громадяни більшості країн Європи мало користуються готівкою і здебільшого надають перевагу безготівковим розрахункам.

Втілення в життя проекту Cashless economy – один із основних стратегічних напрямів розвитку фінансового сектору України.

У 2016 році понад половину доходів (58%), населення отримало в безготівковій формі. Проте лише 18% витрат проводилися безготівково. Це свідчить про те, що більшість населення, навіть отримуючи доходи на платіжну картку, звикла знімати їх готівкою в банкоматах.

Тому першочерговими напрямками для впровадження Cashless economy є повсякденні операції – це оплата комунальних послуг, переведення всіх державних виплат, насамперед пенсій та стипендій, у безготівкову форму.

До цього часу не було єдиної державної програми щодо впровадження безготівкових розрахунків в Україні. Розвиток безготівкових розрахунків відбувався завдяки зусиллям міжнародних платіжних систем і банків.

Так, якщо у 2011 році частка безготівкових платежів із використанням карток в Україні становила 8%, то за підсумками 2016 року вона зросла до 35,5%.

Поширення зручних і безпечних безготівкових розрахунків надасть величезні переваги державі, банкам, бізнесу та кожному громадянину особисто.

Так, наприклад:

- стане можливим ривок у трансформації української економіки з аграрної в інноваційну;
- стане прозорішою структура економіки, збільшаться надходження до держбюджету за рахунок розширення податкової бази та детінізації розрахунків громадян і підприємств;
- збільшиться виручка транспортних підприємств завдяки переведенню у безготівкову форму оплати проїзду в громадському транспорті – за рахунок прозорості оплати (упровадження е-квитка);
- збільшиться потік іноземних туристів в Україну, адже вони вже давно звикли користуватися cashless-інфраструктурою.

Переведення української економіки в безготівкову може стати загальнонаціональним проектом, спрямованим на досягнення європейських стандартів життя, одним із драйверів якісних перетворень у країні.

По-перше, кожен громадянин відчує переваги зручних та безпечних безготівкових розрахунків.

По-друге, допоможе українському бізнесу скоротити ризики та підвищити конкурентоспроможність.

По-третє, сприятиме скороченню державних видатків та зниженню витрат на обслуговування готівки.

І перші кроки на цьому шляху Національний банк уже зробив.

Проаналізувавши різні чинники, Національний банк розподілив зусилля за чотири основними напрямками:

- зниження попиту на готівку;
- популяризація безготівкових платежів;
- розвиток платіжної інфраструктури;
- зміна звичок людей.

По-перше, у 2016 році Національний банк провів громадське обговорення щодо зниження граничної суми розрахунків готівкою до 50 тис. грн на день. Це обмеження сприятиме забезпеченню стабільних надходжень готівки до банківської системи й прискоренню її обігу, а також звуженню сфери використання готівки. Воно підкріплене аналізом і досвідом багатьох європейських країн. В українських реаліях зручності щоденних розрахунків населення нічого не загрожує, адже понад 90% таких розрахунків здійснюється на суми не більше ніж 50 тис. грн.

По-друге, у звітному році Національний банк затвердив Концепцію організації готівкового обігу в країні, яка передбачає перехід від частково контрольованої державою моделі організації готівкового обігу, що є зараз в Україні, до делегованої моделі. Це довгостроковий проект, до якого залучені українські банки.

Разом з тим Національний банк затвердив концепцію з розвитку акцепторного платіжного доручення та працює над законодавчим урегулюванням цього питання, а саме впровадженням єдиних стандартів квитанції та її формування в електронному вигляді всіма надавачами послуг.

Його втілення сприятиме підвищенню контрольованості і прозорості грошових потоків, скороченню тіньового сектору економіки, додатковому залученню коштів у банківську систему та відповідно збільшенню інвестицій в економіку держави, поповненню бюджету за рахунок більш повного оподаткування, зменшенню обсягів розрахунків готівкою та зростанню ВВП.

Окрім цього, регулятор продовжує працювати над розвитком системи дистанційної ідентифікації громадян та юридичних осіб BankID, запровадженням міжнародних стандартів платежів IBAN, розвитком безготівкового обслуговування в торговельних мережах.

Національний банк всіляко підтримує розвиток та запровадження інноваційних технологій та альтернативних способів безготівкових платежів (таких як впровадження мобільних розрахунків та оплат за допомогою QR-кодів тощо).

По-третє, до 2020 року частка безготівкових розрахунків має зрости до 55% порівняно з 35,5% за підсумками 2016 року.

По-четверте, слід розвивати платіжну інфраструктуру – кількість POS-терміналів має зрости до 11 тис. шт. на 1 млн населення.

Розвиток платіжних систем та оверсайту

Діяльність систем переказу коштів у 2016 році

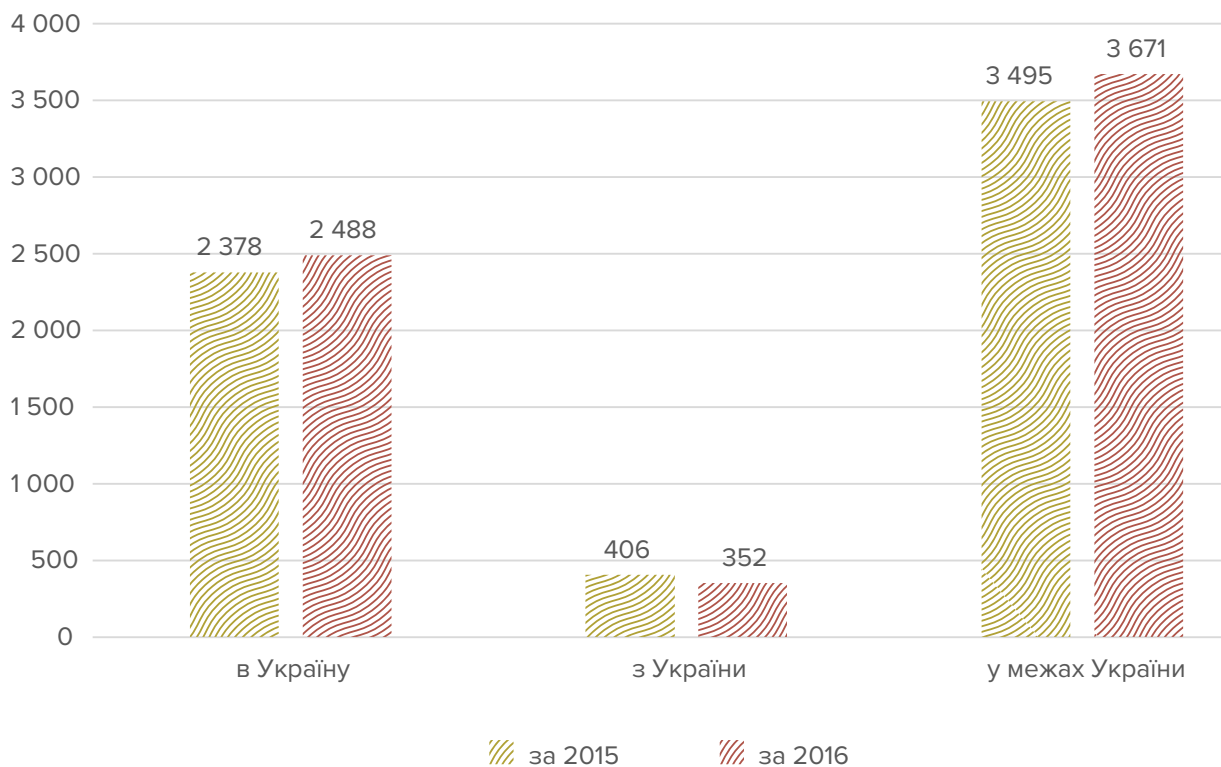
Протягом 2016 року на території України надавали послуги 39 систем переказу коштів, з яких 25 – створені резидентами та 14 – нерезидентами.

Усього з використанням систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, у 2016 році переказано в еквіваленті:

- в Україну – 2 488 млн дол. США, що на 4,6% більше ніж у 2015 році;
- за межі України – 352 млн дол. США, що на 13,3% менше ніж у 2015 році;
- у межах України – 3 671 млн дол. США, що на 5,0% більше ніж у 2015 році.

За підсумками минулого року на вітчизняному ринку платіжних систем, створених резидентами, лідером за сумою переказів була внутрішньодержавна платіжна система «Поштовий Переказ» – 163,69 млн переказів на суму 1 193,96 млн дол. США в еквіваленті.

Сума переказів, здійснених через системи переказу коштів (в еквіваленті) млн дол. США

Станом на 01.01.2017 в Україні надавали послуги такі вітчизняні системи переказу коштів:

- 6 систем, створених банками;
- 8 систем, створених небанківськими установами;
- 11 внутрішньобанківських систем переказу.

Усього за 2016 рік за допомогою платіжних систем, створених резидентами, переказано в еквіваленті:

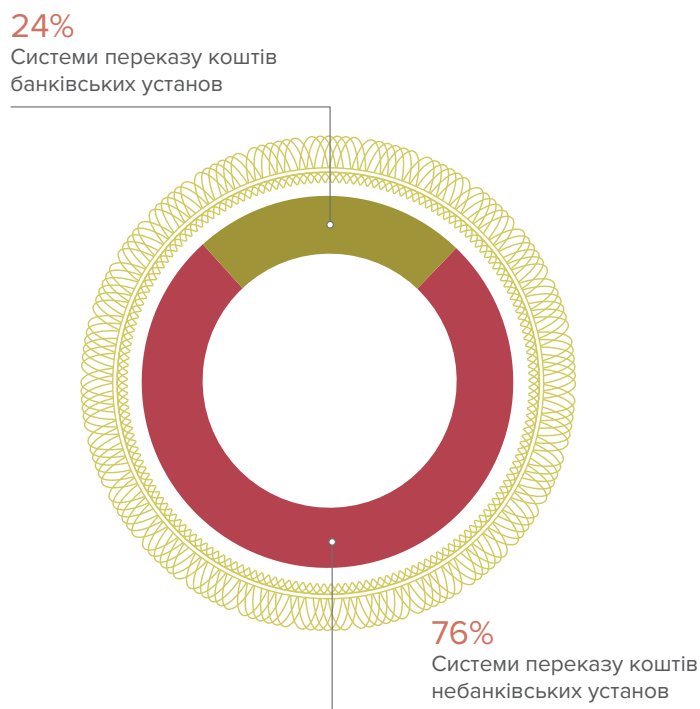
- у межах України – 3 668,83 млн дол. США;

- в Україну – 2,37 млн дол. США;
- за межі України – 1,38 млн дол. США.

Упродовж 2016 року в Україні здійснювали діяльність 14 систем переказу коштів, створених нерезидентами, а саме:

- 3 системи із США;
- 2 – з Азербайджану;
- по 1 – з Грузії, Великобританії, Канади;
- а також 6 систем із Російської Федерації²⁰.

Розподіл переказів, здійснених платіжними системами, створеними банківськими та небанківськими установами, у межах України за 2016 рік (за сумою переказів)

²⁰ Указом Президента України від 17.10.2016 № 467/2016 уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16.09.2016 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». Відповідно до цього рішення строком на один рік застосовані санкції до 6 платіжних організацій міжнародних платіжних систем, створених резидентами Російської Федерації, і ці системи не працюють в Україні.

За 2016 рік за допомогою платіжних систем, створених нерезидентами, переказано в еквіваленті:

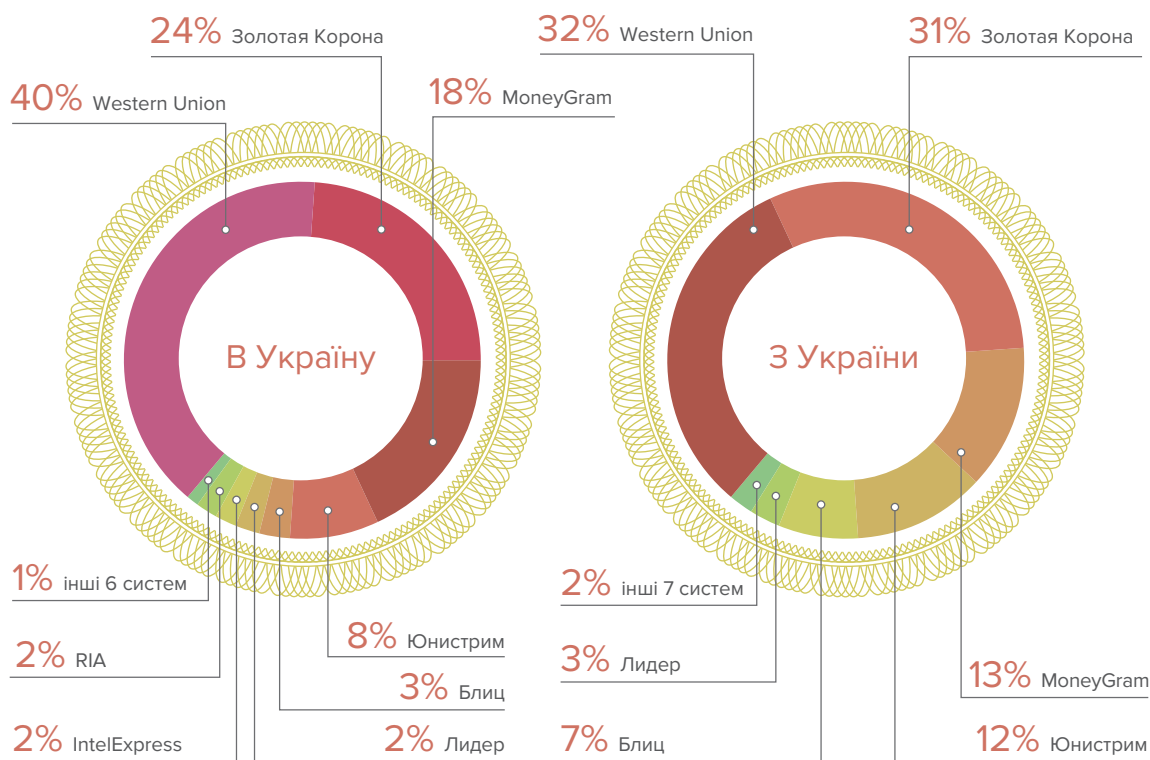
- в Україну – 2 485,48 млн дол. США;
- за межі України – 350,94 млн дол. США;
- у межах України – 2,64 млн дол. США.

Серед платіжних систем, створених нерезидентами, у 2016 році перше місце

посіла Western Union. За допомогою цієї системи здійснено 40% усіх транскордонних переказів в Україну та 32% – з України.

Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж 2016 року сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, у 7 разів перевищувала суму коштів, відправлених за її межі.

Розподіл транскордонних переказів, здійснених через системи-нерезиденти (у розрізі систем переказу за сумою переказів)

Оверсайт платіжних систем та систем розрахунків

У 2016 році Національний банк у рамках реалізації функції оверсайту платіжних систем та систем розрахунків:

- погодив правила міжнародної платіжної системи IBOX MONEY TRANSFER (платіжна організація ПАТ «Айбокс Банк»), внутрішньодержавної платіжної системи RAYPONG (платіжна організація ТОВ «Європейська платіжна система»), внутрішньодержавної платіжної системи «ЕЛЕКТРУМ» (платіжна організація ТОВ «ЕЛЕКТРУМ ПЕЙМЕНТ СИСТЕМ»);
- погодив умови та порядок діяльності міжнародної платіжної системи Sigue Money Transfer (платіжна організація CEL. INT LTD, Великобританія);
- здійснив комплексне оцінювання двох внутрішньодержавних платіжних систем, які за обсягами операцій та видами послуг увійшли до категорії соціально важливих платіжних систем в Україні: «Поштовий переказ», платіжною організацією якої є УДППЗ «Укрпошта», та «ІнтерПейСервіс», платіжною організацією якої є ПАТ «Запоріжзв'язоксервіс».

Комплексне оцінювання здійснювалося з метою виявлення відповідності діяльності цих систем законодавству України та міжнародним стандартам оверсайту платіжних систем (Principles for Financial Market Infrastructures, CPSS-IOSCO). За результатами здійсненого оцінювання платіжних систем вироблено рекомендації.

У рамках здійснення спільного оверсайту міжнародної платіжної системи MasterCard у травні 2016 року між Національним банком та Національним банком Бельгії укладено Меморандум про домовленості щодо обміну конфіденційною інформацією для оверсайту MasterCard Europe.

Разом з цим Національний банк здійснював моніторинг об'єктів оверсайту – платіжних організацій платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури, за результатами якого застосовувалися заходи реагування (впливу).

Розвиток безготівкових розрахунків

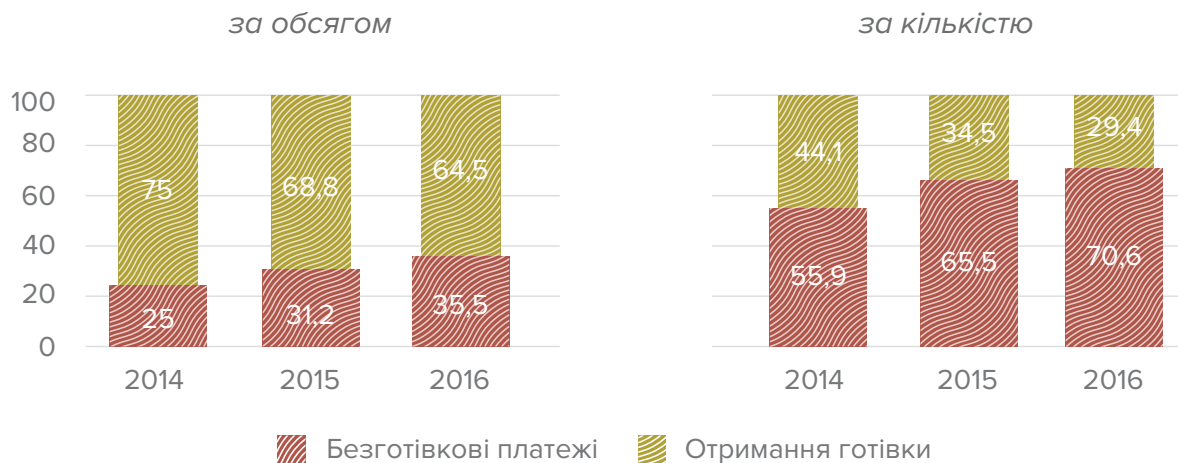
Активно продовжували розвиватись у звітному році безготівкові розрахунки з використанням платіжних карток.

За 2016 рік загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросла майже на 28% та становила 2 513 млн шт., а обсяги операцій зросли на 30,6% та становили близько 1 610 млрд грн.

Частка безготівкових платежів із використанням платіжних карток за 2016 рік збільшилася за обсягом операцій на 4,3% і становила 571,3 млрд грн (35,5% від загального обсягу операцій за платіжними картками).

За кількістю операцій частка безготівкових розрахунків зросла на 5,1% і становила 1 775 млн операцій (70,6% від загальної кількості операцій за платіжними картками).

Структура операцій за платіжними картками, %

За 2016 рік збільшилася загальна кількість:

- активних платіжних карток – на 1,55 млн шт. (5%) і становила 32,4 млн шт.;
- безконтактних платіжних карток – на 0,54 млн шт. (37,4%) і становила 1,99 млн шт.;
- платіжних карток з функцією електронних грошей – у 6 разів і становила 54 тис. шт.

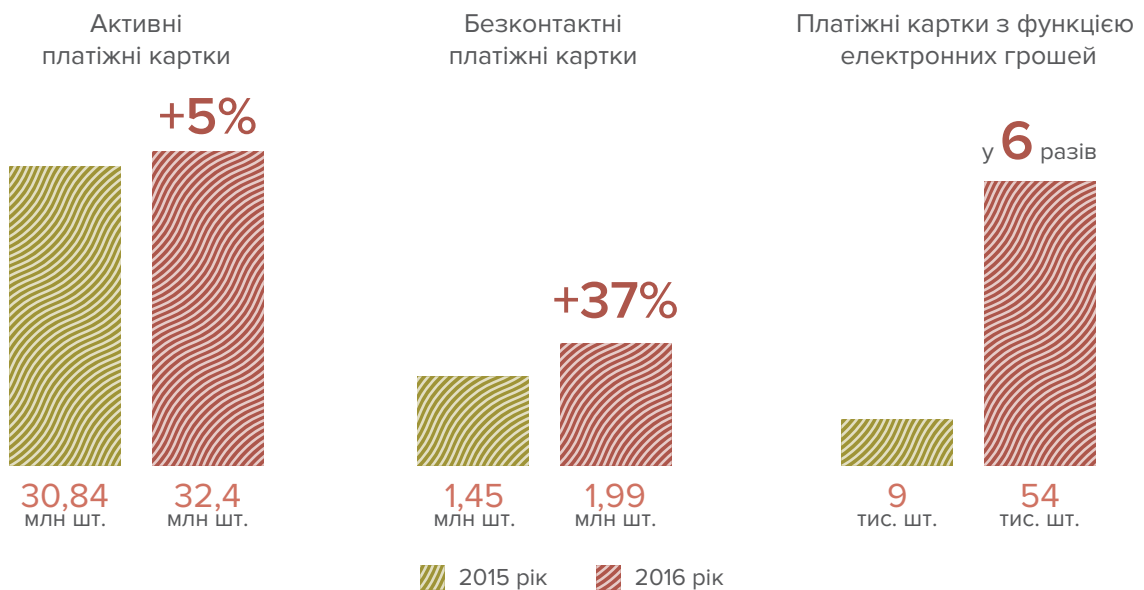
Позитивна динаміка збільшення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток як за сумою, так і за кількістю свідчить про те, що такий платіжний інструмент, як платіжна картка, набуває все більшого поширення серед громадян саме як інструмент для розрахунків,

а неотримання готівкових коштів.

Більшість операцій із використанням платіжних карток держателі цих карток здійснюють в Україні. Серед операцій переважають безготівкові, що свідчить про позитивну тенденцію до поступового зменшення тіньового обігу та сприяє прозорості оподаткування і зростанню ВВП.

Держателі платіжних карток, емітованих українськими банками, більшість операцій здійснювали у власній мережі банків-емітентів (70,2%). У мережі інших банків-резидентів – 27,8% операцій. За межами України у 2016 році здійснювалося лише 2% операцій.

Розвиток ринку платіжних карток

Інтернет-платежі досягли позначки 61% від загальної суми безготівкових операцій з використанням платіжних карток і становили 346 млрд грн.

У 2016 році спостерігалось також розширення платіжної інфраструктури.

За 2016 рік кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають можливість своїм клієнтам здійснювати безготівкові розрахунки, зросла на понад 11% (на 14 674 од.) і становила 145 938 од.

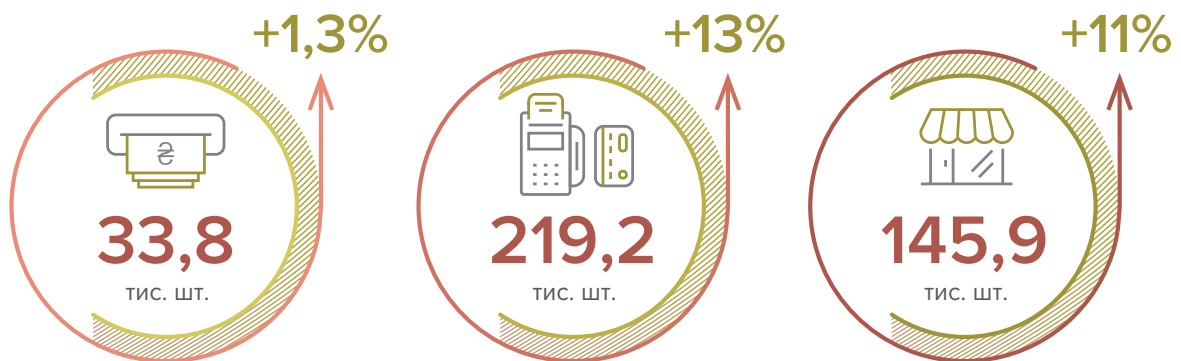
Інфраструктура використання платіжних інструментів також зростала та станом на 01.01.2017 налічувала майже 33,8 тис.

банкоматів та 219,2 тис. терміналів (станом на 01.01.2016 – 33,3 тис. банкоматів та 194,5 тис. терміналів).

Серед банків за кількістю емітованих платіжних карток та ступенем розгалуженості інфраструктури їх обслуговування станом на 31.12.2016 лідерами були ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Райффайзен Банк Аваль» відповідно.

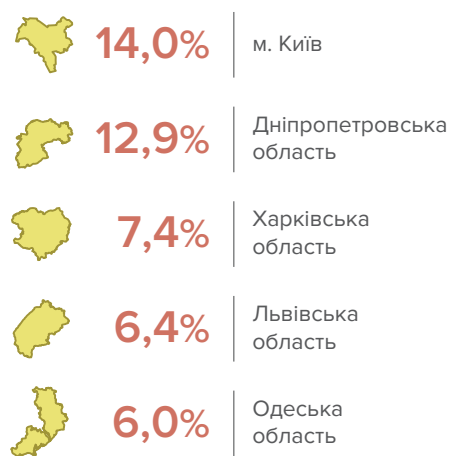
За кількістю платіжних карток і встановлених пристроїв для їх обслуговування в регіональному розрізі найвищі показники демонструють м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області.

Розширення платіжної інфраструктури у 2016 році

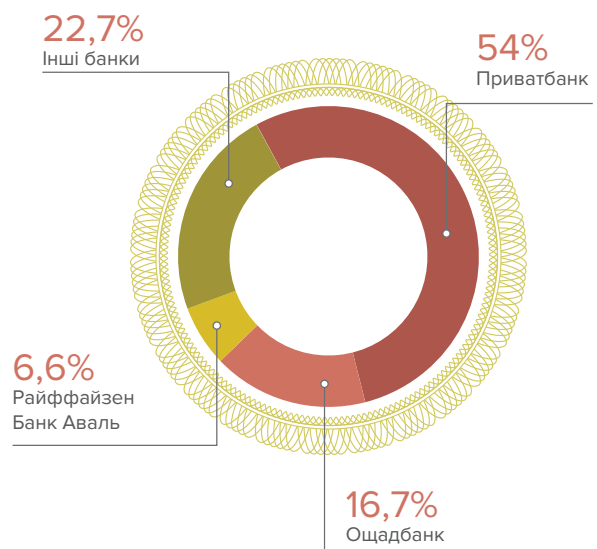

Структура активних платіжних карток у 2016 році

у територіальному розрізі (ТОП 5)

у розрізі банків

Удосконалення законодавства та нормативно-правових актів Національного банку

З метою вдосконалення законодавства України у сфері платіжних систем та переказу коштів Національний банк узяв активну участь у розробленні законопроекту (зареєстрованого у Верховній Раді України за № 5361 від 04.11.2016), який дасть можливість:

- створити умови для діяльності в Україні провайдерів інтернет-розрахунків;
- удосконалити регулювання платіжних систем та порядок здійснення їх оверсайту;
- упорядкувати діяльність небанківських фінансових установ на ринку платіжних послуг та надати їм право здійснювати випуск електронних грошей.

Також упродовж 2016 року Національний банк у сфері регулювання платіжних систем і безготівкових розрахунків:

- визначив ознаки ризикової діяльності небанківських фінансових установ у сфері переказу коштів, установив заборону здійснення ризикової діяльності та передбачив право Національного банку відкликати в небанківської фінансової установи ліцензію у разі виявлення факту здійснення нею такої діяльності;
- удосконалив порядок здійснення комерційними агентами банків операцій з приймання платежів готівкою в частині забезпечення отримання користувачами необхідної, доступної та достовірної інформації про надавача послуги;
- установив обов'язок банків не покладати повну відповідальність на користувача за спірні операції з використанням платіжних карток з метою сприяння зростанню довіри користувачів

до використання платіжних карток та спонукання банків удосконалювати рівень обслуговування користувачів платіжних карток;

- надав право фізичним особам – користувачам електронних грошей отримувати від нерезидентів у встановленому порядку електронні гроші, випущені нерезидентом;
- надав право нерезидентам – представництвам установ міжнародної організації бути комерційним агентом банку-емітента з розповсюдження електронних грошей, що сприятиме розширенню послуг, які надаються користувачам електронних грошей;
- скасував подання юридичною особою під час відкриття рахунку установчих документів у паперовому вигляді та запроваджено їх отримання в електронному вигляді через портал електронних сервісів;
- встановив порядок відкриття ліквідатором поточного рахунку на ім'я фізичної особи-банкрута;
- надав право фізичній особі під час отримання адміністративних послуг використовувати свої ідентифікаційні дані через Єдину систему електронної дистанційної ідентифікації фізичних та юридичних осіб BankID;
- скоротив кількість документів дозвільного характеру, які надаються політичними партіями під час відкриття рахунків, а саме копії свідоцтва про їх реєстрацію, та встановлено порядок подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків політичних партій/місцевих організацій політичних партій у банках України до Рахункової палати України та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Система електронних платежів Національного банку України

Національний банк продовжує забезпечувати високий рівень надійності проведення міжбанківських переказів у національній валюті та створив усі умови для задоволення потреб її учасників.

За підсумками звітного року 97% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України забезпечено державною банківською платіжною системою – системою електронних платежів Національного банку України.

Система електронних платежів визнана єдиною системою важливою платіжною системою в Україні.

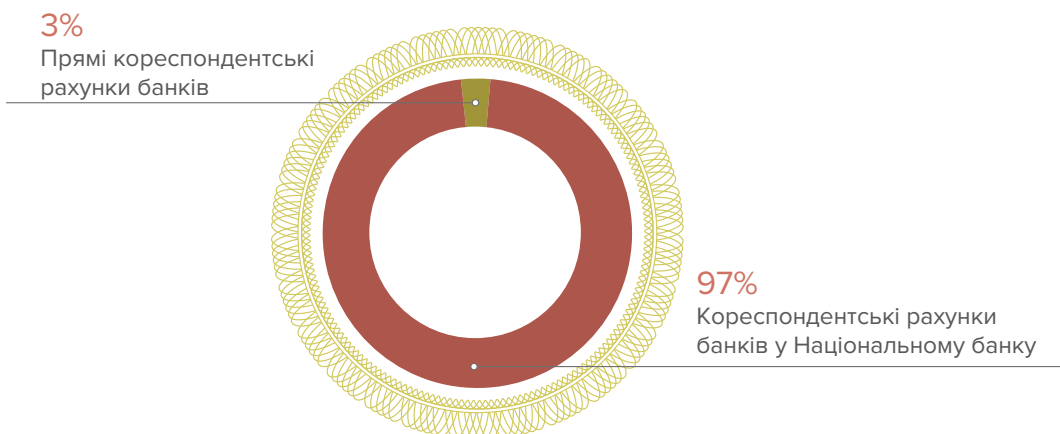
Станом на 01.01.2017 кількість учасників

системи електронних платежів становила 216, з яких:

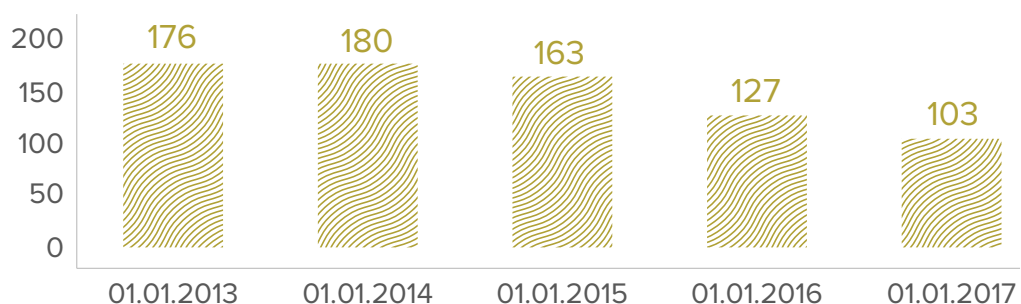
- Національний банк – 1 учасник;
- банки України – 103 учасники;
- філії банків України, що працюють у системі електронних платежів через кореспондентські рахунки банків-юридичних осіб, – 85 учасників;
- органи Державної казначейської служби України, що працюють в системі електронних платежів через Єдиний казначейський рахунок, – 27 учасників.

Кількість учасників системи електронних платежів за 2016 рік зменшилася на 17%. Таке зменшення відбулося за рахунок виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків за рішенням їх власників.

Структура міжбанківських переказів у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЕП

Банки – юридичні особи, які є учасниками системи електронних платежів

У минулому році системою електронних платежів оброблено 313 млн початкових платежів на суму 19 521 млрд грн. Спостерігаємо динамічне збільшення суми платежів, здійснених за допомогою цієї системи. Порівняно з 2015 роком цей показник зріс на 10%.

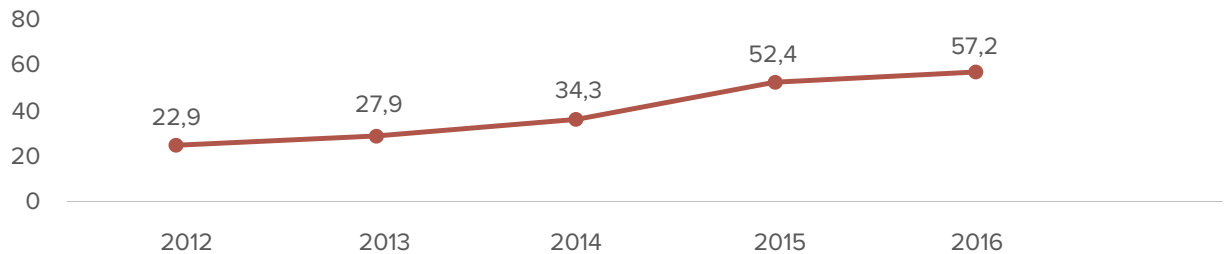
Більшість початкових платежів надіслано до системи електронних платежів банками України та їх філіями – 291 млн. початкових платежів (93% від їх загальної кількості).

Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників системи електронних платежів у 2016 році становив 57,2 млрд грн, що на 9% більше ніж у 2015 році.

Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників системи становив 1,36, у тому числі за кореспондентськими рахунками банків – 1,33.

Упродовж 2016 року в системі електронних платежів у середньому за день оброблялося 1,2 млн початкових платежів на суму 78 млрд грн.

Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників системи електронних платежів, млрд грн

Обсяги платежів, здійснених через систему електронних платежів

Національна платіжна система «Український платіжний простір»

Важливим елементом упровадження проекту Cashless economy є розвиток і розширення можливостей Національної платіжної системи «ПРОСТІР». Так, протягом 2016 року Національний банк проводив активну роботу щодо розвитку безготівкових розрахунків та посилення ролі Національної платіжної системи в забезпеченні фінансової незалежності держави.

Також Національний банк продовжував роботу щодо розвитку Центрального маршрутизатора та розрахунково-клірингового центру платіжної системи «ПРОСТІР» (далі – Центральный маршрутизатор), який забезпечує оброблення внутрішньодержавних міжбанківських транзакцій та здійснення клірингу і розрахунків за операціями з використанням платіжних карток платіжної системи «ПРОСТІР», емітованих підключеними до нього банками.

Учасники, операції та інфраструктура платіжної системи «ПРОСТІР»

На початок 2017 року учасниками Національної платіжної системи «ПРОСТІР» були 48 із 93 банків України, що становило 52% від загальної кількості банків в Україні.

Упродовж 2016 року уклали нові договори приєднання до платіжної системи «ПРОСТІР» 7 нових банків. Крім того, у зв'язку з проведенням ребрендингу та реєстрацією нової торговельної марки «Український платіжний простір» («ПРОСТІР») здійснено укладення нових договорів приєднання банками – учасниками платіжної системи

«ПРОСТІР». Протягом 2016 року забезпечено підключення до системи Центрального маршрутизатора 7 нових учасників системи «ПРОСТІР».

Із складу учасників платіжної системи «ПРОСТІР» упродовж звітного року вийшло 7 банків через припинення своєї діяльності на банківському ринку та 1 банк за власної ініціативи.

У 2016 році учасниками платіжної системи «ПРОСТІР» стали два незалежних процесингових центри: ПАТ «ТАС Лінк» та ПАТ «Українська фінансова мережа».

Водночас представництво в Україні Austria Card Plastikkarten und Ausweissysteme GmbH отримало дозвіл на виготовлення та персоналізацію карток платіжної системи «ПРОСТІР» з магнітною смугою, а ТОВ «ПОРТМОНЕ» набуло статусу оператора послуг платіжної інфраструктури системи «ПРОСТІР».

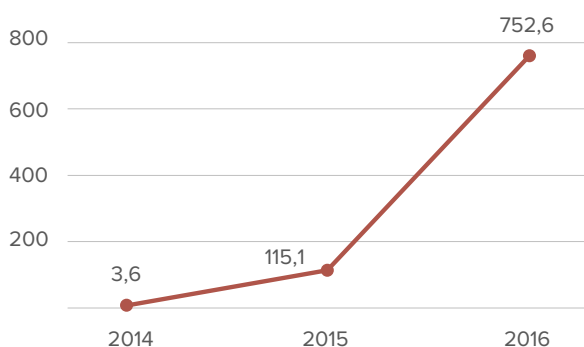
Загальна кількість платіжних карток під брендом «ПРОСТІР» на кінець 2016 року становила 799 тис. шт., а кількість активних карток збільшилася на 29% порівняно з минулим роком і становила 289 тис. шт.

Із застосуванням платіжних карток «ПРОСТІР» здійснено 5,3 млн операцій на суму 6,7 млрд грн. Відповідно системою Центрального маршрутизатора оброблено понад 753 тис. міжбанківських транзакцій на суму близько 685 млн грн.

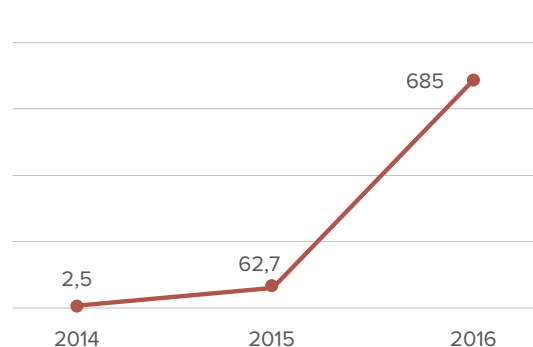
Порівняно з 2015 роком у 2016 році обсяг міжбанківських операцій, що оброблялися Центральним маршрутизатором, зріс майже в 11 разів, а кількість операцій збільшилась у 6,5 раза.

Динаміка міжбанківських операцій

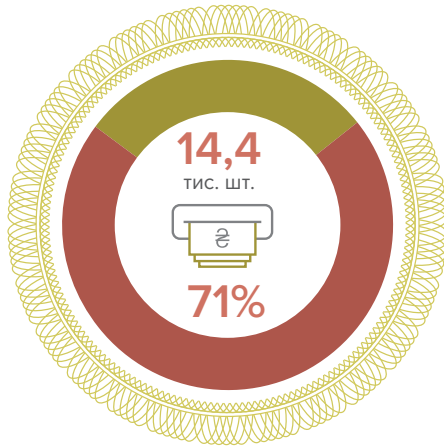
за кількістю, тис. шт.

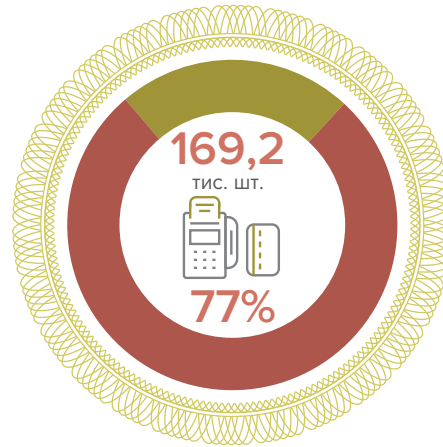
за обсягом, млн грн

Інфраструктура прийому платіжних карток «ПРОСТІР» у 2016 році

Банкомати

POS-термінали

Станом на 31.12.2016 інфраструктура прийому платіжних карток «ПРОСТІР» становила 14,4 тис. шт. банкоматів, а це – 71% від усієї мережі банкоматів, та 169,2 тис. шт. платіжних терміналів, що становить 77% від усієї мережі платіжних терміналів.

Ключові досягнення Національної платіжної системи «ПРОСТІР» у 2016 році:

- зареєстровано нову торговельну марку «Український платіжний простір» («ПРОСТІР») у рамках проекту ребрендингу Національної системи масових електронних платежів із відповідною зміною назви і логотипу системи;
- створено власний промо-сайт Національної платіжної системи «ПРОСТІР» (prostir.gov.ua), на якому представлена інформація про національну платіжну систему, показники діяльності системи, інтерактивна карта банкоматів тощо;
- упроваджено новий підхід до регулювання ризику невиконання учасником зобов'язань за міжбанківськими операціями з платіжними картками «ПРОСТІР», який дає змогу суттєво зменшити відповідні ризики і реагувати на їх настання з упередженням;
- удосконалено порядок вирішення спірних

ситуацій у платіжній системі «ПРОСТІР» шляхом розширення строків диспутного циклу та введення нових типів операцій, що дасть можливість вирішувати більшість спорів між учасниками без залучення арбітражної комісії;

- змінено тарифну політику Національної платіжної системи «ПРОСТІР» у частині спрощення переліку комісійних та запровадження єдиного тарифу на оброблення міжбанківських операцій з платіжними картками;
- розпочато випуск електронних пенсійних посвідчень для внутрішньо переміщених осіб на базі платіжних карток «ПРОСТІР» із безконтактною технологією;
- реалізовано технологію внутрішньобанківських переказів між картками «ПРОСТІР» в АТ «Ощадбанк»;
- у частині діяльності платіжної системи «ПРОСТІР» ужито заходів, спрямованих на припинення виконання Національним банком непрофільних функцій (завершено передавання на обслуговування до комерційного банку зарплатний проект Національного банку, укладено двосторонній Меморандум із Державною фіскальною службою про передавання системи зберігання та збору даних реєстраторів розрахункових операцій).

Готівковий обіг

Упродовж 2016 року економіка країни забезпечувалася банкнотами і монетами всіх номіналів у достатньому обсязі. Своєчасно здійснювалося касове обслуговування банків. Номінальний ряд банкнот України оновився банкнотою нового покоління номіналом 500 гривень. В обіг уведено пам'ятну банкноту 20 гривень та 47 пам'ятних монет. Розпочато впровадження Концепції організації готівкового обігу в Україні.

На початок 2017 року в готівковому обігу країни перебувало банкнот і монет на загальну суму 341,1 млрд грн, що на 32,8 млрд грн, або на 10,6%, більше ніж на початок 2016 року (на початок 2016 року – 308,3 млрд грн).

В обігу перебувало 2,98 млрд шт. банкнот на суму 339,0 млрд грн, 12,7 млрд шт. розмінних та обігових монет на суму 2,0 млрд грн, 11,4 млн шт. пам'ятних

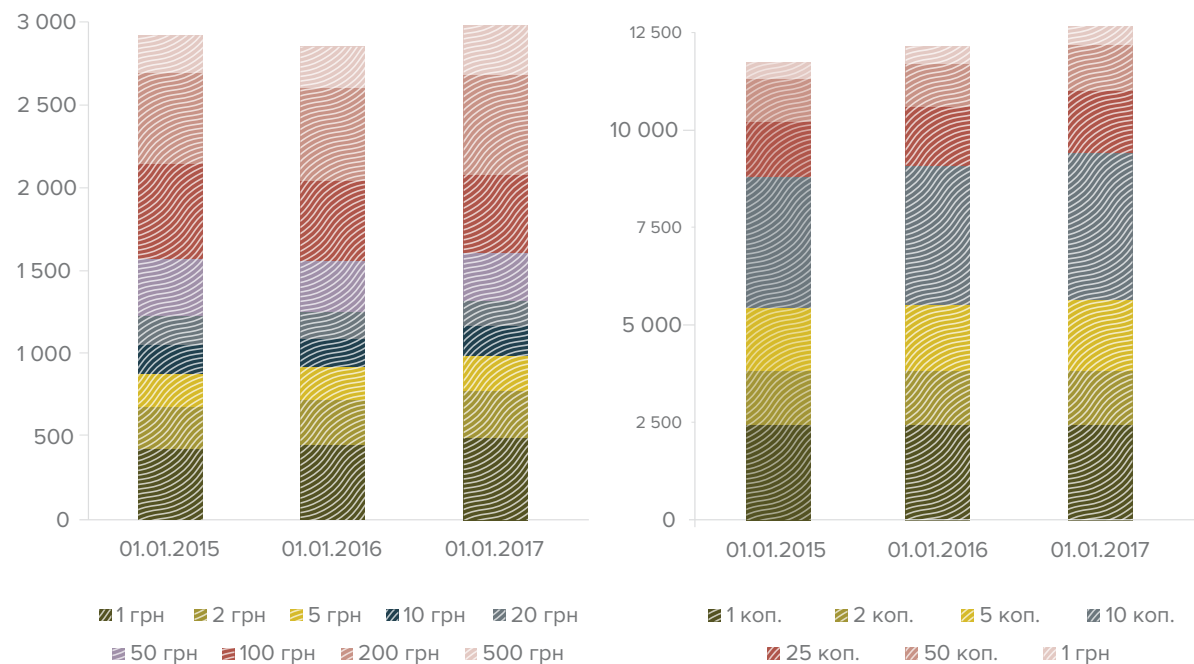
та інвестиційних монет на суму 58,4 млн грн. Протягом 2016 року кількість банкнот в обігу збільшилася на 131,6 млн шт. (на 4,6%), а монет – на 514,5 млн шт. (на 4,2%) відповідно.

Станом на 01.01.2017 на душу населення в Україні припадало 70 банкнот і 285 монет.

За 2016 рік загальна сума підкріплень банків банкнотами гривні та обіговими монетами становила 151,2 млрд грн, у тому числі сума підкріплень на виплату пенсій через підприємства зв'язку за пільговими тарифами становила 66,7 млрд грн (це майже 44% від загального обсягу підкріплень).

Для здійснення оперативного, надійного та ефективного управління готівковим обігом у 2016 році впроваджено в промислову експлуатацію Систему автоматизації готівкового обігу та поєднано програмні комплекси щодо роботи з готівкою в єдину централізовану систему з єдиною базою даних, сервером прикладних програм і набором типових клієнтських робочих місць.

Кількість банкнот та монет в обігу (на початок року), млн шт.

Готівка в обігу

Банкноти

Монети

Банкнотний ряд гривні

Банкноти, уведені в обіг у 2016 році, з новими елементами захисту

З метою поліпшення організації готівкового обігу Національний банк проводив роботу, спрямовану на оптимізацію номінального ряду банкнот і монет.

Національний банк 11 квітня 2016 року ввів в обіг нову банкноту номіналом 500 гривень зразка 2015 року з удосконаленою системою захисту. Ця банкнота продовжує оновлення номінального ряду банкнот попереднього зразка.

Національний банк України 01 вересня 2016 року ввів в обіг пам'ятну банкноту номінальною вартістю 20 гривень, присвячену 160-річчю від дня народження видатного українського письменника Івана Яковича Франка.

Під час виготовлення паперу для цих пам'ятних банкнот застосовувалась інноваційна технологія, що передбачає вміст волокон українського льону (замість імпоротної бавовни). Це дає можливість підвищити міцність і зносостійкість модернізованих банкнот гривні на 5 – 10%, а також знизити витрати на їх виготовлення та підтримати вітчизняного товаровиробника.

На оновлених банкнотах з'явилися нові елементи захисту, які посилять протидію підробкам та допоможуть громадянам легко визначати справжність банкнот, зокрема:

- «віконна» захисна стрічка – частково введена в товщу паперу полімерна стрічка, що має відповідний колір (на банкноті номіналом 20 гривень – зелений, номіналом 500 гривень – темно-сірий) та яскраво виражений кінематичний ефект. Стрічка містить зображення номіналу банкноти та графічного знака гривні. У разі зміни кута нахилу банкноти змінюється напрямок руху фонового зображення стрічки;

- оптично-змінний елемент SPARK, що має кінематичний ефект. У разі зміни кута нахилу банкноти на ділянках зображення спостерігаються поступові переходи кольорів (на банкноті номіналом 20 гривень – від пурпурного кольору до золотисто-зеленого, номіналом 500 гривень – від зеленого кольору до синього).

160
років від
дня народження

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

Готівка поза банками та в касах банків

Протягом 2016 року спостерігалось зростання обсягів надходжень та видачі готівки до/із кас банків України.

Так, надходження готівки до кас банків України за 2016 рік зросли в річному вимірі на 127,5 млрд грн, або на 9,1% – до 1530,6 млрд грн (за 2015 рік відповідно на 8,3 млрд грн, або на 0,6% – до 1403,1 млрд грн).

Видача готівки із кас банків України за звітний період порівняно з попереднім зросла на 159,3 млрд грн, або на 11,3% – до 1562,5 млрд грн (за 2015 рік скоротилася на 37,0 млрд грн, або на 2,6% – до 1403,3 млрд грн).

Станом на 01 січня 2017 року обсяг готівки поза банками (грошовий агрегат M0) зріс на 31,7 млрд грн, або на 11,2%, і становив 314,4 млрд грн, тоді як у 2015 році спостерігалось його скорочення на 0,3 млрд грн, або на 0,1% – до 282,7 млрд грн. Зростання готівки в позабанківському обігу зумовлено інфляційними та девальваційними процесами, підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги, виплатами з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, уведенням тимчасових адміністрацій та ліквідацією банків, націоналізацією Приватбанку тощо.

Питома вага готівкових коштів поза банками в структурі грошової маси збільшилася за 2016 рік на 0,1 в. п. – до 28,5%. Залишки готівки в касах банків на початок року зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року на 1,1 млрд грн, або на 4,3%, і становили 26,7 млрд грн.

З метою забезпечення контролю за дотриманням банками та небанківськими фінансовими установами вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань технічної укріпленості та організації охорони здійснено 287 перевірок структурних підрозділів 22 небанківських фінансових установ з питань захисту приміщень.

Оброблення готівки та вилучення непридатних до обігу банкнот

За 2016 рік до Національного банку надійшло до перерахування майже 2 млрд шт. банкнот, у тому числі від банків – 1,7 млрд шт. банкнот, що менше на 0,7 млрд шт. банкнот порівняно з 2015 роком (2,6 млрд шт. банкнот). Зменшення обсягів готівки, що підлягають перерахуванню, відбулося в основному за рахунок зменшення обсягів надходжень від банків та припинення з 01 грудня 2016 року касового обслуговування відділами грошового обігу в Житомирській та Тернопільській областях.

За звітний рік перераховано 1,9 млрд шт. банкнот (96% від надходжень), що менше на 0,7 млрд шт. порівняно з 2015 роком (2,6 млрд шт.), у тому числі автоматизованими системами оброблення банкнот 1,7 млрд шт.

За 2016 рік надійшло до підрозділів грошового обігу на перерахування банкнот 1960,1 тис. пачок, що становило 14,1% від надходжень готівки до кас банків (13 903,3 тис. пачок).

Таким чином, Національний банк шляхом перерахування контролює 14,1% готівки, яка надходить до кас банків. Кількість знищених банкнот на автоматизованих системах становила 472,7 млн шт.

Надходження невідсортованих банкнот за 2016 рік становили 805,3 тис. пачок, що менше на 20% порівняно з 2015 роком (1012,7 тис. пачок), і становили майже 38,0% від усіх надходжень готівки (1960,1 тис. пачок), які надійшли на перерахування до підрозділів грошового обігу за 2016 рік (за 2015 рік – 45% від усіх надходжень). За 2016 рік вилучено з обігу зношених банкнот 821,2 млн шт. на суму 41,6 млрд грн, що за кількістю на 11,5% менше ніж за 2015 рік (928,3 млн шт. на суму 41,5 млрд грн).

З метою поліпшення якості готівки в обігу Національний банк вніс зміни²¹ до Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 01 червня 2011 року № 174, зокрема в частині зобов'язання банку (філії, відділення) передавати банкноти для повторного випуску в обіг своїм філіям, відділенням або іншим банкам (філіям, відділенням) тільки ті, які оброблені автоматизованим способом із використанням обладнання для автоматизованого оброблення банкнот. Зазначена норма набрала чинності з 01 січня 2017 року.

Вилучення з обігу підроблених грошових знаків

За результатами досліджень, проведених експертами Національного банку, протягом

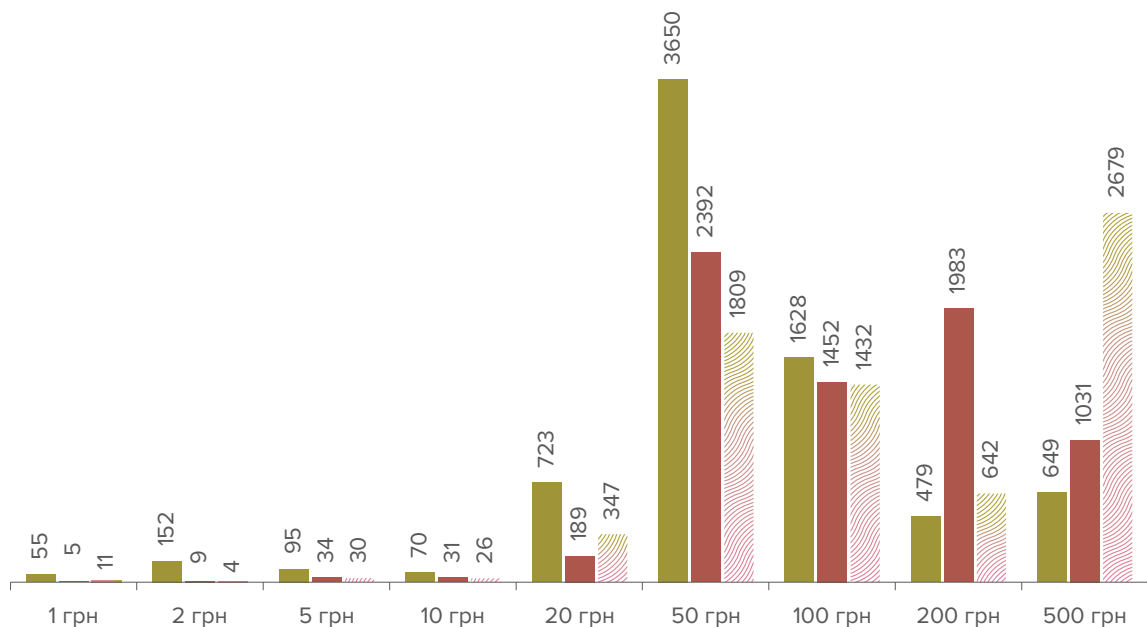
2016 року визнано підробленими та вилучено з обігу близько 7 тис. шт. банкнот національної валюти – загальна кількість підробок залишилася майже на рівні 2015 року. Водночас сума вилучених з обігу підробок становила 1,7 млн грн, що на 40% більше ніж за 2015 рік (пов'язано з відносним збільшенням кількості підробок номіналом 500 грн).

Серед підроблених банкнот переважали номінали 500 грн (2 679 штук), 50 грн (1 809 шт.), 100 грн (1 432 шт.) та 200 грн (642 шт.).

Крім того, у звітному році визнано підробленими та вилучено з обігу банкнот іноземної валюти:

- долари США – 728 шт. (у 2015 році – 456 шт.), серед яких переважали банкноти номіналом 100 доларів США (93% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США);

Кількість вилучених підроблених банкнот гривні за номіналами, шт.

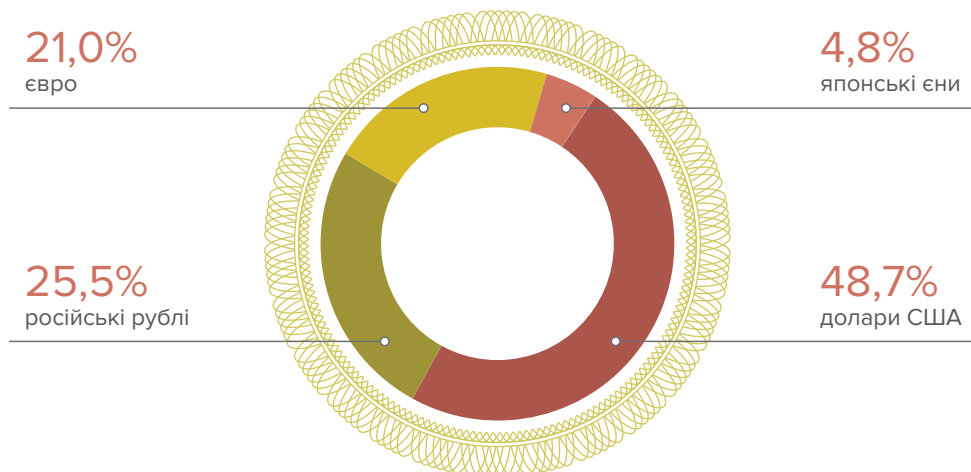
²¹ Постанова Правління № 393 від 17 жовтня 2016 року

Кількість підроблених банкнот на 1 млн справжніх, шт.

- євро – 314 шт. (у 2015 році – 239 шт.), переважали банкноти номіналами 200 та 100 євро (42% та 26% відповідно від загальної кількості вилучених підроблених євро);
- російські рублі – 382 шт. (у 2015 році – 80 шт.), переважали банкноти номіналом 5 000 російських рублів (97% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів);
- японські єни – 72 шт. (у 2015 році не вилучалися), усі банкноти номіналом 10 000 японських єн.

Структура підроблених банкнот іноземної валюти у 2016 році

Випуск та реалізація у 2016 році пам'ятних та інвестиційних монет України

У 2016 році введено в обіг 47 пам'ятних монет (37 найменувань), загальним тиражем 1 155 400 шт.

Національний банк відзначив випуском пам'ятних монет такі події:

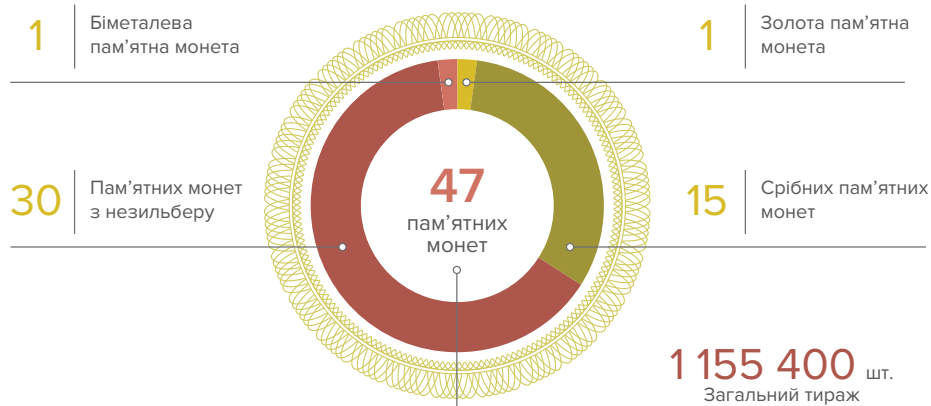
- 25 років незалежності України;
- 100-річчя першого хорового виконання твору М. Леонтовича «Щедрик»;
- 150-річчя Національної парламентської бібліотеки України;
- 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського;

- 75-річчя від дня народження Івана Миколайчука та Богдана Ступки;
- започаткував нову серію «Фауна в пам'ятках культури України» тощо.

Випуском пам'ятних медалей відзначено 30-ті роковини Чорнобильської катастрофи, 20-ту річницю грошової реформи в Україні – випуском пам'ятної обігової монети номіналом 1 гривня та випуском колекційного набору банкнот гривні.

Монети та сувенірна продукція виготовлялись із застосуванням сучасних технологій нанесення тамподруку, емалі, позолоти та голографічних зображень.

Пам'ятні монети України введені в обіг у 2016 році

У 2016 році відбувся традиційний конкурс «Краща монета року України» серед пам'ятних монет, випущених в обіг у 2015 році.

Визначено переможців у трьох номінаціях:

- «Краща монета року України» та «Найкраще художнє рішення» – пам'ятна монета «Київський князь Володимир Великий»;
- «Унікальне ідейне рішення» – пам'ятна монета «Богдан Хмельницький».

Краща монета 2015 рік

Київський князь Володимир Великий

Богдан Хмельницький

Реалізація пам'ятних та інвестиційних монет

У 2016 році Національний банк реалізував:

- в Україні: 1,13 млн шт. пам'ятних монет на суму 170 млн грн та 14,3 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму 61,9 млн грн;
- за кордоном: 55 530 пам'ятних та інвестиційних монет на суму 659,8 тис. євро і 250,7 тис. дол. США.

У 2016 році Національний банк України відновив традицію проведення нумізматичних аукціонів та вирішив реалізувати весь тираж золотих пам'ятних монет «25 років незалежності України» на публічних аукціонах Універсальної товарної біржі «Контрактовий дім УМВБ». Упродовж року через цей механізм реалізовано 196 золотих пам'ятних монет «25 років незалежності України» (49% від їх загального тиражу) на загальну суму 27,78 млн грн.

Реалізація пам'ятних та інвестиційних монет у 2016 році

На веб-сайті Національного банку з вересня 2016 року запрацював сервіс попереднього онлайн-замовлення пам'ятних монет нових випусків. Із використанням цього механізму реалізовано майже 20 тис. шт. пам'ятних монет. Слід відзначити, що першою для попереднього онлайн-замовлення стала доступна пам'ятна монета «Україна починається з тебе».

У Плані випуску пам'ятних монет України на 2017 рік передбачено відзначення:

- 200-річчя видатних українських особистостей – Миколи Костомарова, Івана Айвазовського, Михайла Петренка;
- 150-річчя Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г.Шевченка;
- 100-річчя подій Української революції 1917 – 1921 років;
- 100-річчя від дня народження Тетяни Яблонської;
- 100-річчя Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури;
- продовження серії «Області України»;
- пісенного конкурсу «Євробачення-2017».

Пам'ятна монета «25 років незалежності України»

реалізовано на публічних аукціонах Універсальної товарної біржі «Контрактовий дім УМВБ»

196 шт. на **27,8** млн грн

Концепція організації готівкового обігу в Україні

Правління Національного банку рішенням від 11.08.2016 № 207-рш затвердило Концепцію організації готівкового обігу в Україні.

Концепція передбачає перехід від частково контрольованої моделі організації готівкового обігу, що є зараз в Україні, на делеговану модель.

Суть делегованої моделі організації готівкового обігу полягає в тому, що Національний банк передає частину функцій, які сьогодні виконує в регіонах, іншим учасникам ринку – банкам та компаніям Cash-in-Transit (CIT-компаніям).

Делегована модель:

- знизить витрати на готівковий обіг;
- сприятиме розвитку конкурентного ринку послуг з інкасації;
- знизить частку готівкового обігу на користь безготівкового.

Зазначена модель застосовується у Великобританії, Бразилії, Нідерландах, Фінляндії та Швеції.

Забезпечення готівкового обігу в регіонах здійснюватиметься інфраструктурою уповноважених банків, а в перспективі – із залученням третіх учасників (CIT-компаній) за правилами та під контролем Національного банку. У 2016 році Національний банк розпочав залучення учасників до перевезення готівки. Зокрема, видано ліцензію на надання банкам послуг з інкасації юридичній особі ТОВ «CIT СЕК'ЮРИТІ» та розглянуто пакети документів 3-х юридичних осіб.

Також Концепцією готівкового обігу в Україні передбачається, що Національний банк розміщуватиме свої запаси банкнот і монет у сховищах уповноважених банків, що відповідають критеріям, визначеним в Положенні про критерії та порядок відбору банків, які можуть залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку²².

У Житомирській та Тернопільській областях розпочато пілотний проект з упровадження нової моделі організації готівкового обігу. За його результатами буде розроблено детальний план подальших кроків.

«Самій не довго збитися з путі,
та трудно з неї збитись у гурті»

Леся Українка

05 Підвищення ефективності

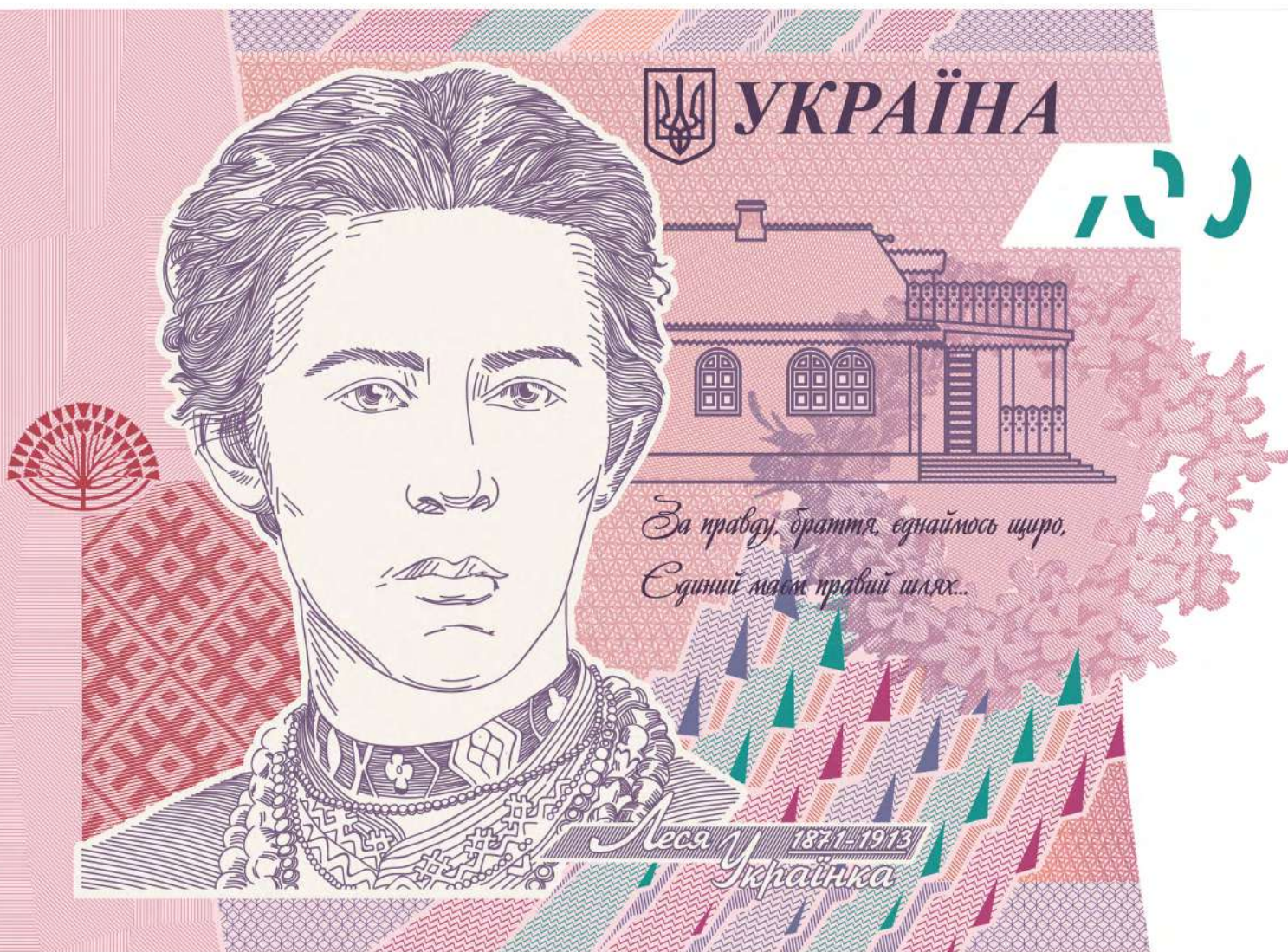
05 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Трансформація Національного банку України

Комунікаційна політика: прозорість і партнерство

Управління персоналом та розвиток людського капіталу

Система внутрішнього контролю
Фінансовий контролінг
Ризик-менеджмент
Внутрішній аудит

Ми підтримуємо діалог та партнерські відносини, маємо спільне бачення та працюємо разом на реалізацію місії Банку
ПАРТНЕРСТВО – цінність Національного банку

20

РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

Заступник Голови Національного банку України Роман Борисенко

«Національний банк уже став прикладом для інших державних органів з точки зору трансформації та показав, що докорінні зміни можливі»

За останні два роки ми змогли запустити одну з найважливіших для економіки реформ у дуже складному секторі та трансформували себе як регулятора й інституцію. Національний банк стрімко долає непростий шлях перетворення із забюрократизованого регулятора пострадянського ґатунку на сучасний, відкритий і незалежний центральний банк. Центральний банк зразка 2016 року прагне мати довіру суспільства та інтегруватися до європейської спільноти центробанків. Визнання успіхів Національного банку як міжнародними партнерами, донорами, так і бізнес-співтовариством – це наша спільна перемога, за яку щиро дякую всьому колективу центрального банку.

2016 рік пройшов під знаком не зовсім помітних з першого погляду, проте дуже важливих та глибинних змін усередині Національного банку. Ми працювали над підвищенням якості фінансової звітності, удосконалили електронний документообіг, продовжували оптимізацію та автоматизацію процесів, налагодили внутрішній діалог між структурними підрозділами регулятора, модернізували та розбудували власний HR-бренд. Тривав процес централізації функцій Національного банку.

Сьогодні Національний банк продовжує задавати стандарти та тренди реформування державного сектору. Будь-які зміни починаються з кожного з нас. Саме тому до внутрішньої трансформації залучені працівники різних підрозділів, кожен з яких робить вагомий внесок у спільну справу – розвиток нового центробанку країни. Такий підхід потребує ефективної горизонтальної взаємодії представників різних ланок менеджменту, робить максимально прозорими внутрішні процеси та, як наслідок, підвищує залученість працівників.

Попереду ще багато завдань, виконання яких передбачене Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Перекоаний, що ми і надалі виконуватимемо роль драйвера реформи фінансового сектору.

Трансформація Національного банку України

Національний банк після трансформації, проведеної в попередні роки, у 2016 році концентрувався на оптимізації та реінжинірингу процесів центрального банку, працював над виведенням за межі регулятора неключових функцій та активів.

Процесне управління Національного банку

Національний банк – це система великої кількості взаємопов'язаних процесів. Запорука високої ефективності управління внутрішніми процесами полягає в чіткій узгодженості на всіх рівнях, делегуванні повноважень та впровадженні горизонтальних комунікацій.

Роботи з моделювання процесів, здійснені протягом 2016 року, сприяли отриманню співробітниками більш глибокого розуміння процесів й інформації щодо рівня залученості та відповідальності різних підрозділів Національного банку в тому чи іншому процесі.

Ключові досягнення процесного управління Національного банку у 2016 році:

- запроваджено культуру процесного управління, яка постійно розвивається;
- розроблено та імплементовано міжнародні практики управління та моделювання процесів;
- визначено критичні процеси для мінімізації ризиків;
- визначено агентів змін у підрозділах (співробітник, який впливає на процес або є учасником процесу);
- розроблено та затверджено дерево процесів Національного банку, що має трирівневу структуру та власників процесів;
- створено централізовані бази даних, що містять посадові інструкції та регламентуючі діяльність положення про підрозділи центрального банку;
- проведено інвентаризацію нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку, створено електронну бібліотеку документів;
- змодельовано портфель процесів Національного банку (123 процеси) та створено Репозитарій процесів;
- здійснено оптимізацію за ключовими процесами.

2016 рік у цифрах процесного управління

27

Кількість основних процесів 1-го рівня (напрямків діяльності)

32

Власники процесів 2-го рівня

146

Процеси 2-го рівня

1 770

Документи, які регламентують процеси

52

Контактні особи у підрозділах

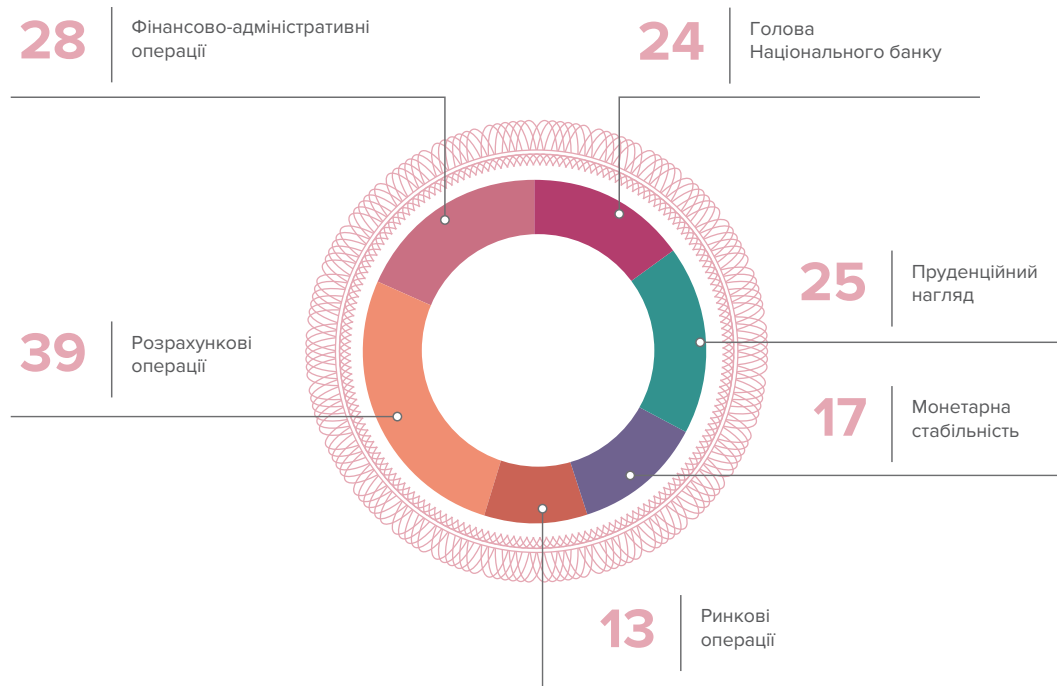

123

Змодельовані та погоджені схеми з власниками процесів

2016 рік заклав упевнений старт для формування зрілої організації в частині управління процесами.

Наразі всі процеси визначено, змодельовано й здійснюється їх оптимізація та автоматизація.

Структура процесів другого рівня за функціональними напрямками

Проектне управління Національного банку

Національний банк одним із перших серед державних установ перейшов до інтегрованого проектного управління діяльністю.

У 2015 році створено Проектний офіс Національного банку на базі управління стратегії та реформування. Проектний офіс покликаний керувати широкомасштабними змінами, які відбуваються в рамках

внутрішньої організаційної трансформації регулятора та реформи фінансового сектору в цілому. Удосконалення функціонування Проектного офісу центрального банку – складний та необхідний етап у рамках підтримки реалізації довгострокової стратегії Національного банку.

Робота з упровадження проектного менеджменту, здійснена у 2014 – 2015 роках, заклала базу для подальших розвитку та вдосконалення, що відбулись у 2016 році.

Етапи впровадження проектного менеджменту в Національному банку

На початку 2016 року портфель проектів налічував понад 40 проектів. Без спеціальних інструментів та поглиблення професійних знань керування цим портфелем було б ускладненим. Тому Проектний офіс доклав максимум зусиль для структурування, автоматизації та вдосконалення інструментів проектного управління.

Основні досягнення у 2016 році:

- створено єдиний центр компетенцій, що аналізує всі ініціативи Національного банку на предмет доцільності та обґрунтованості їх впровадження – Проектний офіс;
- створено портал Проектного офісу, який містить актуальний реєстр проектів Національного банку. Доступ до порталу мають усі співробітники Національного

банку, портал має підсайти всіх проектів з їх проектною документацією;

- розроблено та стандартизовано формат звітності проектних менеджерів, що включає в себе: інформацію про планові та реалізовані заходи, планування та використання бюджету проекту, зміни в строках та ресурсах, ризику, що можливо мінімізувати;
- навчання: у 2016 році зосереджено увагу на розвитку культури Проектного менеджменту, підтримці та навчанні співробітників банку. Організовано дві зустрічі Клубу проектних менеджерів (запрошено зовнішніх доповідачів комерційного та державного сектору для обміну знаннями та кращими практиками щодо реалізації реформ).

Централізація функцій Національного банку

У 2016 році завершилася централізація неключових функцій Національного банку та реформування територіальних управлінь:

- процеси формалізовано. Національний банк стабілізував роботу з регіонами після централізації багатьох функцій забезпечення;
- усі територіальні управління Національного банку виключено з Єдиного державного реєстру;
- створено групу представників центробанку у регіонах.

На сьогодні в регіонах виконується лише функція з підтримання готівкового обігу.

Робота Національного банку з непрофільними активами

У 2016 році Правління Національного банку прийняло 11 рішень про передавання в оренду частини приміщень центробанку в регіонах:

- у чотирьох областях орендарі вже уклали договори оренди з Фондом державного майна України (у Херсонській, Тернопільській (2 орендарі), Харківській (2 орендарі), Львівській областях – загальна площа 4 267,75 кв. м);
- станом на початок 2017 року в п'яти регіонах орендарі проводили організаційні заходи з укладання договорів оренди з регіональними відділеннями Фонду державного майна України;
- Національний банк отримав та опрацьовує звернення від державних структур та комерційних банків щодо оренди приміщень у трьох областях.

Виведення непрофільних активів за межі регулятора:

- у 2016 році прийнято рішення про вибуття 10 непрофільних активів;
- підготовлено та передано на погодження Фонду державного майна України документи для продажу шести непрофільних об'єктів;
- готуються до передавання три об'єкти;
- подані звернення до Фонду державного майна України за об'єктом незавершеного будівництва оздоровчого комплексу «Прикарпаття» про включення до списку об'єктів, які підлягають приватизації.

Електронний документообіг Національного банку

У 2016 році Національний банк зменшував як внутрішній, так і зовнішній паперовий документообіг у рамках проекту, зокрема:

- внутрішній електронний документообіг у Національному банку збільшився майже на 30%;
- понад 60% від загальної кількості кореспонденції з банками відбувалося в електронній формі;
- обсяг документообігу через Систему електронної взаємодії з органами державної влади в IV кварталі 2016 року становив понад 600 електронних документів;
- у розрізі взаємодії з громадянами та юридичними особами частка зареєстрованих електронних звернень громадян зросла в 13 разів.

Електронний документообіг в Національному банку

У рамках розвитку електронного документообігу Національний банк тісно співпрацював з Державним агентством з питань електронного урядування, Центральним державним архівом, Міністерством юстиції, Державною міграційною службою та іншими державними органами. Так, наприклад, з осені минулого року Національний банк розпочав обмін електронними документами з іншими органами державної влади, підключившись

до Системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ).

Для сприяння зовнішньому документообігу Національний банк узяв активну участь у створеному за ініціативи Незалежної асоціації банків України проекті Paperless, що увійшов до оновленої Комплексної програми розвитку фінансового сектору. Головна мета проекту – перехід до електронного документообігу та спрощення певних процедур.

Комунікаційна політика: прозорість і партнерство

Стратегічні комунікації

У 2016 році комунікаційні зусилля спрямовалися на розширення та поглиблення взаємодії зі стейкхолдерами. Як і торік, Правління і топ-менеджери Національного банку брали активну участь у професійних дискусіях та експертних комунікаціях, роз'яснюючи політику Національного банку. Інтенсивність комунікацій удвічі перевищила показники минулого року – за 2016 рік члени Правління та вищий менеджмент Національного банку були учасниками 270 публічних заходів. Відповідно до традицій кращих та найпрогресивніших центральних банків світу також посилено взаємодію керівництва Національного банку з представниками бізнесу та управлінцями в регіонах.

Важливим елементом забезпечення підзвітності суспільству залишаються доповіді в парламенті та комітетах Верховної Ради. У лютому 2016 року Голова Національного банку Валерія Гонтарева виступила на пленарному засіданні вищого законодавчого органу країни з роз'ясненням для депутатів і громадськості рішень та дій центрального банку. Активну участь у роботі парламентського Комітету з питань фінансової політики і банківської діяльності брали члени Правління та керівники структурних підрозділів Національного банку – упродовж 2016 року вони взяли участь

у роботі 23 засідань комітету.

Ефективна комунікаційна політика сприяє виконанню місії Національного банку із забезпечення цінової та фінансової стабільності. Водночас управління інфляційними очікуваннями, яке може бути здійснено завдяки ефективній комунікації, є інструментом реалізації мандата центрального банку. Тому в 2016 році значно посилено комунікацію статистичної звітності і регулярних звітів Національного банку. Публікація кожного із центральних звітів – «Інфляційного звіту», «Звіту про фінансову стабільність», «Звіту про банківський сектор» – відбувається відповідно до визначеного графіка та супроводжується публічними комунікаціями – прес-релізом, зустріччю з засобами масової інформації та експертами.

Новим елементом комунікацій центробанку стало проведення у травні 2016 році першої наукової конференції Національного банку. Створення візуальної айдентики, комунікаційне супроводження, спеціальні події в рамках конференції були покликані допомогти розбудувати позитивний імідж Національного банку на міжнародній арені як потужного центру економічної думки серед центральних банків. Подібні цілі реалізовані і під час проведення Щорічної зустрічі країн-членів Міжнародного валютного фонду та Світового банку у Києві у червні 2016 року.

Визначення візії Національного банку України як сучасного, відкритого та інтегрованого до європейської спільноти центрального банку зумовлює надання стратегічного значення чіткій та зрозумілій комунікації.

Прозорість і комунікація підвищують результативність реалізації політики

та посилюють підзвітність центрального банку. Розкриття даних, надання відомостей про свої дії та пояснення рішень дає центральному банку можливість формувати очікування ринків та прогнозувати їх поведінку, а економічним агентам – ухвалювати обґрунтовані та ефективні економічні рішення.

Робота із засобами масової інформації

Упродовж 2016 року спікери Національного банку дали 75 інтерв'ю для телебачення, радіо, інтернет- і друкованих видань, підготовлено 1010 відповідей на запити засобів масової інформації, проведено 25 прес-конференцій та брифінгів. Опубліковано 443 прес-релізи.

Новим інструментом реагування на інформаційні ризики та фейкову інформацію стала публікація факт-чеків (від англ. fact-check – перевірка фактів) на сайті та в соціальних медіа. Крім того, розпочато практику створення тематичних лонг-рідів та ленденгів на базі офіційного сайту, присвячених очищенню банківської системи та різноманітним подіям, зокрема міжнародним конференціям.

Офіційний веб-сайт: надійність і відкритість

Задля якісного задоволення інформаційних потреб аудиторії та комунікації політики Національного банку офіційний сайт як ключовий канал комунікацій постійно наповнюється новою інформацією та поповнюється новими розділами. У 2016 році створено розділи «Фінансові ринки», «Дослідження», «Оперативний стан валютного ринку» та «Валютні аукціони». Загалом упродовж 2016 року веб-сайт банку відвідали 3,2 млн користувачів.

У 2016 році розпочато роботи зі створення принципово нового веб-сайта Національного банку. Оновлення стосуватиметься як змістової частини сайту, так і технологічних рішень, на яких він побудований. Нова платформа дасть змогу користувачам ефективно взаємодіяти з веб-сайтом за допомогою власних мобільних пристроїв. Завдяки зростанню кількості статистичної інформації, яку банк надає у формі відкритих даних, новий веб-сайт запропонує ряд високоефективних інструментів для їх аналізу та інтерпретації.

Соціальні медіа – нові канали взаємодії з громадськістю

Відповідаючи на нові інформаційні виклики та орієнтуючись на загальносвітові тренди,

Національний банк розширює пул соціальних медіа. Комунікація безпосередньо зі споживачем інформації допомагає вибудовувати довіру та підвищує зрозумілість. Для досягнення цієї мети Національний банк розпочав роботу над підготовкою адаптованого контенту та розвитком візуальної складової комунікацій. Це дало змогу в 2016 році більш ніж удвічі збільшити охоплення аудиторії за всіма мережами (Facebook, YouTube, Instagram, Flickr, Twitter).

Музей грошей: на шляху до трансформації

Важливим компонентом упровадження загальної стратегії комунікацій Національного банку є трансформація Музею грошей Національного банку в сучасний Інформаційно-комунікаційний центр. Тому в 2016 році Музей грошей, як і в попередньому році, функціонував у форматі «Відкритий музей – відкритий Національний банк України», одночасно працюючи над підготовкою проекту щодо масштабних перетворень (плановий горизонт відкриття – 2020 рік).

Інтерес до експозиції Музею разом із можливістю зазирнути за лаштунки центрального банку продовжив привертати увагу відвідувачів – у 2016 році попит на екскурсії збільшився майже вдвічі – Музей прийняв 5 623 відвідувачів та провів 256 екскурсій (за 2015 рік з експозицією ознайомилися 3 204 особи).

Фінансова обізнаність – вироблення стратегічної ідеї для України

У 2016 році за напрямом «Підвищення фінансової грамотності населення України», як і передбачено Комплексною програмою розвитку фінансового сектору до 2020 року, Національний банк розробив та погодив із Цільовою командою реформ концепцію розвитку цього напрямку. Регулятори фінансового сектору та зацікавлені стейкхолдери за координації Національного банку провели дві стратегічні сесії для визначення спільних завдань і плану дій із підвищення фінансової обізнаності українців. Тривають обговорення.

Управління персоналом та розвиток людського капіталу

Фокусом в управлінні персоналом у 2016 році стали: автоматизація HR-процесів, розвиток корпоративної культури та внутрішніх комунікацій, упровадження нових підходів до управління талантами та знаннями.

Одним з основних напрямів другого етапу трансформації є автоматизація процесів. У 2016 році розпочалося впровадження в Національному банку сучасної автоматизованої системи управління персоналом SAP HR, що об'єднує процеси від ведення організаційно-штатної структури, планування та обліку робочого часу до оцінювання діяльності працівника на підставі ключових показників ефективності та компетенцій, нарахування заробітної плати, звітності.

Розвиток корпоративної культури

У 2016 році одним з найважливіших напрямів розвитку людського капіталу Національний банк визначив створення нової моделі корпоративної культури центробанку. Цільову модель корпоративної культури розробляли самі працівники Національного банку. Для цього в липні 2016 року проведено дослідження «НБУ – це МИ». Опитування тривало два тижні, участь у ньому взяли понад 2 450 працівників. Корпоративна культура розглядалась у розрізі основних аспектів – організаційні цінності, система мотивації та стимулювання, внутрішні комунікації та рівень взаємодії, система лідерства та прийняття рішень, ставлення та розуміння змін в організації.

З результатами опитування працювала робоча група, спеціально створена з працівників різних підрозділів Національного банку. Результатом її роботи став проект моделі корпоративної

культури та плану з її досягнення. Фінальну стратегію розвитку корпоративної культури в перспективі 5 – 10 років затверджено Правлінням Національного банку.

Корпоративна культура, до якої прагне Національний банк, базується на принципах збалансованості, бережливості, іноваційності та швидкості. В основі її – організаційні цінності та стратегія розвитку Національного банку.

Організаційні цінності Національного банку відображено і в Кодексі етики працівника Національного банку, ухваленому в квітні 2016 року. Цей документ є зведенням норм і правил етичної та ділової поведінки працівників, знання та дотримання яких допомагає приймати правильні рішення, уникати ситуацій, що можуть завдати шкоди репутації Національного банку.

Цінності Національного банку:

- патріотизм;
- професійність;
- прозорість;
- порядність;
- партнерство.

Внутрішні комунікації

У 2016 році внутрішні комунікації виділилися в окрему функцію, що керується принципами:

- результативності – розуміння працівниками поставлених перед ними та організацією спільних цілей для досягнення найкращого результату та підтримання рівня ефективності;
- готовності до змін – розуміння працівниками необхідності змін та залученість до них завдяки відкритості процесів та ефективним комунікаціям;

- співпраці – розуміння того, хто і що саме робить, активне використання вертикальних та горизонтальних зв'язків, що підвищують ефективність щоденної роботи;
- прозорості – доступності своєчасної інформації з першоджерела про те, що відбувається всередині організації;
- залученості та інтегрованості, що підвищують мотивацію до результативної діяльності.

Уперше в 2016 році в Національному банку відбулася Велика зустріч керівництва та колективу – новий формат внутрішніх комунікацій, покликаний надати кожному працівникові можливість від перших осіб Національного банку дізнатися про стратегічні напрями розвитку та найважливіші проекти Національного банку.

Протягом року відбулася низка внутрішніх заходів для колективу, які мали на меті залучення працівників до благодійної діяльності та сприяли налагодженню співпраці між працівниками та підрозділами. Так, благодійна ініціатива колективу Національного банку з допомоги воїнам антитерористичної операції набула в 2016 році потужного розвитку. Працівники Національного банку консолідували зусилля та власним коштом підтримували своїх колег – працівників Національного банку, які проходили військову службу в зоні проведення антитерористичної операції; поранених воїнів, які перебували в шпиталях; бійців у «гарячих точках».

«Магніт» для талантів

Національний банк України прагне стати «магнітом» для молодих талантів, які мають стійке бажання розвиватися та змінювати країну на краще. Для реалізації цих стратегічних цілей у 2016 році розпочато програму стажування студентів та випускників вищих навчальних закладів.

Під час стажування студенти мають змогу працювати над розробленням та утіленням нових ідей/проектів

під керівництвом досвідчених працівників Національного банку. Після закінчення стажування відбувається презентація такої ідеї чи проекту.

У 2016 році:

- прийнято заявки на проходження стажування – 143 студенти;
- оформлено до стажування – 51 студент;
- успішно пройшли стажування – 49 студентів.

Бренд роботодавця

У грудні 2016 року Національний банк став першим із установ державного сектору, яка удостоїлася першого місця в рамках премії «HR-бренд 2016» у номінації «Україна». Регулятор брав участь у конкурсі з кейсом «ПЕРСОНАЛЬна трансформація Національного банку», який описував внутрішню трансформацію центробанку крізь призму змін у роботі HR-підрозділу та функції управління персоналом.

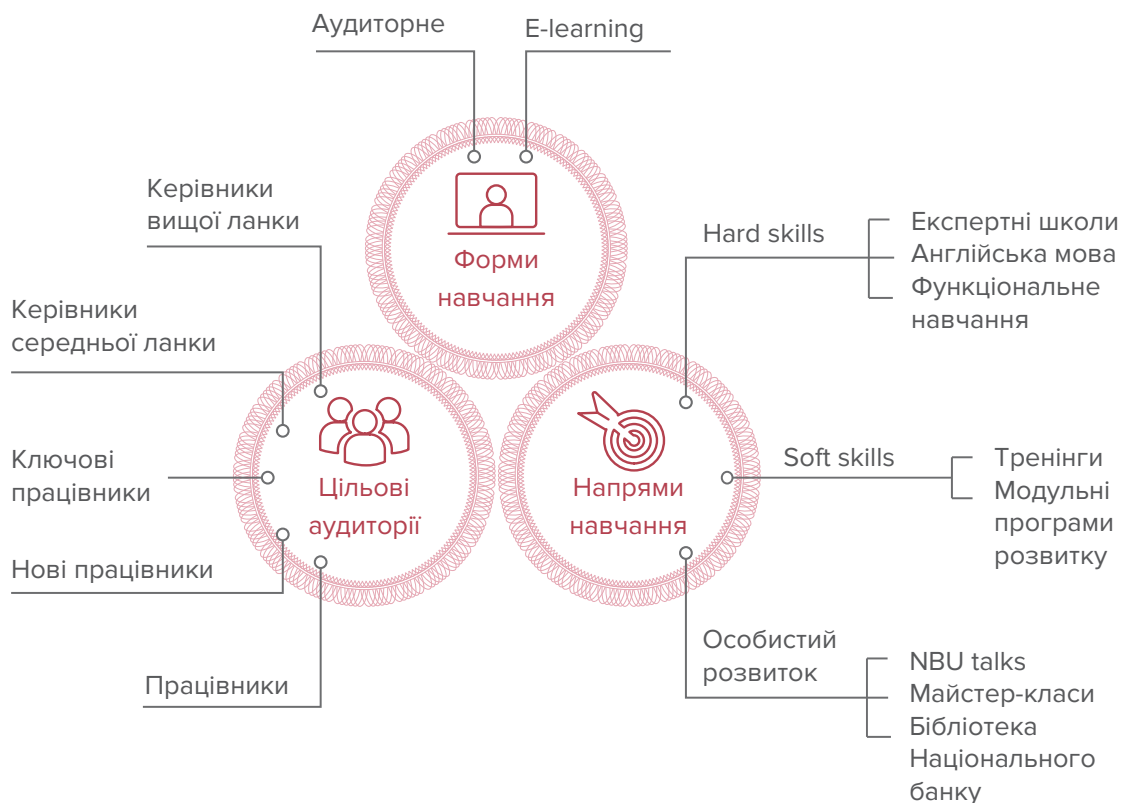
Крім того, у листопаді 2016 року Асоціація дипломованих фінансових аналітиків України CFA Society Ukraine визнала Національний банк кращим роботодавцем у 2016 році. Традиційно цією нагородою відзначають установи та компанії, які працевлаштували найбільшу кількість дипломованих професіоналів із сертифікатами CFA. Значна частина працівників Національного банку, зокрема топ-менеджменту, пройшли навчання за програмами CFA Institute та мають міжнародні сертифікати CFA.

Управління знаннями

У 2016 році тривала робота з упровадження комплексного підходу до навчання персоналу, що враховує особливості внутрішніх цільових аудиторій та дає змогу ефективно розвивати працівників.

У 2016 році 5957 слухачів пройшли навчання в Національному банку, із яких 203 – працівники Банкнотно-монетного двору, 536 – працівники банків України та інших небанківських установ.

Система навчання персоналу Національного банку

У 2016 році впроваджено новий для Національного банку формат навчання – внутрішні експертні модульні програми:

- Школа проектного менеджменту;
- Школа пруденційного нагляду;
- Школа внутрішнього аудиту;
- Школа внутрішніх тренерів.

Подібні внутрішні школи мають на меті забезпечення постійного процесу обміну досвідом між працівниками, побудову та підтримання професійної експертизи та горизонтальних комунікацій.

Ще одним форматом розповсюдження експертизи та унікальних знань, а також обміну досвідом між працівниками

Національного банку став започаткований у липні 2016 року новий розвиваючий захід NBU talks.

NBU talks – це відкриті лекції від запрошених та внутрішніх спікерів – експертів у своїх галузях, доступні для всіх працівників Національного банку. Протягом року відбулося сім таких заходів, присвячених особистій ефективності, аналітиці, діджиталізації, комунікаціям, ризик-менеджменту, процесного та проектного менеджменту. Лекції прослухали понад 300 співробітників Національного банку.

Одним із пріоритетів у сфері управління знаннями у 2016 році залишалося підвищення рівня знання англійської мови. 227 керівників різних рівнів протягом року покращували свої знання англійської. Навчання проводили як внутрішні викладачі, так і зовнішній провайдер. Зокрема Національний банк співпрацював з Офісом зв'язку НАТО в Україні та ініціативою GoGlobal, навчання за програмами яких протягом року пройшли 46 працівників.

У 2016 році продовжився розвиток корпоративних компетенцій Національного банку. Понад 246 керівників взяли участь у 18 тренінгах з розвитку компетенцій «Орієнтація на результат», «Співпраця», «Компетентність та розвиток», «Організованість», «Проактивність», розроблених командою штатних тренерів Національного банку.

Управління талантами

У 2016 році Національний банк запровадив нову та сучасну форму кадрового резерву центрального банку. Кадровий резерв Національного банку – група найефективніших та найбільш схильних до розвитку та кар'єрного зростання працівників різного рівня управління. Вони відбираються та розвиваються

за спеціальною методикою чи програмою та можуть претендувати на більш високі, у тому числі ключові або керівні, посади чи горизонтально переміщуватись у рамках певного рівня управління (ротація до суміжних функціональних напрямів/ підрозділів), чи долучатися до проектної діяльності в ролі менеджера, лідера проекту.

Національний банк розробив профіль кадрового резервіста, що базується на ТОП-навичках лідера-2020, анонсованих на Давоському економічному форумі в 2015 році. Перший відбір до кадрового резерву, що відбувся у 2016 році, проходив у декілька етапів відповідно до зазначеного профілю. За результатами цього відбору до кадрового резерву включено 37 працівників Національного банку, із них 22 – наступники на ключові та керівні посади, для кожного з яких розроблено індивідуальний план розвитку відповідно до профілів посад. Ще 15 працівників визначені як таланти, які можуть розвиватися в рамках проектів та горизонтальної ротації.

Крім того, у 2016 році стартувала програма наставництва. Наставництво в Національному банку – системний процес передавання знань, досвіду, корпоративної культури та цінностей від наставника до підопічного з метою його розвитку. Мета наставництва в Національному банку:

- формування внутрішньої експертизи;
- акумулювання специфічного досвіду і технологій з подальшим передаванням;
- передавання знань, накопичених в організації та норм корпоративної культури.

За результатами відбору, що відбувався в три етапи відповідно до розробленого профілю наставника, до програми наставництва залучено 28 працівників. Усі вони – експерти в своїй сфері та мають внутрішню мотивацію передавати ці знання іншим.

Система внутрішнього контролю

У 2016 році Національний банк продовжував роботу над удосконаленням системи внутрішнього контролю, розпочату в 2015 році для підвищення прозорості внутрішніх процесів. Так, завдяки впровадженню нової концепції з управління витратами за підсумками року вдалося зекономити понад 300 млн грн державних коштів.

Фінансовий контролінг

Протягом 2015 – 2016 років Національний банк упроваджував якісні зміни в систему внутрішнього контролю на всіх напрямках управлінської діяльності.

У рамках реалізації проекту «Реорганізація кошторисного процесу Національного банку» Національний банк:

- забезпечив повноцінне функціонування Бюджетного комітету Національного банку, наділеного повноваженнями щодо управління питаннями з реалізації всіх етапів кошторисного процесу;
- удосконалив контроль за витратами та їх оптимізацію, прийняття управлінських рішень;
- визначив склад суб'єктів кошторисного процесу з урахуванням централізації функцій Національного банку;
- запровадив новий порядок обґрунтування профільними підрозділами показників витрат;
- розробив єдині формати розрахунку потреби та ресурсів на підставі визначених драйверів і норм витрат;
- заклав основи для інтеграції процесу формування кошторису адміністративних

витрат із процесами планування закупівель. Цього вдалося досягти завдяки включенню до форматів розрахунку потреби та ресурсів інформації щодо кодів Національного класифікатора України «Єдиний закупівельний словник ДК 021:2015» для їх подальшого використання.

У 2016 році Правління Національного банку схвалило Концепцію з управління витратами, якою започатковано нові підходи до цього процесу в Національному банку. Втілення цієї Концепції передбачає:

- запровадження культури ощадливого користування державними ресурсами;
- побудову процесів управління витратами;
- детальний аналіз обґрунтування доцільності при здійсненні інвестицій із застосуванням методу порівняння витрат і вигод.

Крім того, у 2016 році Національний банк удосконалив склад та процедуру формування і складання фінансової управлінської звітності з урахуванням кращого міжнародного досвіду та потреб внутрішніх користувачів.

У результаті запроваджено поліпшену систему фінансової управлінської звітності, яка базується на:

- структурованому пакеті управлінських звітів за функціональними ознаками фінансової діяльності центрального банку. Пакет містить порівняльну характеристику фактичних показників із прогнозними даними балансу та доходів і витрат;
- візуалізації динаміки складових балансу та доходів і витрат;
- формуванні пакета управлінських звітів для профільних підрозділів, які відповідають за основні фінансові операції.

Отриманий структурований пакет управлінських звітів дає змогу здійснювати аналіз результатів діяльності не лише в сукупному вигляді, а й у розрізі підрозділів банку. Пакет управлінської звітності також є інструментом для вторинного контролю обліку фінансових операцій і правильності відображення фінансових результатів.

Основні напрями вдосконалення системи фінансового контролю Національного банку в 2017 році:

- інтеграція кошторисного процесу з процесом стратегічного планування діяльності підрозділів банку та проектною діяльністю;
- підвищення якості та системності прогнозування доходів і витрат із використанням розроблених моделей прогнозування;
- удосконалення систем управління ефективністю і впровадження дієвих інструментів моніторингу та контролю за витратами підрозділів.

Ризик-менеджмент

Упродовж 2016 року Національний банк удосконалював свою систему управління ризиками відповідно до рекомендацій місії Міжнародного валютного фонду, сучасних міжнародних стандартів і світових практик.

Комплексна система управління ризиками Національного банку охоплює всі аспекти його діяльності, є її невід'ємною частиною та передбачає послідовність і прозорість управління ризиками в масштабах усієї організації.

Система управління ризиками Національного банку включає визначення ролей та обов'язків ключових сторін у процесі управління ризиками, процедури, інструменти і методи управління ризиками, які використовуються Національним банком, та управлінську звітність.

Процес управління ризиками підтримується

за рахунок упровадження активної культури управління ризиками, яка визнає необхідність ретельного аналізу й управління ризиками в усіх процесах Національного банку.

Протягом 2016 року основні зусилля спрямовувалися на вдосконалення процедур, інструментів і методів управління ризиками за наведеними нижче напрямками.

Управління кредитними ризиками

У 2016 році закінчено проект із підвищення ефективності кредитного процесу та актуалізовано цільові макрорівневі процеси, що регламентують взаємодію підрозділів Національного банку в межах трьох ключових процесів:

- процесу аналізу та ухвалення рішення щодо кредитування банків;
- процесу кредитного адміністрування та моніторингу;
- процесу роботи з проблемними активами та порядком відчуження заставного майна, набутого у власність Національного банку.

З метою оцінки рівня кредитного ризику та для підвищення рівня розкриття кредитної якості фінансових активів і повнішого розкриття інформації відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності 3 здійснено бек-тестування та актуалізацію внутрішньої методології визначення кредитних рейтингів банків-позичальників і переглянуто профіль кривої ймовірності дефолтів банків України.

Для вдосконалення методики розрахунку резерву під знецінення кредитів банкам та іншим позичальникам унесено зміни до внутрішньої методології Національного банку щодо порядку оцінювання фінансових ризиків і підготовки інформації щодо формування та використання резервів Національного банку на покриття фінансових ризиків, пов'язаних зі зменшенням корисності активів.

Управління ринковими ризиками

У 2016 році вжито заходів з метою підвищення ефективності управління ринковими ризиками, зокрема впроваджено:

- підхід щодо управління активами та зобов'язаннями під час здійснення управління міжнародними резервами. Управління активами та зобов'язаннями – це концепція управління діяльністю і фінансовими ризиками шляхом зіставлення фінансових характеристик активів та пов'язаних із ними зобов'язань (балансових і позабалансових);
- ризик-апетит до фінансових ризиків міжнародних резервів (ринкового, кредитного і ризику ліквідності), систему лімітів фінансових ризиків та інших контрольних показників для міжнародних резервів, процедури їх моніторингу та ескалації відхилень;
- нові структуру та порядок підготовки Інвестиційної декларації міжнародних резервів;
- щомісячний управлінський звіт про результати управління міжнародними резервами для розгляду на засіданні Комітету з управління активами та пасивами Національного банку. Мета – оцінити дотримання ризик-апетиту й інших вимог Інвестиційної декларації міжнародних резервів;
- методик і порядок визначення «знижок за ризик (haircut)» для операцій із купівлі-продажу іноземної валюти на умовах «своп»;
- новий порядок здійснення перевірок цінових умов операцій із міжнародними резервами на відповідність ринку, тобто того, що кожна така операція здійснена за справедливою вартістю, яка відображає об'єктивні умови ринку на момент укладення договору;
- новий порядок управління кредитним ризиком під час здійснення операцій із міжнародними резервами, який забезпечує:

- ідентифікацію всіх кредитних ризиків, які виникають під час здійснення операцій із міжнародними резервами;
- використання надійних методів для оцінки кредитних ризиків міжнародних резервів;
- здійснення управління та звітування щодо ідентифікованих кредитних ризиків міжнародних резервів таким чином, щоб забезпечити належне розуміння кредитних ризиків, які приймає Національний банк;
- здійснення контролю та звітування про дотримання всіх лімітів та інших форм контрольних показників (у тому числі процедуру ескалації виявлених порушень лімітів).

Триває робота над розробкою нової методології та порядку оцінки справедливої вартості похідних фінансових інструментів за операціями, що здійснює Національний банк.

Управління операційними ризиками

У 2016 році Національний банк удосконалив чинну систему управління операційними ризиками з урахуванням рекомендацій Базельського комітету з питань банківського нагляду та практичного досвіду провідних світових центральних банків.

Діяльність Національного банку щодо управління операційними ризиками у звітному періоді зосереджувалася в таких сферах:

- удосконалення системи управління безперервною діяльністю;
- посилення системи внутрішнього контролю;
- проведення самостійного оцінювання операційних ризиків та засобів контролю для процесів Національного банку;
- управління ключовими індикаторами операційного ризику;
- управління подіями операційного ризику.

Національний банк упровадив систему управління безперервною діяльністю відповідно до міжнародних стандартів (ISO 22301, ISO 27031 та інших). Це дасть змогу мінімізувати негативний вплив непередбачуваних обставин на діяльність Національного банку та банківської системи в цілому, а також прискорити відновлення нормального режиму діяльності.

Для працівників Національного банку проводиться регулярне навчання з метою підвищення рівня їх обізнаності у виявленні операційного ризику та запобіганні його реалізації, а також для підвищення корпоративної культури щодо управління операційними ризиками та системи внутрішнього контролю.

Робота з проблемними активами

У 2016 році зроблені чергові кроки, спрямовані на побудову ефективного процесу роботи з проблемними активами Національного банку.

Зокрема, між Національним банком, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та міжнародною громадською організацією Transparency International підписано меморандум про співпрацю в побудові в Україні прозорого та ефективного механізму реалізації активів банків, що ліквідуються. Зазначені активи, у тому числі й ті, що передані в заставу Національному банку, реалізовуватимуться через систему ProZorro.Sale.

Крім того, Національний банк та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2016 року проводили спільну роботу із залучення закордонних торговельних майданчиків, що в подальшому дасть змогу не обмежувати коло потенційних покупців майна банків лише територією України. Перші торги на таких майданчиках відбудуться в середині 2017 року.

Усього за результатами роботи в 2016 році на рахунки Національного банку надійшло понад 4 млрд грн. Повністю погашено

заборгованість за кредитами, наданими ПАТ «Банк Форум», ПАТ «КБ «Хрещатик» та ПАТ «Інпромбанк».

Внутрішній аудит

Департамент внутрішнього аудиту Національного банку упродовж 2016 року оцінював та сприяв удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю шляхом проведення аудиторських перевірок.

Перевірки здійснювалися відповідно до вимог Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту, прийнятих та опублікованих міжнародним Інститутом внутрішніх аудиторів, та були зорієнтовані на ключові процеси, що здійснюються в Національному банку.

Упродовж 2016 року проведено 29 аудиторських перевірок ефективності управління ризиками та внутрішнього контролю за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку. У тому числі це були перевірки на виконання рекомендацій, наданих Міжнародним валютним фондом за результатами оцінки захисних механізмів, та відповідно до положень Меморандуму про економічну і фінансову політику з Міжнародним валютним фондом.

Перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку України в 2016 році, складеного на основі ризик-орієнтованих підходів до вибору об'єктів аудиту. Планові аудиторські перевірки охопили всі функціональні напрями діяльності Національного банку та здійснювались на основі процесного підходу.

У 2016 році відновила свою роботу Рада Національного банку України, одним із законодавчо визначених завдань якої є здійснення нагляду за системою внутрішнього контролю Національного банку. З метою оцінки надійності та результативності системи внутрішнього контролю

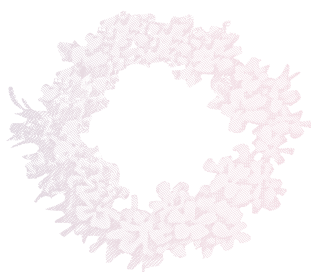
в Національному банку Рада Національного банку створила Аудиторський комітет, який розпочав роботу в листопаді 2016 року.

Крім того, упродовж 2016 року Національний банк:

- здійснив трансформацію процесів внутрішнього аудиту Національного банку;
- запровадив нові підходи до здійснення аудиторських перевірок у системі Національного банку з урахуванням кращих практик щодо застосування Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту;
- створив внутрішню «Школу аудиту», в межах якої реалізується програма постійного професійного розвитку аудиторів центрального банку;
- привів у відповідність до вимог Закону України «Про Національний банк України» документи, що регулюють діяльність Департаменту внутрішнього аудиту, які затверджено Радою Національного банку України у січні 2017 року. Зазначені зміни дають змогу посилити незалежність функції внутрішнього аудиту і підвищити якість проведення внутрішнього аудиту в Національному банку.

Система внутрішнього контролю Національного банку

Контроль 1-го рівня	<ul style="list-style-type: none"> • контроль здійснюється працівниками всіх підрозділів Національного банку; • працівники відповідальні за контроль ризиків, притаманних їх діяльності 	Постійний контроль
Контроль 2-го рівня	<ul style="list-style-type: none"> • контроль здійснюється відповідними внутрішніми службами контролю 	
Контроль 3-го рівня	<ul style="list-style-type: none"> • контроль здійснюється Департаментом внутрішнього аудиту 	Періодичний контроль

06 КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА 2016 РІК

Ключові показники фінансової звітності
Національного банку

Удосконалення бухгалтерського обліку
та фінансової звітності банків України

Консолідована фінансова звітність
Національного банку України за 2016 рік

Ми послідовні та логічні в прийнятті рішень,
відкриті та відповідальні
ПРОЗОРІСТЬ – цінність Національного банку

20
РОКІВ ГРОШОВОЇ РЕФОРМИ

Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку Богдан Лукасевич

«Наша мета незмінна – продовжити рух у напрямі євроінтеграції. А для цього необхідно гармонізувати фінансову звітність із міжнародними стандартами»

Національний банк продовжує роботу щодо інтеграції до Європейського Союзу, використовуючи найкращі практики Європейського центрального банку. Взятий курс на запровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в бухгалтерському обліку та звітності зобов'язує дотримуватись нових вимог щодо удосконалення діючих та прийнятих нових стандартів. Тому ми не зупиняємося на досягнутому та впевнено крокуємо вперед.

У 2016 році Національний банк розпочав новий етап роботи з удосконалення фінансової звітності – ми запроваджуватимемо вимоги Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» в бухгалтерському обліку та звітності Національного банку та банків України. Це стратегічно важливий проект, до якого будуть залучені не лише спеціалісти з бухгалтерського обліку, а й ризик-менеджмент, IT і бізнес-підрозділи банків.

Національний банк є активним учасником робочої групи щодо забезпечення переходу до стандарту передачі і формування фінансової звітності у форматі XBRL. Цей стандарт дасть змогу регуляторам фінансового сектору України побудувати сучасну технологічну систему фінансової звітності, що відповідає кращим практикам регуляторів фінансового сектору США, Європи, Азії та Австралії.

Ми прагнемо зробити фінансову звітність прозорою та зрозумілою як для учасників ринку, так і для користувачів фінансових послуг. На переконання Національного банку, кінцеві користувачі фінансових послуг мають керуватися перевіреною та обґрунтованою інформацією для прийняття відповідальних фінансових рішень. Саме таку інформацію можна отримати з фінансової звітності банків України.

Ключові показники фінансової звітності Національного банку

Національний банк складає фінансову звітність із використанням принципів та підходів Міжнародних стандартів фінансової звітності з 1998 року, а в повній відповідності до цих стандартів – починаючи з 2012 року.

Фінансова звітність Національного банку – консолідована фінансова звітність, яка включає активи, зобов’язання та результати діяльності Національного банку, його дочірньої та асоційованих компаній.

Станом на кінець 2016 року валюта балансу Національного банку зросла майже на 11% та досягла 940,5 млрд грн.

Протягом 2016 року Національний банк продовжував виконувати свої функції центрального банку країни, що формує відповідний профіль активів, зобов’язань та власного капіталу.

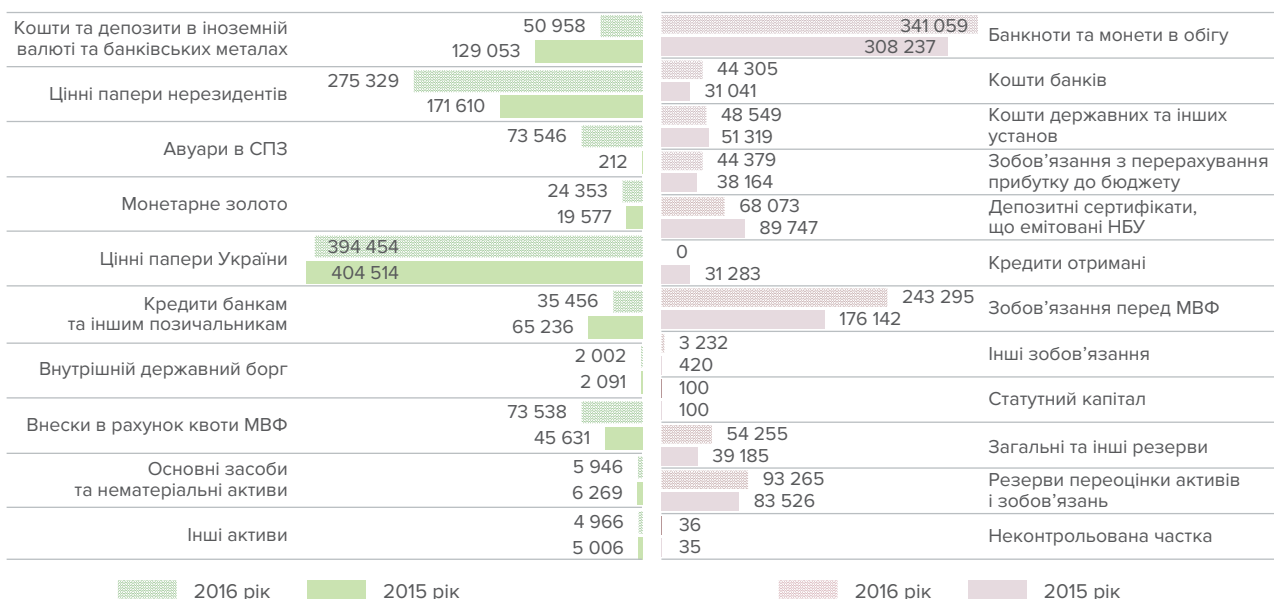
Основними статтями активів Національного банку є:

- кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах;
- цінні папери нерезидентів;
- авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ);
- цінні папери України;
- кредити банкам та іншим позичальникам.

Основними статтями зобов’язань Національного банку є:

- банкноти і монети в обігу;
- кошти банків, державних та інших установ;
- депозитні сертифікати, емітовані Національним банком;
- зобов’язання з перерахування прибутку до Державного бюджету;
- зобов’язання перед Міжнародним валютним фондом.

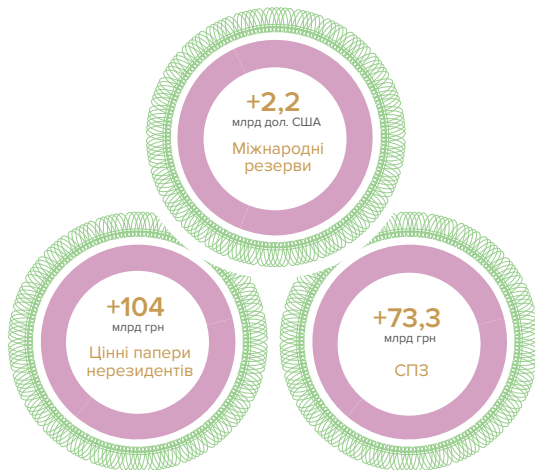
Склад та динаміка активів і пасивів Національного банку у 2015 – 2016 роках, млн грн

Упродовж 2016 року в активах і зобов'язаннях Національного банку відбулись помітні зміни.

Зросли міжнародні резерви (з 13,3 млрд дол. США на кінець 2015 року до 15,5 млрд дол. США станом на кінець 2016 року), що є результатом активної політики Національного банку з їх нарощення:

- сума авуарів у СПЗ зросла на 73,3 млрд грн. (еквівалент понад 2 млрд СПЗ) (за рахунок купівлі СПЗ на 1,8 млрд та надходження коштів від Міжнародного валютного фонду на 0,4 млрд);
- портфель цінних паперів нерезидентів зріс майже на 60% та досяг вартості 275,3 млрд грн (еквівалент 10,1 млрд дол. США).

Зростання статей зумовлене як абсолютним приростом обсягів: придбанням цінних паперів нерезидентів на 78% загального приросту за статтею та збільшенням авуарів в СПЗ майже 100% загального приросту за статтею, так і зниженням курсу гривні до іноземних валют за цінними паперами нерезидентів – 22% загального приросту за статтею.

У зв'язку зі зростанням міжнародних резервів відбулося відповідне зростання зобов'язань Національного банку, зокрема, зросли зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом на 38%, досягнувши 243,3 млрд грн (еквівалент 8,9 млрд дол. США) у зв'язку з отриманням коштів за Програмою розширеного фінансування (EFF).

Основна стаття активів Національного банку, номінованих у національній валюті – цінні папери України, портфель яких у 2016 році зменшився на 10 млрд грн, або на 2,5%, та становив 394,5 млрд грн. У зв'язку з цим, а також з огляду на зростання обсягів активів, що формують міжнародні резерви, частка цінних паперів України у валюті балансу знизилася та становила 42% у 2016 році порівняно з 48% у 2015 році. На сьогодні 99% усіх цінних паперів України – це державні цінні папери для одержання грошових потоків згідно з умовами випуску, та які обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кредитний портфель Національного банку зменшився на 45,7% за рахунок двох основних чинників. Вартість кредитів до вирахування резервів (власне заборгованість) зменшилася на 31,7 млрд грн – до 83,9 млрд грн. Знизилася якість активів: 65% портфеля становили знецінені кредити, водночас процент резервування за знеціненими кредитами збільшився з 59% у 2015 році до 68% у 2016 році.

Основні зміни в розділі зобов'язань Національного банку, крім зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом, відбулися за статтями:

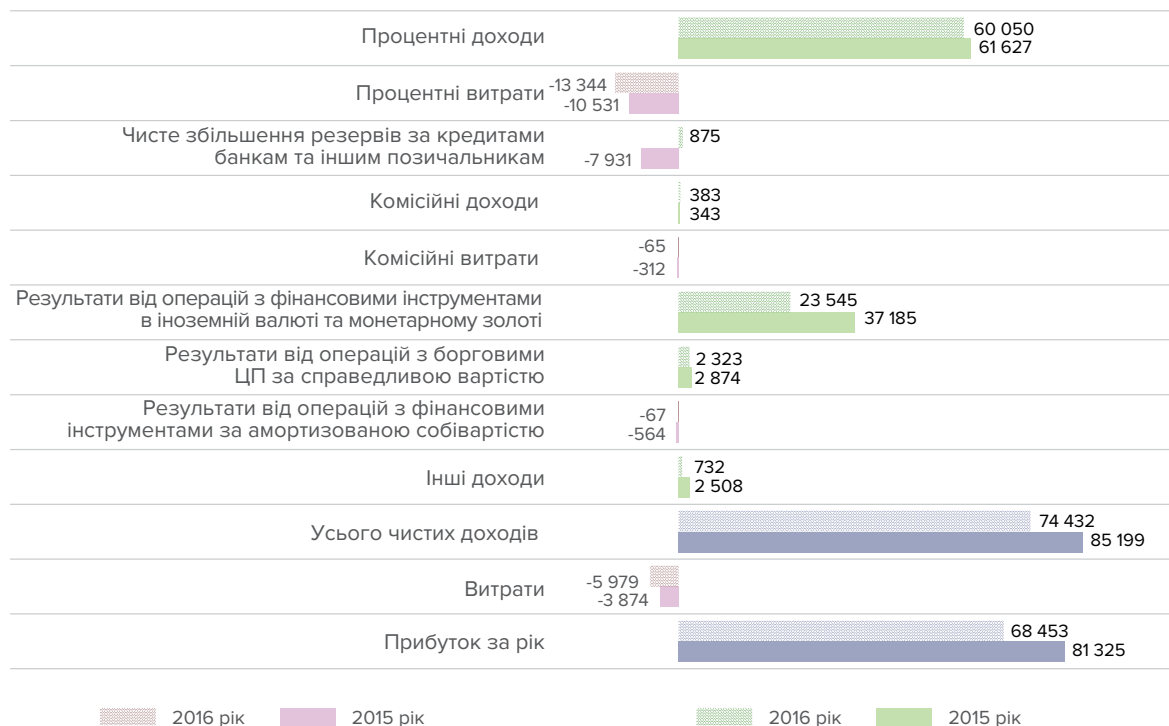
- кредитів, отриманих в іноземній валюті, від інших центральних банків у зв'язку з їх повним погашенням;
- значним зменшенням обсягів депозитних сертифікатів – на 24%.

Фінансові результати

Основними джерелами прибутку Національного банку є процентні доходи та курсові різниці – результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного валютного курсу.

Сума процентних доходів, основним джерелом яких є цінні папери України та кредити, надані банкам, порівняно з 2015 роком майже не змінилася та становила 60 млрд грн, хоча обсяги відповідних активів зменшилися.

Склад та динаміка фінансових результатів Національного банку в 2015 – 2016 роках, млн грн

Сума процентних витрат зросла в 1,3 раза (на 27%) та становила у 2016 році 13,3 млрд грн, у першу чергу, за рахунок депозитних сертифікатів Національного банку, що розміщувалися протягом року, та збільшення зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом, за якими сплачуються проценти.

Особливість результатів діяльності

Національного банку у 2016 році – вивільнення резервів під знецінення кредитів, наданих банкам (0,9 млрд грн), пов'язане з погашенням значної частини заборгованості за знеціненими кредитами.

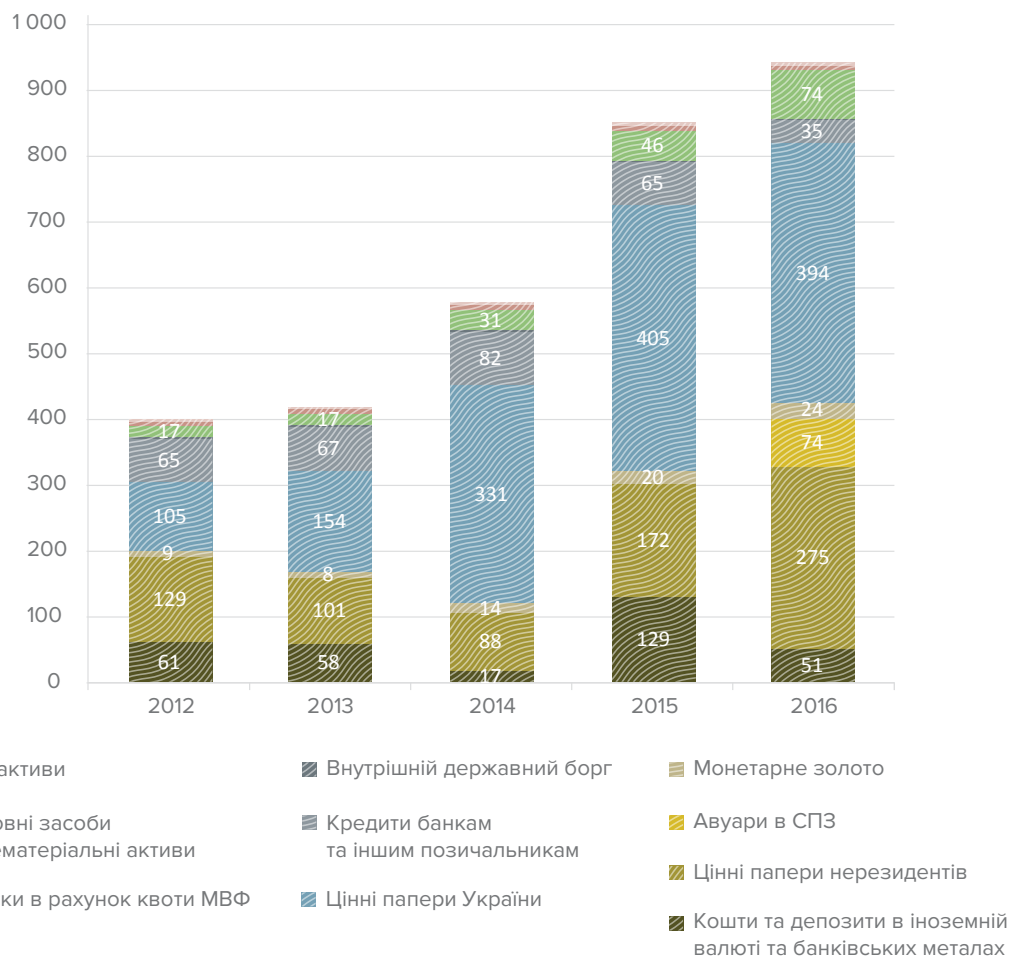
Загалом сума чистих процентних доходів (з урахуванням вивільнення резервів під знецінення) становила у 2016 році 47,6 млрд грн, що на 10% вище, ніж у 2015 році.

Зміни валютних курсів традиційно суттєво впливають на результати діяльності Національного банку після запровадження режиму гнучкого обмінного курсу. Зокрема, у 2015 році відповідні прибутки становили 37 млрд грн (при загальній сумі прибутку за рік у 81 млрд грн), що пояснюється падінням курсу гривні до іноземних валют та великими обсягами валютних інтервенцій, які здійснював Національний банк у 2015 році. Позитивний результат від зміни валютних курсів у 2016 році

зменшився у 1,6 раза і становив майже 24 млрд грн (при загальній сумі прибутку за рік у 68 млрд грн), що пов'язано, зокрема, із уповільненням падіння курсу гривні до іноземних валют.

Загалом структура активів за останні п'ять років змінювалася в частині зростання портфеля цінних паперів України, який представлений переважно державними облігаціями, а також нарощенням міжнародних резервів.

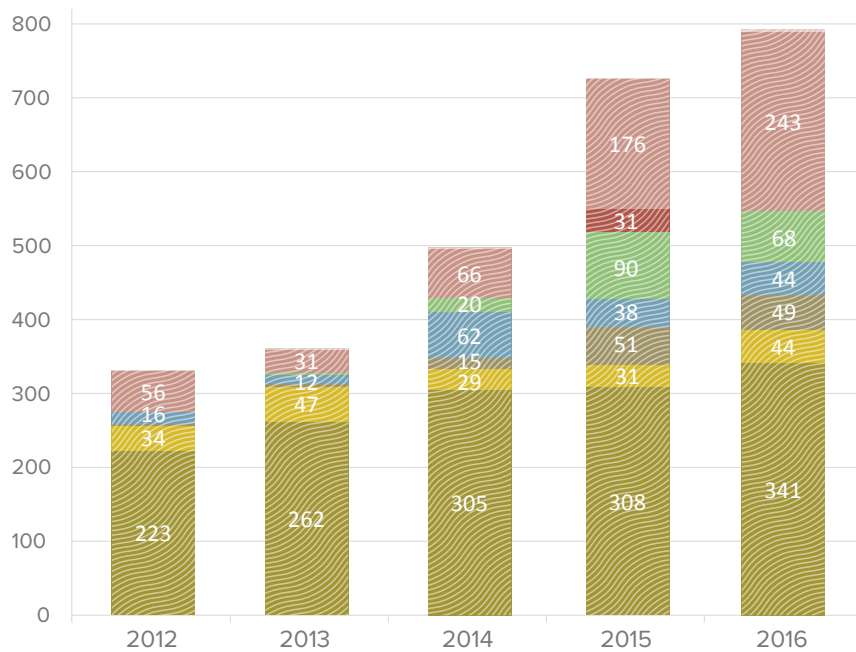
Структура та динаміка активів Національного банку за 2012 – 2016 роки, млрд грн

У частині зобов'язань Національного банку спостерігається їх диверсифікація з традиційною присутністю основного, специфічного для центрального банку як емісійного центру країни виду зобов'язань – банкноти і монети в обігу. Водночас, частка цієї статті за останні роки суттєво зменшилась і у 2015 – 2016 роках становила менше від половини валюти балансу.

Останніми роками спостерігається значне нарощення зовнішніх запозичень, у першу чергу, зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом. Помітну частину зобов'язань Національного банку становлять зобов'язання з перерахування частини прибутку до Державного бюджету України.

Структура та динаміка зобов'язань Національного банку за 2012 – 2016 роки, млрд грн

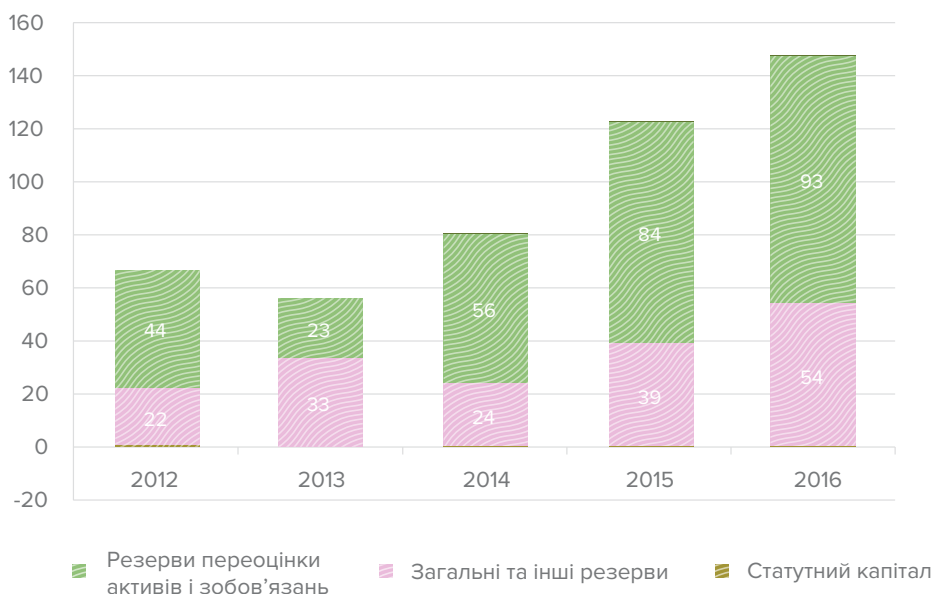

- Інші зобов'язання
- Депозитні сертифікати, емітовані Національним банком
- Кошти державних та інших установ
- Зобов'язання перед МВФ
- Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету
- Кошти банків
- Банкноти та монети в обігу
- Кредити отримані

Власний капітал Національного банку, що є залишковою вартістю активів після вирахування всіх зобов'язань, формується переважно не за рахунок внесків держави, а являє собою відкладені нереалізовані результати переоцінки

активів і зобов'язань Національного банку, у тому числі в результаті змін валютного курсу, та частину прибутку, залишену в Національному банку відповідно до законодавства як резерви.

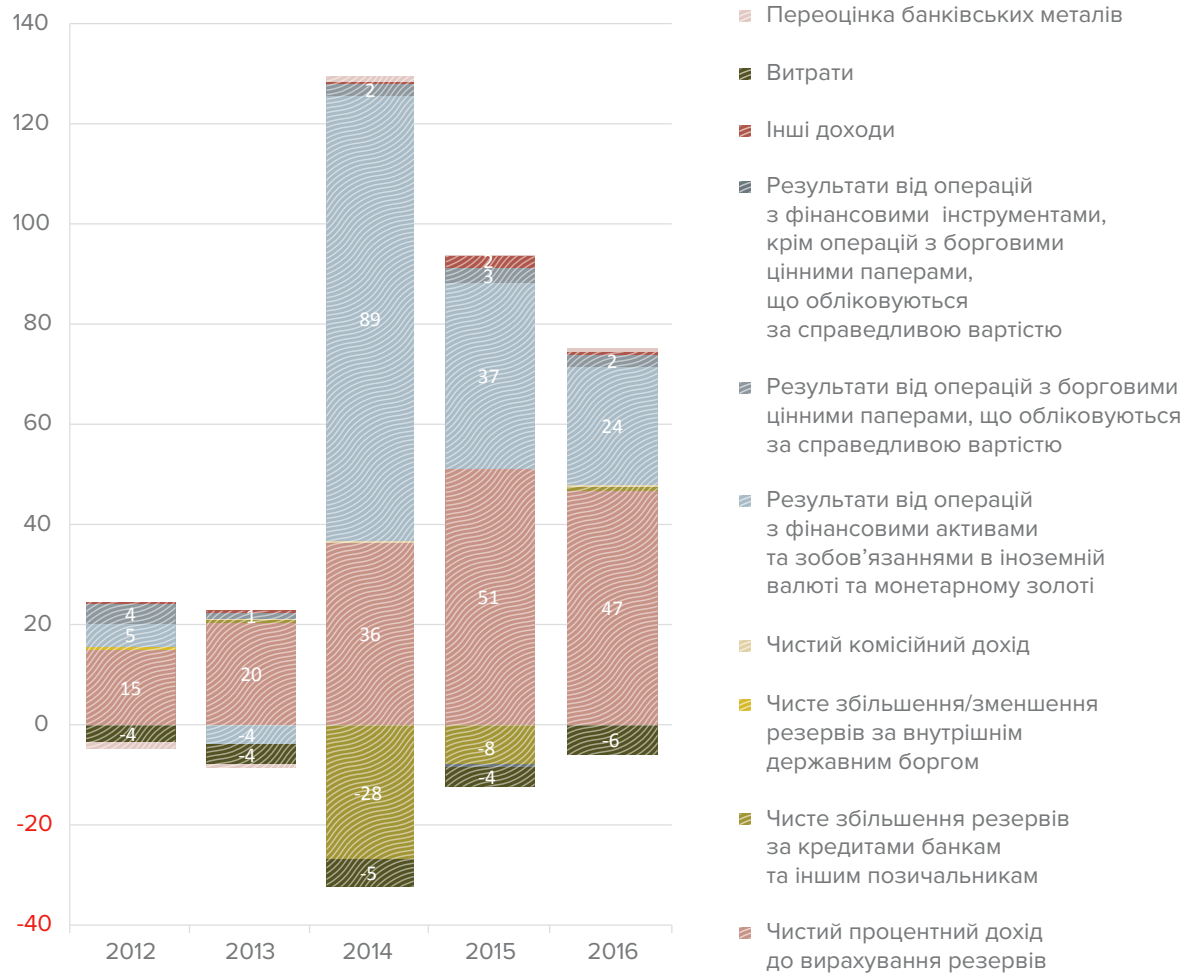
Структура та динаміка власного капіталу Національного банку за 2012 – 2016 роки, млрд грн

Структура фінансових результатів Національного банку значно змінилася за останні три роки, зокрема, за рахунок більшого впливу результату зміни валютних курсів у зв'язку з дією режиму гнучкого валютного курсу.

Однак частка результату від зміни валютних курсів у загальному прибутку Національного банку дедалі зменшується, поступаючись традиційній для банківської діяльності статті фінансового результату – чистим процентним доходам.

Структура та динаміка доходів і витрат Національного банку за 2012 – 2016 роки, млрд грн

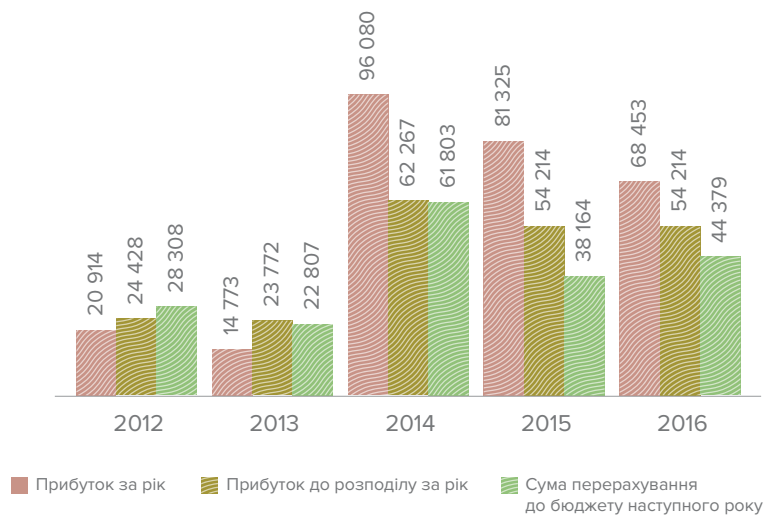

Розрахунки з Державним бюджетом України

У 2016 році сума перерахувань до Державного бюджету України становила майже 38 млрд грн. Також визнане зобов'язання зі сплати частини прибутку до Державного бюджету України

в 2017 році в сумі 44,4 млрд грн. Решта прибутку Національного банку, передбачена для розподілу, у сумі 15 млрд грн буде спрямована на формування загальних резервів Національного банку після затвердження річної звітності Радою Національного банку.

Перерахування Національним банком коштів до Державного бюджету України за 2012 – 2016 роки, млн грн

Удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності банків України

У 2016 році започатковано подання банками України щоквартальної та щорічної інформації про показники діяльності для розміщення на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку. Національний банк забезпечив можливість складання банками достовірної проміжної фінансової звітності.

Національний банк також працював над подальшим удосконаленням відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності операцій банків відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ):

- методичні рекомендації щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України доповнено новими прикладами;
- відображення в бухгалтерському обліку операцій із вбудованими похідними фінансовими інструментами приведено у відповідність до МСФЗ, що забезпечило можливість обліку операцій з індексованими фінансовими інструментами.

Відповідно до нової Концепції організації готівкового обігу в Україні Національний банк удосконалив відображення в обліку інформації про запаси готівки Національного банку, що перебуватиме на зберіганні в уповноважених банках, унісши окремі позабалансові рахунки до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Протягом 2016 року проведено ряд семінарів та робочих зустрічей із міжнародними експертами для організації роботи над опрацюванням нових МСФЗ. Крім того, Національний банк розпочав роботу над запровадженням вимог Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» в бухгалтерському обліку і звітності Національного банку та банків України. Цей стандарт обов'язковий до застосування з 01 січня 2018 року та замінює Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

У рамках запровадженого МСФЗ 9 Національний банк:

- провів низку навчальних заходів для працівників центрального банку з вивчення положень МСФЗ 9;
- надіслав листи банкам із роз'ясненнями щодо основних вимог МСФЗ 9;
- провів опитування банків щодо виконаної роботи із запровадження МСФЗ 9, щоб отримати інформацію в розрізі банківської системи про перебіг підготовчих робіт та їх результати.

У 2016 році завершено розроблення та переклад українською мовою базової версії таксономії МСФЗ (IFRS taxonomy), яка затверджена Методологічною Радою при Міністерстві фінансів України, а також затверджена та опублікована Радою з Міжнародних стандартів фінансової звітності (Лондон, Великобританія).